

ΕΥΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

Ἐκδιδόμενον ἀπαξ τοῦ μηνός.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ 20 Ἰουλίου 1869.

ΕΤΟΣ Β΄. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Γ΄.

**Ο ΤΕΤΤΙΞ
ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ.**

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας οὐχὶ ψυχροὶ παρατηρηταὶ τῆς φύσεως καθὼς ἡμεῖς σήμερον, ἀλλ' ἐνθερμοὶ αὐτῆς θαυμασταὶ καὶ ἐξεσταστοὶ εὗρισκον ὑπὸ μὲν τὰ ἄψυχα ζῶν, τὰ δ' ἔμψυχα ἐθεοποίησαν καὶ πλείστους περὶ αὐτῶν ἐπλασσαν μύθους. Δὲν ἐβλεπον εἰς τὸ ζῶον σκελετὸν μετὰ μυῶν καὶ νεύρων, ἀλλ' ἀνεκάλυπτον εἰς αὐτὸ ἂν ὄχι τὴν μεταμόρφωσιν θνητοῦ τινος, ἀλλὰ παράδοξα συμβεβηκότα, ἀλλὰ ὠραιότατα παραδόσεις. Ὁ λύκος δὲν εἶναι τὸ δεινὸν θηρίον τὸ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν κυνοειδῶν, ἀλλ' ὁ Λυκάων ὃν ὁ Ζεὺς ἔνεκα τῆς ἀγριότητος με-

τεμόρφωσεν εἰς λύκον· ὁ ἔποψ δὲν εἶναι ὁ τσαλαπετεινός ἀλλ' ὁ ἀπηνῆς Τηρεὺς· ἡ ἀράχνη δὲν εἶναι τὸ ἔντομον ἐκεῖνο τὸ συλλαμβάνον μυίας, ἀλλ' ἡ φιλόδοξος παρθένος ἦν τῆς Ἀθηνᾶς ὁ φθόνος μετεμόρφωσεν εἰς ἀράχνην. — Ὁμολογουμένως ἐν τῶν ὀλίγων ζῶων δι' ἃ πάμπολλα ἔγραψαν καὶ εἶπον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας εἶναι καὶ ὁ τέττιξ, οὐκ ἄσκοπον δ' ἐθεωρήσαμεν τὴν ἐν τῇ Ἰλισσῷ παράθεσιν τῶν περιεργότερων ἐκ πάντων τούτων.

Οἱ Ἕλληνας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐδόξαζον ὅτι ὁ τέττιξ παράγεται αὐτομάτως ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς (1). Ἡ ἰδέα αὕτη ἦτις εἶναι ἡ παλαιὰ περὶ τῆς αὐτομάτου πάντων τῶν ὄντων γενέσεως δοξασία, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ θεωρηταὶ ὁ τέττιξ σύμβολον

(1) Πλούταρχος. Συμπόσιον Β΄. 4.

του αὐτοχθονισμοῦ καὶ τῆς εὐγενείας. Τοῦτου ἕνεκα οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐκαυχῶντο ἐπὶ τῷ αὐτοχθονισμῷ αὐτῶν, ἔφερον ὡς κόσμημα τῆς κεφαλῆς τέττιγας τεχνητούς, ἀναδέοντες τὰς τρίχας εἰς κόρυμβον (1). Ἐδόξαζον δὲ συγχρόνως ὅτι ὁ τέττιξ οὐδὲν τρώγει, τρέφεται δὲ μόνον δι' ὕδατος καὶ δρόσου (2).

Ἠγάπων δὲ καὶ ἐλάτρουον οἱ Ἕλληνες τὸν τέττιγα κυρίως ἕνεκα τῆς γεύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς φωνῆς. Ὡς ἐξάγεται ἐκ πλείστων χωρίων οἱ ἀρχαῖοι ἔτρωγον τὸν τέττιγα θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἡδιστὸν ἔδεσμα (3) καὶ ὡς ὀρεκτικόν, ὡς λέγει ὁ Ἀθήναιος (4). Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀναγύρω (5) παραιοῖσιν τινὰ λέγοντα

πρὸς θεῶν, ἔραμαι τέττιγα φαγεῖν
ὁ δ' Ἀριστοτέλης (6) προστίθεισιν ὅτι κατὰ τὴν γεῦσιν εἶναι νοστιμότεραι αἱ θήλειαι ὅταν ἦναι ἔγκυοι καὶ πρὸ πάντων τὰ λευκὰ αὐτῶν ὡς.

Τὴν φωνὴν δὲ τοῦ τέττιγος ἐθαύμαζον οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἐτρελλαινόντο—αὐτὸ δὴ τοῦτο—ἀκούοντες αὐτήν. Διὰ τὸ ἀκούσει δὲ τὴν φωνὴν ταύτην ὡς τὸ δυνατόν συχνότερα δὲν ἤρκοοντο πορευόμενοι ἀνά τὰς ἐξοχὰς καὶ τερπόμενοι ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ λαμβάνοντες τοὺς τέττιγας ἐνέκλειον εἰς σιδηρὰ κλωβία ὅπως περιῖπου σήμερον οἱ ἡμέτεροι παῖδες ποιῶσιν ἐπὶ τῶν γρύλλων. Τοῦτου δ' ἕνεκα καὶ τὴν μουσικὴν τυχὴν ἐνόησε παρίσταν ὑπὸ τὸ σύμβολον τέττιγος καθημένου ἐπὶ τῶν χορδῶν κιθάρας, καὶ τοῦτο ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ἐξῆς παράδοσιν. Ἀγομένων Πυθίων οἱ κιθαρισταὶ Εὐνόμος ὁ Λοκρὸς καὶ Ἀρίστην ὁ Ῥηγίνοσ προσῆλθον ὅπως διαγωνισθῶσιν ἐπὶ τῆς κιθάρας. Ἦσαν καὶ οἱ δύο ἐξοχοὶ εἰς τὴν τέχνην καὶ ἡ νίκη μένει ἀμφιρῆσπῆς· ἀφῆναι μίαν τῶν χορδῶν τῆς κιθά-

ρας τοῦ Εὐνόμου θραύεται· ἡ νίκη εἶναι βεβαία καὶ τὸ πλῆθος ἀρχεται νὰ ἀνευφημῇ τὸν Ἀρίστην· πλὴν κατέχει τῶν κραυγῶν τοῦ καθότι ὠραῖαν ἀναπέμπει μελωδίαν ἢ τοῦ Εὐνόμου κιθάρα· τέττιξ καταβὰς ἀπὸ τῶν παρακειμένων δένδρων ἀντικαθιστᾷ τὴν θραυσθεῖσαν χορδὴν· ἄδει τόσον ἡδέως, τόσον παθητικῶς ὥστε ὁ Εὐνόμος αἶρει τελείαν τὴν νίκην (1). — Ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐξῆς παράδοσις ἐπὶ τῆς μουσικῆς τῶν τέττιγων δυνάμει. Οἱ τέττιγες ἦσαν τὸ κατ' ἀρχὰς ἄνδρες γεννηθέντες ἐκ τῆς γῆς· ἦσαν ἀριστοὶ μουσικοὶ καὶ αὐτοὶ πρώτῳ ἐδίδαξαν εἰς τὰς Μούσας τὴν μουσικὴν τέχνην· ἀλλ' ἐμπαθεῖς καὶ ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτὴν, παρελκόμενοι δ' ἐκ τῆς ἀρμονίας ἐλησμέθον ἀδοντες καὶ νὰ φάγωσι καὶ νὰ πῶσιν ὅπερ προῦκάλεσε τὸν θάνατον αὐτῶν· αἱ Μούσαι εὐγνώμονες μετεμόρφωσαν αὐτοὺς εἰς τέττιγας ἀφείσαι μὲν τὴν δύναμιν τοῦ ἄδειν ἐπιπροσθεῖσαι δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ δύνανται νὰ ζῶσιν ἄνευ τροφῆς (2). Ἡ παράδοσις αὕτη ἐπεξηγοῦσα καὶ τὰς δύο τῶν τέττιγων ιδιότητας τὴν τε τοῦ ἄδειν καὶ τὴν τοῦ μὴ τρώγειν, ὅπως τούλάχιστον ἐδόξαζον οἱ ἀρχαῖοι, εἶναι ὠραία ἀλληγορία τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐπιστημόνων ἐν γένει, οἵτινες εἰς τὴν τέχνην καὶ μόνον εἰς τὴν τέχνην καταγινομένοι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀγάπην ἀκατάσχετον ἀποκτῶντες λησμονοῦσι πάσας τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας.

Καὶ ταῦτα μὲν αἱ παραδόσεις καὶ οἱ μῦθοι περὶ τῆς μουσικῆς δεινότητος τοῦ τέττιγος, ἀλλὰ καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέντων ἐπαινοῦσι τὴν τοῦ τέττιγος φωνὴν καὶ διάφορα εἰς αὐτὴν ἀποδίδουσι τιμητικὰ ἐπιθετα.

Καὶ ἐν πρώτοις ὁ Ὀμηρὸς (3) παρομοιάζει τοὺς παρὰ τὰς Σκαῖας πύλας καθημένους δημογέροντας τῆς Τροίας ἕνεκα τῆς ἡδύτητος τῆς φωνῆς αὐτῶν πρὸς τέττιγας, λέγων

τέττιγας εἰκότας, ὅτε καθ' ὕλην
δενδρέφ' ἐφεζόμενοι ὅπα λειριόεσαν ἱεῖσιν.

- (1) Στράβων. στ'. 9.
(2) Πλάτων. Φαίδρος 259. b.
(3) Ἰλιάδος Γ. 454.

Ὅπα λειριόεσαν! φωνὴν τρυφεράν.

Ὁ δὲ Ἡσίοδος ἐν τοῖς Ἔργοις καὶ ταῖς ἡμέραις (4) λέγει

Ἥμος δὲ σκόλυμβος τ' ἀνθεῖ, καὶ ἡχέτα τέττιξ
δενδρέφ' ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχευεὺς ἀοιδῆν
πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρεις καματώδεος ὄρη,
καὶ ἐν Ἀσπίδι (2)

Ἥμος δὲ χλοερῷ κυανόπτερος ἡχέτα τέττιξ
ἄρχει ἐφεζόμενος θέρεις ἀνθρώποισιν ἀείδειν
ἄρχεται, ὅτε πόσις καὶ βρῶσις θῆλος ἔεραθ
καί τε πανημέριός τε, καὶ ἥως χέει αὐτῆν
Ἰοίε ἐν αἰνοσάτῳ

Ὁ Πλάτων ἐν τῇ ὠραία περιγραφῇ τοῦ Ἰλισσοῦ τῇ ἐν τῷ Φαίδρω (3) αὐτοῦ δὲν λησμονεῖ τοὺς τέττιγας. Παρατιθέμεθα τὴν περιγραφὴν ταύτην διότι εἶναι κατὰ τι ὠραῖον.

«Νῆ τὴν Ἥραν, καλήγε ἡ καταγωγῆ.
Ἦτε γὰρ πλάτανος αὕτη μάλ' ἀμφιλαφῆς
τε καὶ ὑψηλῆ, τοῦ τε ἄγνου τὸ ὕψος καὶ τὸ
σύσκιον πάγκαλον, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς
ἀνθῆς, ὡς ἂν εὐωδέστατον παρέχοι τὸν τόπον
ἢ τε αὐτῆς πηγῆς χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου
ρεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος, ὥστε γε τῷ ποδὶ
τεκμήρασθαι. Νυμφῶν τετίνων καὶ Ἀχελώου
ἱερὸν ἀπὸ τῶν κορῶν τε καὶ ἀγαλμάτων ἔοικεν
εἶναι. Εἰ δ' αὐτὸ βούλει, τὸ εὐπνουν τοῦ τόπου
ὡς ἀγαπητὸν καὶ σφόδρα ἡδύ· θερμὸν τε καὶ
λιγυρὸν ὑπηρεῖ τῷ τῶν τέττιγων χορῷ.»

Ὁ Θεόκριτος ἐν τῷ α. αὐτοῦ εἰδυλλίῳ ἐπαινεῖ τὴν τοῦ τέττιγος φωνὴν. Ὁ Ὀύριος ὁστις ἄδει ἀριστα, τόσον ἀριστα ὥστε ἂν μὲν αἱ Μούσαι λάβωσιν ὡς δῶρον τῆς φωνῆς τῶν ἀρνάδα οὗτος θὰ λάβῃ ἀμνόν, ἂν δ' ἐκεῖναι ἀμνόν οὗτος θὰ λάβῃ ἀρνάδα, λαμβάνει παρὰ τοῦ αἰπόλου ὡς ἄθλον ἀφοῦ ἔψαλε πεποικιμὸν δέπας· τοιοῦτος ὅμως ἂν παραβάλλεται ἐν τέλει κατὰ τὴν ὠδὴν πρὸς τοὺς τέττιγας (4).

Ἦπῃρξε δὲ κοινὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἰδέα ὅτι οἱ τέττιγες συγκαίρουσι μετὰ τῶν ἀνθρώπων χαιρόντων καὶ συνευθυμοῦσι μετ' αὐτῶν εὐθυμούντων, ἐκδηλοῦντες ἀμφοτέρω

ταῦτα διὰ τῆς φωνῆς. Πρὸς δὲ τούτοις ἔτι τὴν μεσημβρίαν τέρπουσι τοὺς θεριστάς καὶ πάντας τοὺς ἐργάτας ἐπαναπαυομένους, ὅταν δ' ἐπέλθῃ ἡ τῆς ἐργασίας ὥρα δι' ὀξυτέρων ἡχῶν ἐξεγείρουσι καὶ παροτρύνουσιν αὐτούς (4).

Πῶς δὲ παράγουσιν οἱ τέττιγες τὴν φωνὴν καὶ ἐξ αὐτῶν μόνον ὁ ἄρρην ἄδει οὐχὶ δὲ καὶ τὸ θῆλυ ἦτο γνωστὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὁ Ἀριστοτέλης (2) λέγει ὅτι οἱ τέττιγες γίνονται ὅπου ὑπάρχουσιν δένδρα καὶ μάλιστα ἐλαῖαι, οὐχὶ δ' εἰς ἀδενδρὰ μέρη φέρει δὲ τὸ παράδειγμα τῆς πόλεως Κυρήνης, τῆς ὁποίας τὸ μὲν ψιλὸν πεδῖον ἐσπερίτο τέττιγων, ἐβρίθον δὲ τὰ περὶ τὴν πόλιν δένδρα.

Ὁ Αἰλιανὸς (3) λέγει ὅτι ἡ θήλεια εἶναι ἄφρων, θυμαῖζουσα τρόπον τινὰ ἐντροπαλὴν νόμφην, ὁ δ' ἄρρην ἀπὸ μὲν τῆς πρωίας μέχρι τῆς μεσημβρίας σιωπᾷ, ὅταν δ' ὁ ἥλιος μεσουρανήσῃ ἀρχεται νὰ τέρπῃ τοὺς ὀδοιπόρους τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς θεριστάς. Ὁ δὲ Θεόφραστος λέγει ὅτι οἱ τέττιγες ὄντες ψυχροὶ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν ἄδουσιν ὅταν ὁ ἥλιος ἀρχίζῃ νὰ πυροῖ αὐτούς (4). Ὅτι δὲ τῶν τέττιγων μόνον οἱ ἄρρηνες ἄδουσιν ἀποδίδει ὁ Αἰλιανὸς εἰς τὸ ὅτι ὑπὸ τῆς φύσεως προτιμάται πάντοτε τὸ ἄρρην καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν πάντοτε ὠραιότερα καὶ κομψότερα τὰ ἄρρην τῶν ζώων (5). Ὁ δὲ κωμικὸς Ξέναρχος ἐν τῷ Ὑπνω (6) χαλεπαίνει ἐπὶ τῇ τῶν γυναικῶν φλυαρίᾳ ἐπικροτεῖ διότι αἱ θήλειαι τῶν τέττιγων δὲν ἔχουσι φωνὴν καὶ ἀνακράζει

εἴτ' εἰσὶν οἱ τέττιγες οὐκ εὐδαίμονες,
ἂν ταῖς γυναικῶν οὐδ' οἰοῦν φωνῆς ἐνι;
Ἦπῃρξον τόποι ἀνά τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα
ὅπου κατὰ παράδοξον συγκυρίαν οἱ τέττιγες δὲν ἤδον. Τοιοῦτον παράδοξον ἀνεφέρετο πρὸ πάντων ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Βρεττίας χώρας Ῥηγίω καὶ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζευφουρίοις. Τὰς δύο ταύτας πόλεις ἐχώριζε ποταμὸς ὁ

- (1) Αἰλιανὸς Α. 20. Θεόκριτος ε. 110.
(2) Ε'. 24.
(3) Α'. 20.
(4) Αἰλιανὸς Γ'. 28.
(5) Αὐτ. ΙΑ'. 26.
(6) Αθήναιος ΙΓ'. σ. 559 a.

- (1) Ἀθήναιος βιβλ. ΙΒ'. σελ. 512. c.
(2) Αὐτ. Β'. 46. c. Αἰλιανὸς περὶ ζώων Α'. 20. Θεόκριτος. Εἰδ. Δ'. 16.
(3) Αἰλιανὸς ΙΒ'. 6. Ἀριστοφάνης Νεφέλαι σ. 984.
(4) Δ'. 433. b.
(5) Ἀθήναιος αὐτῶν.
(6) Περὶ ζώων ἱστορίας. V. ιδ'. 4.

- (4) Στ. 580.
(2) Στ. 393.
(3) 230. b.
(4) Θεόκριτος α. σ. 428.

Ἄλῃ, καὶ ἐν μὲν τῇ χώρᾳ τῶν Λοκρῶν οἱ τέττιγες ἐφθέγγοντο ἐν δὲ τῇ τῶν Ῥηγίων ἦσαν ἄφωνοι· αἰτία δὲ τούτου κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα (1) καὶ τὸν Αἰλιανὸν (2) ἦν ἡ φύσις διότι οἱ Ῥηγῖοι εἶχον χώραν παλινσκίον καὶ δροσερὰν ἐνῶ οἱ Λοκροὶ ἠλιάζοντο καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ κατ' ἀρχαίαν τινὰ παράδοσιν ἄλλη τις εἶναι τῆς ἀφωνίας ταύτης ἡ αἰτία· ὁ Ἡρακλῆς θέλων ἀ κοιμηθῆμεσημεθρῖαν τινὰ ἐν τῇ ἐπι τοῦ τοῦ Ῥηγίου ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ἐθορυβεῖτο ὑπὸ τῶν κραυγῶν τῶν τεττίγων· μάτην προσεπάθει· ἔστρεφε δεξιὰ, ἔστρεφεν ἀριστερὰ, ἀδύνατον· ὀργισθεὶς λοιπὸν παρεκάλεσε τὸν Δία οὐδέποτε πλέον ἐν τῷ Ῥηγίῳ νὰ ψάλωσιν οἱ τέττιγες· ὅπερ καὶ παρευθὺς ἐγένετο καὶ ἔκτοτε ἐξηκολούθησε γιγνόμενον. Ἀλλὰ καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ (3) ἀναφέρεται ὅτι εἰδός τι τεττίγων εἶναι ἄφωνον.

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ περὶ τῆς φωνῆς· οἱ δὲ Σερφῖοι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αἰλιανοῦ (4) ἐθέωρον αὐτοὺς ἱερῶς καὶ τούτου ἕνεκα οὐ μόνον τοὺς ἀπαντωμένους νεκροὺς ἔθαπτον ἀλλὰ καὶ ἐθρήνον τοὺς ἀποθανόντας λέγοντες ὅτι εἶναι ἄθυρμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Διὸς Περσέως.

Ἡ μυθολογία κατέταξε τὸν τέττιγα μεταξὺ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῆς. Γνωστὸς εἶναι ὁ περὶ Τιθωνοῦ μῦθος, ὃν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκτενῶς ἀναφέρουσιν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος (5). Ὁ Τιθωνὸς ἦν υἱὸς τοῦ Λαομέδοντος καὶ τῆς Στρυμῶς· τοῦτον ἐρασθεῖσα ἡ Ἥως ἤρπασεν ἐκ τῆς γῆς καὶ μετήνεγκεν εἰς ὄρανὸν γεννήσασα ἐξ αὐτοῦ τὸν Ἡμαθίωνα καὶ Μένιωνα. Πλὴν φοβουμένη μὴ τυχὸν ἀποθάνῃ παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ παραχωρήσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀθανασίαν. Ὁ Ζεὺς συγκατένευσε, καὶ οὕτως ἡ Ἥως ἄφροντις πλέον, διήρχετο εὐθυμὸς μετὰ τοῦ φίλτατου Τιθωνοῦ τὰς ἡμέρας παρὰ τὰς ὄχθας

τοῦ Ὀκεανοῦ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡμεῖς διεδέχοντο τὰς ἡμέρας καὶ ὁ καιρὸς παρήρχετο· ἀλλ' ἰδοὺ αἴφνης ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου τοῦ Τιθωνοῦ ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται λευκαὶ τρίχες· ὁ πῶγων ἐλευκάνθη ἡ κεφαλὴ ἐφαλακρῶθη, καὶ τὸ γῆρας ἐπῆλθεν ἀδυσώπτητον μὲ τὰς ἀπνηεὶς αὐτοῦ ρυτίδας. Ὁ Τιθωνὸς δὲν ἐκινεῖτο, δὲν ἔτρωγε, δὲν ἔπινε· προσκλιαιμένη σπεύδει ἡ Ἥως πρὸς τὸν Δία. Ἐ! ἀρκεῖ ἀναφωνεὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ὀλύμπου, σοὶ παρεχώρησα τὴν ἀθανασίαν δὲν δύναμαι νὰ σοὶ παραχωρήσω καὶ τὴν αἰωνίαν νεότητα. Ἄν θέλῃς τοῦλάχιστον νὰ τέρπησαι ἀκούουσα τὴν φωνὴν τοῦ δύναμαι νὰ τὸν μεταμορφώσω εἰς τέττιγα. — Ἡ Ἥως μὴ δυνάμενη ἄλλο τι νὰ κατορθώσῃ ἠρέσθη εἰς τοῦτο καὶ ἔκτοτε ὁ Τιθωνὸς μετεμορφώθη εἰς τέττιγα, ὅστις διὰ τοῦτο πολλὰκις λαμβάνεται καὶ ὡς σύμβολον τοῦ γήρατος.

Πολλαχοῦ δ' ὁ τέττιξ ἐγένετο ἀντικείμενον τῆς τέχνης· οὕτως ἀναφέρει ὁ Στράβων (1) ὅτι ἐν τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς ὑπῆρχεν ἀνδρὶὰς Εὐνόμου τοῦ κιθαρωδοῦ, ἔχων τέττιγα καθήμενον ἐπὶ κιθάρας δι' ἣν αἰτίαν ἀνωτέρω ἀναφέραμεν. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲ κατεσκευάζον ἐκ παντοίας ὕλης (2) τέττιγας οὓς ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρὸς κόσμον, ἀνέθετον δὲ καὶ εἰς τὸν Παρθενῶνα τῇ Ἀθηνᾶ ὡς τοῦτο βλέπομεν ἐν ταῖς περισηθείαις τοῦ Παρθενῶνος ἀναγραφαῖς (3)· τοιοῦτους ἔτυχε νὰ ἴδωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ παραπέμπομεν τοὺς περιέρχους εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον καὶ τὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας. Καὶ πόλεις δ' ἀπεικόνισαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν νομίμασι τὸν τέττιγα· τῶν Ἀθηνῶν ἔχομεν διάφορα νομίματα μὲ τέττιγα καὶ ὡς πάρεργον καὶ ὡς κύριον σύμβολον· οὕτως ἀπαντᾶται εἰς τι μὲ μονόγραμμα τετραδράχμον, εἰς τετραδράχμον τῶν ἀρχόντων Ἀυσάνδρου καὶ Γλαύκου καὶ εἰς δραχμὴν τῶν αὐτῶν· εἰς τι δὲ χαλκοῦν νόμισμα ἀπαντᾶται παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ὑποσημαίνει σαφῶς τὴν μουσικὴν αὐτοῦ

ιδιότητα (1). — Καὶ αἱ πόλεις δὲ Μεταπόντιον τῆς Λευκανίας καὶ Τοῦδερ τῆς Ὀμβρικῆς ἔχουσιν ἀπεικονίσει ἐν τοῖς ἑαυτῶν νομίμασι τὸν τέττιγα ἐκείνη μὲν ἐν παρέργῳ, αὕτη δ' ἐν κυρίῳ συμβόλῳ (2).

Οἱ δὲ ποιητὰ ὕμνησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι τὸν τέττιγα· καὶ ἀνωτέρω μὲν ὁμιλοῦντες περὶ τῆς τοῦ τέττιγος φωνῆς παρεθέσαμεν ἱκανὰ χωρία, ἰδιαίτερα δ' εἰς αὐτὸν ὡδὴ εἶναι ἡ χαριεσσα ἐκείνη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 32 (43) ἐν τοῖς Ἀνακρεονταίοις φερομένη, ἣ ἦν καὶ παραθέτομεν ἐνταῦθα.

Μακαρίζομέν σε, τέττιξ,
ὅτε δεινδρῶν ἐπ' ἄκρων
ὀλίγην δρῶσον πεπωκῶς
βασιλεὺς ὅπως αἰεδαίς·
σὰ γὰρ ἐστὶ κείνα πάντα
ὅποσα βλέπει ἐν ἀγροῖς,
χῶπῶσα φέρουσιν ὦραι.
Σὺ δὲ φίλια γεωργῶν,
ἀπὸ μηδενός τι βλάπτων·
σὺ δὲ τίμιος βροτοῖσιν,
θέρεος γλυκὺς προφήτης·
φιλέουσι μὲν σε Μοῦσαι,
φιλεῖ δὲ Φοῖβος αὐτὸς
λιγυρῆν δ' ἔδωκεν οἴμην·
τὸ δὲ γῆρας οὔσε τελεῖ
σοφῆ, γηγενῆς, φίλυμνε,
ἀπαθῆς, ἀναιμῶσαρκα·
σχεδὸν εἰ θεοῖς ὅμοιος.

Καὶ ἐν τοῖς Αἰσωπείαις μύθοις φέρονται πολλοὶ μῦθοι ἐνέχοντες τέττιγα μετ' ἄλλων ζώων, ἐν οἷς ἅπασιν ὁ τέττιξ διακρίνεται ὡς εὐφύεστατον καὶ ἡσυχότατον ζῶον· ἀλλ' ὅμως δεινὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιφέρει πληγὴν ὁ γνωστὸς ἐκεῖνος μῦθος καθ' ὃν ἤτησε χειμῶνος ὦρα τροφὴν ἀπὸ τοῦ μύρμηκος, ὑπ' οὗ ἐξεδιώχθη μὲ τὴν φράσιν, «ἐν τὸ θέρος ἦδες τώρα χόρευε». Τὸν μῦθον τοῦτον ἔλαβε καὶ ὁ Γάλλος Lafontaine καὶ οἱ παρ' ἡμῖν μυθογράφοι παριστῶντες διὰ τούτου τὸν τέττιγα ὡς σύμβολον τῆς ὀκνηρίας, τῆς ἀργίας, τῆς ἀπρονοησίας. Τὸν δυστυχῆ! Ἀλλ' ὁ μῦθος οὗτος ἐπιστημονικῶς εἶναι λαν

θασμένος καὶ πρέπει ἀπαξ διὰ παντὸς νὰ ἀποδώσωμεν δικαιοσύνην εἰς τὸν φίλον τῶν γεωργῶν. Ὁ τέττιξ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὦρα τοῦ χειμῶνος τοῦτέστιν ὁ Νοέμβριος δὲν ὑπάρχει· αὐτὸς ἦδη ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν, ὥστε ὡς θεινεὺς δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τροφὰς ἀπὸ τοῦ μύρμηκος· ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τέττιξ ζῆ τὸν χειμῶνα οὐδέποτε θὰ προσφύγῃ εἰς τὸν μύρμηκα ἵνα ζητήσῃ τροφὰς, καθότι ὁ μὲν μύρμηξ ὡς σαρκοφάγος τρέφεται μὲ μύϊας καὶ σκώληκας, ὁ δὲ τέττιξ βοφᾷ τὸν χυμὸν τῶν δένδρων.

Περαιόντες τὴν μακρὰν καταστάσαν ταύτην μονογραφίαν προστιθέμεθα ὅτι ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παροιμίαι ἐκ τοῦ τέττιγος εἰλημμένοι. Παραθέτομεν ἐνταῦθα δύο, αἰτινες κυρίως εἶναι στίχοι τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ Σιμωνίδου περιπεσόντες εἰς παροιμιώδη ἔννοιαν. Ὁ τοῦ Ἀρχιλόχου (1) εἶναι οὗτος

τέττιγα τοῦ περὶ συνελήφας
λεγόμενος ἐπὶ ὕβριστῶν οἴτινες γίνονται ἐπιθετικότεροι πειραζόμενοι καθὼς ὁ τέττιξ ἄδει σφοδρότερον ὅταν συλληφθῇ ἀπὸ τῶν πετρῶν. Ὁ δὲ τοῦ Σιμωνίδου (2) στίχος εἶναι οὗτος

τὸν οὐκ ἐθέλοντα φέρειν τέττιγος ἄεθλον
καὶ ἐλέγετο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ τῶν μὴ θελόντων νὰ ἄσῃ, εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ὁμιλούντων ἐν γένει διὰ τὸ φοβεῖσθαι.

ΜΙΧΑΗΛ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΚΑΜΟΕΝΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ὅτε τὸ φέρον τὸν Κάμοενς πλοῖον ἐφθασεν ἐξώθεν τῆς Λισαβώνας περὶ τὸ τέλος τοῦ 1569, δεινὸς λοιμὸς ἐλυμαίνετο τὴν Πορτογαλίαν. Τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Γάγου ἦτο ἀποκεκλισμένον καὶ ἡ εἰσοδὸς

(1) Στ. 9.

(2) Ε'. 9.

(3) Αἰλιανὸς Ε'. 9. Γ'. 35.

(4) Π'. 26.

(5) Ὅμηρ. ὕμνος εἰς Ἀφροδίτην σ. 219. Ἀπολλόδ. 5, 12, 4.

(1) ΣΤ'. 9.

(2) Θεουκιδίδης Α'. 6.

(3) Boeckh Corpus Inscr. Graec. 4p. 153.

(1) Παρβλ. Beulé Monnaies d' Athènes σ. 476 328. 329. 367.

(2) Παρβλ. Mionnet description des medailles 1. σ. 158. καὶ Sup. I. σ. 213.

(1) Ἀπόσπ. 120.

(2) Ἀπ. 103.

των πλοίων ἐμποδισμένη' μόλις δὲ μετὰ μισοετίας πολλὰς καὶ πάροδον χρόνου ἰκανοῦ κατωρθώθη νὰ δοθῇ τοῖς ἐπιβάταις τῆς Santa—Fè ἡ ἀδεια τῆς ἀποβάσεως.

Ἦτο Μάιος ὅτε ἐβήκεν ὁ ποιητὴς τὸν ἔτι κλονούμενον πόδα μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀπουσίαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος; καὶ ὅμως τὰ πάντα εἶχον τὴν ὄψιν σκοτεινῆς ἡμέρας Δεκεμβρίου. Ὀμιχλῶδεις ἀναθυμιάσεις ἠμαύρουν τοῦ οὐρανοῦ τὰ σαπφείρινα δώματα καὶ ὁ ἥλιος ἐρριπτε τὸ φῶς αὐτοῦ ἀσθενὲς καὶ ὠχρὸν, ὡς περὶ ὑπὸ φλανέλλας κεκαλυμμένος, ὡς παραπονεῖται περὶ τοῦ ἡλίου τῶν βορείων χωρῶν ὁ Γερμανὸς Heine. Τὰ ἀνθη ἐφαίνοντο ἀδύνατα καὶ μεμαρμαμένα ἦσαν ὡς νεκρῶσιμοι λίθοι ὑπὲρ τοῦς τάφους τῶν ὑπ'αὐτὰ τεθαμμένων πτωμάτων. Πολλὰ οἰκία ἦσαν πάντῃ ἐρημοὶ καὶ εἰς τὰς κεκλεισμένας θυρίδας καὶ τὰς θύρας αὐτῶν ὕφαινε τὸν ἴσθον ἡσύχως ἡ ἀράχνη. Πέριξ σιγὴ καὶ ἐρημία. Μιάσματα πάντοθεν, λείψανα τῆς ἀπαισίας ἐπιδημίας. Εἰς μίαν καὶ μόνην ἡμέραν ἡ Δισαβῶν ἐκλαυσεν ἑξ ἑκατοστίας νεκρῶν. Ἠρώτησεν ὁ Κάμοενς περὶ ἐκείνης; ἔδειξαν αὐτῷ ἕν τι ἐκκλησίᾳ ἐντετοιχισμένον τάφον ἢ χρονολογία ἦτο παλαιὰ, καὶ ἐκεῖνος οὐδὲν εἶχε μάθει εἰς τὰς ἀξένους χώρας ὅπου τοσαῦτα ἔτη ἐπλανήθη. Ἠρώτησε περὶ τινῶν φίλων τῶν παιδικῶν χρόνων ὅλοι νεκροί. Ἦδη κατὰ τὰς ἀνιαρὰς ἡμέρας τῆς καθάρσεως ἔξω τῆς Δισαβῶνος εἶχεν ἀποθάνει ὁ τελευταῖος αὐτοῦ φίλος, Heitor de Sylveira. Ἔμνε μόνος ὁ Ἀντώνιος.

Ἐπὶ πλέον δεινὴ καχεξία διείπε τὰ τῆς πολιτείας. Ὁ ἀγαθὸς ἡγεμὼν Ἰωάννης ὁ Γ' ἀπήλαυνεν ἤδη τῆς ἡσυχίας τοῦ τάφου καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκάθητο ὁ Δὸν Σεβαστιανὸς, παιδίον ὑποκύπτον εἰς τὰς θελήσεις ἱερέων φανατικῶν, ἀλλ' ἅμα παράτολμον, διανοούμενον καὶ παρασκευάζον νέαν εἰς Ἀφρικτὴν ἐκστρατεῖαν διέτασσεντο οἱ Πορτογάλλοι νὰ παύσωσι τὰ δάκρυα ἅτινα ἀπέσπων τὰ ἔτι ἀδιάλυτα πτώματα τῶν οἰκείων, τῶν συμπολιτῶν καὶ νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας τὸ δόρυ—πικρὰ εἰρωνεία!

Εἰς τὴν θέαν τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως ὁ ποιητὴς ἔμεινεν ἐμβρόντητος. Τίς ἤθελε, τίς ἐδύνατο τότε νὰ παρὰσχῃ τὰ ὠτα εὐμενῆ εἰς ἀκρόασιν ποιή-

σεων, ὅσον αὐταὶ εὐγενεῖς, ὅσον ὑψηλαὶ καὶ ἀν ἦσαν, ἐν ᾧ ὁ λοιμὸς εἶχε συναρπάσει τόσα φύλλα τῶν οἰκογενειακῶν δένδρων, ἐν ᾧ ὁ βρασιλεὺς παρεσκευάζε τῆς πατρίδος τὸν ὄλεθρον καὶ ἐβλεπε δάφνας μόνον καὶ ῥόδα, ἐν ᾧ ὑπ' αὐτὰ ἔχαινε βραχίαι ἢ ἀβυσσοί;

Ἴδου μετὰ πόσην πικρίας ψέγει ἐν τέλει τοῦ πέμπτου ἄσματος τῆς Λυσιτανιάδος τὴν περὶ τὰς Μούσας ἀδιαφορίαν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἄφ' οὗ ἐξέμνητε τὴν ποίησιν, δι' ἧς ἀναδείκνυται ἡ δόξα τῶν περιφανῶν ἔργων καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων, πρῶστίθησι τάδε.

Ῥωμαῖοι, Ἕλληνες καὶ βάρβαροι, ὅλοι νοὶ μεγάλοι στρατηγοὶ ἐγνώρισαν τῶν Μουσῶν τὴν λατρείαν μόνον τῆς Λυσιτανίας οἱ πολεμιστὰι παραμελοῦσιν αὐτάς. Λέγω νουτοῦ μετὰ θλίψεως, ἀν αἱ σοφὰ ἀδελφὰ εἶνε βωβαὶ πρὸς αὐτοῦς, τοῦτο συμβαίνει, διότι οὗτοι εἶνε κωφοὶ πρὸς τὰς νοσοφὰς ἀδελφὰς, καὶ τοῦτο διότι ἀγνοοῦσι τὸ θεῖον τῆς τέχνης ἢ περιφρονοῦσι μόνον τῶν μεμορφωμένων πνευμάτων ἴδιον βεῖνε ἢ συναίσθησις τοῦ θεληγίτρου τῶν ὠρραίων στίχων.

Μὴ μεμφώμεθα τὴν φύσιν μόνῃ ἢ ὀλιγωρία τῶν γραμμάτων πνίγει παρ' ἡμῖν τὴν μεγαλοφυῖαν τῶν Βεργιλίων καὶ τῶν Ὀμήρων, καὶ ἀν ἡ καταφρόνησις αὐτῆ ἐξαυκολοθηθή, μετὰ χρόνον ὀλίγον οὔτε εὐνοσεῖς Αἰνεῖας θὰ ἔχωμεν οὐδὲ γενναίους Ἀχιλλεῖς. Ἡ ἀλαζονία τῆς εὐπορίας ἀποσκληρύνει τοὺς ἡμετέρους Λυσιτανούς. Ἐξ ὄλων τῶν θεῶν τῆς μειδιώτης ἀρχαιότητος μόνον τὸν Πλούτον γνωρίζουσι καὶ πρὸς κορύφωσιν τῆς αἰσχύνης οὐδὲ νὰ ἐρυθριῶσι κἂν διὰ τοῦτο εἰξεύρουσιν.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης Ἀβδερτικῆς κοινωνίας, ὑπὸ τοιοῦτους ἀπαισίους οἰωνοῦς, ἐξεδόθη ἡ Λυσιτανιάς τῷ 1572.

Ὁ Κάμοενς ἐζήτηε δόξαν καὶ δόξαν ἀπῆλαυσε. Τί σημαίνει ἀν ζῶν οὐδὲν ἀνημείβθη, ἀν ἐβίου πένης καὶ γυμνητεύων ἀν—φρικτὸν εἰπεῖν—ἔτρωγε τὸν ἄρτον τῆς ἐπαιτείας.

Ἐλησημονήσαμεν ὁ βασιλεὺς, εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερῶσει τὸ ἔπος, προσδιώρισεν αὐτῷ σύνταξιν 100 περίπου φράγκων!

Τινὲς ὅσων ἤλεον τὸν ποιητὴν ἀπέθανον,

ἄλλοι ἐβαρύνθησαν δίδοντες. Εὐτυχῶς εἶχε παρ' αὐτῷ τὸν Ἀντώνιον, ἵνα ἐπαιτῆ τὸν ὀβολὸν τῶν παροδιτῶν ὑπὲρ τοῦ Κάμοενς, τοῦ στρατιώτου τοῦ πηρωθέντος τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ ποιητοῦ τοῦ θελησαντος νὰ δοξάσῃ διὰ τῆς λύρας τὴν Λυσιτανίαν ἄλλως ἢ θηλεν ἐπαιτῆσαι ὁ ἴδιος.

Φεῦ! ἐπέπρωτο νὰ ἐπαιτῆσῃ, νὰ ζητήσῃ τῶν ἰσχυρῶν τὴν προστασίαν, νὰ προκαλέσῃ τὸ ἔλεος τῶν ἀναλήγτων διαβατῶν, ἵνα εὖρῃ ἐν τεμάχιον ἄρτου, ἀπλοῦ ἄρτου, ἵνα μὴ εὖρωσιν αὐτὸν πρῶϊαν τινὰ ἐκτάδην πτώμα πελιδὸν καὶ κατεσκληρὸς.

Ἰστεροφημία! ἀθανασία ὀψιγενής. Ὁταν ἐν τῷ θεάτρῳ διαρκούσης μὲν τῆς διδαχῆς δράματός τινος ποιητικοῦ ἢ μουσικοῦ τὸ πλῆθος μὲν ψυχρὸν, ἀναισθητοῦν, ἀδιάφορον, χωρὶς νὰ βίψῃ πρὸς τοὺς ὑποκρινομένους ἐν ἀνθος, χωρὶς νὰ χύσῃ ἐν δάκρυ, χωρὶς νὰ φαιδρυνθῇ ὑπὸ ἐνὸς μειδιάματος, ἔπειτα δὲ, ὅταν τελειώσῃ ἡ παράστασις καὶ καταπέσῃ ἡ αὐλαία καὶ παρέλθωσι τὰ πάντα, κροτῆ τὰς χεῖρας καὶ ἐπευφημῇ, δὲν εἶνε τοῦτο εἰρωνεία, οἰκτρὰ εἰρωνεία; Τοιοῦτό τι εἶνε καὶ ἡ Ἰστεροφημία. Ζῶσα ἢ μεγαλοφυῖα περιτίθεται στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, γλωρὸς ὅμως ὑπὸ δαφνῶν καλύπτεται ὁ τύμβος ὅπου ἀνεπαύθη τὸ κεκμηκὸς, τὸ βεβαρυμένον σαρκίον.

Ἀρχομένου τοῦ 1579 ἐντὸς πενιχροῦ οἰκίσκου τῆς Δισαβῶνος, ἐπὶ κλίνης ἀσχήμονος μᾶλλον ἢ λιτῆς, ἔκειτο ἀνὴρ πεντεκαιπενηκοντούτης. Βαρεῖα ἀσθένεια, ἀλλ' ἔτι πλέον συνεχῆς συμφορὰ εἶχον καταβάλει καὶ ρικνώσει αὐτὸν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο ἰσχνὸν καὶ ἐρρυτιδωμένον, ἡ κόμη πολυὰ, κατάλευκος ἡ γενεῖα, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἔτι λάμποντος, ἐκ τοῦ εὐρέος μετώπου, ἐκ τῆς ἔτι σωζομένης εὐγενείας τῶν χαρακτικῶν ἀνεγνωρίζετο εὐκόλως ἡ μεγαλοφυῖα. Τὸ ὃν ἐκεῖνο τὸ δυσκόλως ἐπὶ τοῦ κραδάτου ἐκείνου κυλιόμενον, σκελετὸς μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος, ἐκρύονε τὸ καλύπτον αὐτὸν σκέπασμα—ἔλεους εὐτελες δώρομα — μόλις προσφύλαττεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ψύχους τῆς καρδίας τὸ ἄγιος εἶνε ἀνάταν. Ἦτο μόνος. Ἡ θύρα σπανιώτατα

ἠνοίγετο. Οὐδεὶς νοσοκόμος ἠγρύπνει παρὰ τῷ ἀρρώστῳ.

Ὁ νοσῶν ἦτο ὁ Κάμοενς. Ἦτο ὁ Λουδοβίκος χωρὶς τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, ὁ ἔρῶν χωρὶς τῆς ἐρωμένης, ὁ στρατιώτης χωρὶς τῶν συμπολεμιστῶν, ὁ φυγὰς καὶ πεφυλακισμένος χωρὶς τοῦ δεσμοφύλακος, ὁ ποιητὴς ἄμοιρος ἐλπίδων καὶ παρηγορίας, ὁ πολίτης ἰδὼν πίπτουσαν τὴν πατρίδα, ὁ ἐπαίτης ἐστερημένος τοῦ συνεπαιτούντος.

Πόσον γλυκεῖα, πόσον λευκὴ καὶ οὐρανία θὰ ἦτο δι' ἐκεῖνον ἡ μέλαινα ὄψις τοῦ Ἀντωνίου ἀγρυπνοῦντος παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ τὴν ὑστάτην, σπογγίζοντος τὴν ἄλμη τῶν τελευταίων αὐτοῦ δακρῶν. Ἄλλ' ὁ Ἀντώνιος δὲν ἔζη πλέον.

Πόσην παρηγορίαν ἤθελεν ἀντλήσει ἐν τῇ πεπρωμένῃ ὥρᾳ τοῦ θανάτου ἀν ἀπένεμε πρὸς τὴν ἀχάριστον πατρίδα ὑπὲρ ἧς τὰ πάντα ἐθυσίασε τὸ ὑστάτον χαῖρε ἐγκαταλείπων αὐτὴν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα. Ἄλλ' ἡ γῆ τῶν πατέρων αὐτοῦ εἶχε δύσει ἤδη καὶ τῇ 4 Αὐγούστου 1578, κατὰ τὴν κακοδαίμονα ἐν Alcacer-Quehbir μάχην, ἡ Πορτογαλλία εἶχε λάθει τὸ θανάσιμον κτύπημα.

Καὶ ἀπέθανε. Νεκρὸν δὲν ἐκλαυσεν αὐτὸν ψυχὴ, κανεῖς, καμμῖα. Εἶχεν ἡ κλίνη ὀφθαλμοῦς ἐν δάκρυον νὰ χύσῃ; ὦ! ἀν δὲν ἦτο πέτρα, χοῦς καὶ ζύλα ἢ οἰκία, ἐκείνη ἴσως ἔμελλεν, ἐκείνη νὰ θρηνησῇ.

Ἐτάφη ἐν τῷ ναϊδρίῳ τῆς Ἀγίας Ἀννας. Πλούσιος Γερμανὸς ζητήσας μετὰ τινα ἔτη τὰ ὀστά τοῦ ποιητοῦ, ἵνα ἀνεγείρῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ξένην πολυτελεῖς μαιωλεῖον, ἀνέμνησεν εἰς τοὺς Πορτογάλλους ὅτι ἔπρεπε νὰ θέσωσιν ἐπὶ τῆς κόνεως καὶ τῶν κοκκῶλων τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ἐν μάρμαρον.

Οὐδὲν σήμερον σώζεται ἶχνος τοῦ τάφου τοῦ Κάμοενς ὁ γνωστὸς σεισμὸς τῆς Δισαβῶνος ἄρδην τῷ 1755 τὴν ἐκκλησίαν καταστρέψας ἠράνισε καὶ τὸν τάφον.

Καὶ δὲν ὑπάρχει τώρα ἐν μνημείον, ἐν μάρμαρον, μία πέτρα λέγουσα: ἐνταῦθα κεῖται ὁ Κάμοενς.

Ἄλλ' ἀν ὁ τάφος ἦνε ἡ αἰωνιότης, ὁ τάφος αὐτοῦ σώζεται. Ἔχομεν τὴν Λυσιτανιάδα. Ἴδου ὁ τάφος τοῦ Κάμοενς.

Μάλιστα εἶνε τι πλεῖότερον. Ὁ τάφος

ἐγκλείει σποδὸν εὐσκόρπιστον, ὅσα ἄνευ μυελου. Ἡ Λυσιτανιάς ἐγκλείει τὸν ποιητὴν ζῶντα, ψάλλοντα, παθαινόμενον ὑπὸ τῶν δεινῶν τῆς πατρίδος, ὑμνοῦντα τοὺς ἄθλους αὐτῆς καὶ τοὺς θριάμβους.

Ὁ Λουδοεῖκος Κάμοενς ἔγραψεν εἰς πάντα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς στιχοιργίας. Μόνον εἰς τὴν δραματικὴν ποιήσειν ὀλίγον ἠσχολήθη καὶ σώζονται τρία αὐτοῦ δραματικά προέοντα, δύο κωμωδίαι, οἱ Ἀμυγυρῶνες κατὰ μίμψιν τῶν ἔργων τοῦ Πλάτου καὶ ὁ Σέλευκος, πρὸς δὲ καὶ ῥωμαντικὸν τι δράμα, ὁ Φιλόδημος. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε πλῆθος λυρικῶν ποιημάτων, περὶ τὰ τριακόσια σονέτα, πρὸς δὲ cançoes, redondilhas, voltos, motes, motes glosados, φῶδες, ἐκλογάς, ἐλεγεία, σατύρας. Πολλὰ τῶν λυρικῶν τούτων ἔργων ἀναφερόμενα εἰς τὰ δεινὰ τοῦ ἔρωτος, τὸν ἐκπατρισμὸν τοῦ ποιητοῦ, τὰς μακρὰς αὐτοῦ πλανήσεις εἶνε πλήρη αἰσθημάτων, πάθους, δυνάμεως καὶ χάριτος. Τῶν σονέτων μάλιστα τὰ πλείστα διεγείρουσι συναίσθημα θλίψεως βαθύ καὶ κινουσί εἰς ἔλεος τὸν ἀναγνώστην τὸν γνωρίζοντα τὰς περιπετείας τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ, τὸν ἀναλογιζόμενον ὅτι τοὺς στίχους ἐκείνους ἔγραψεν ἀνὴρ ταχθεὶς ἀντιμέτωπος κατὰ τῆς συμφορᾶς, περιδραμῶν τὸν κόσμον ὅλον ματαίως πρὸς ἀπόκτησιν δόξης ἢ κἀνευτυχίας. Καὶ ἐκεῖ δὲ ἀκόμη ὅπου ὁ ποιητὴς θέλει νὰ φανῆ πως φαιδρότερος καὶ ν' ἀνακρούσῃ ἄσματα ἰλαρότερα δυσκόλως κατορθοῖ νὰ ἀποκρύψῃ ὑπὸ φύλλα χλωρὰ τὴν λύραν τὴν ὑπὸ δακρύων κατάβροχον.

Τὸ κάλλιστον ὅμως τῶν ποιημάτων τοῦ Κάμοενς, ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον τοσαύτης ἀπῆλαυσε δόξης, ὥστε κατὰ τὸν Sismonde de Sismondi σάποτελεῖ αὐτὸς μόνος ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν δόξαν τοῦ Πορτογαλλικοῦ ἔθνους, τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἡ Λυσιτανιάς. Εἶνε δ' αὕτη ἔπος εἰς δέκα ἄσματα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ διαιρηθὲν καὶ συγκείμενον ἐκ 1102 στροφῶν, ἧτοι 8816 στίχων, ἐχόντων μέτρον τὸ τοῦ Ὀρλάνδου τοῦ Ἀριόστου, ἧτοι τὸν τρίμετρον καταληκτικὸν (ἐνδεκασύλλαβον) ἴαμβον.

Ἡ ποικιλία τῶν συμβάντων, ἡ ἀλήθεια καὶ ἀκρίβεια τῶν περιγραφῶν, τῶν εἰκόνων ἢ εὐγένεια καὶ τὸ ἀξιοπρεπές, φαντασία ζω-

ηρὰ καὶ αἰσθημα βαθύ κοσμοῦσι τὸ ἔπος τοῦτο.

Ὁ Πορτογάλλος ποιητὴς διὰ τοῦ ἔργου τούτου διενόηθη νὰ μορφώσῃ νέον τι εἶδος ποιήσεως, ἐνοῦν — καθ' ἃ λέγει ὁ Magnin — μετὰ τῆς ἀρχαίας ἐποποιίας τὸ νεότερον πνεῦμα. Ἐλαβε λοιπὸν ὡς ὑπόθεσιν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ τὰ σύγχρονα κατορθώματα, τὸν πλοῦν τοῦ Πορτογάλλου Βάσκου Γάμα πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς εἰς Ἰνδικὴν διόδου καὶ τὴν σύστασιν τῆς συγκοινωνίας μεταξύ τῶν χωρῶν ὁπόθεν ἤρξατο ὁ πολιτισμὸς καὶ ἐκείνων ὁπόθεν σήμερον ἐκπορεύεται. Καὶ δὲν περιορίζεται εἰς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ διηγείται τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ὀλόκληρον ἐν παρεντιθεμένοις ἐπεισοδίοις, οὐχὶ μόνον τὴν πρὸ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Γάμα ἀλλὰ καὶ τὴν μεταγενεστέραν συμπλήρωσιν ἐκείνων ὅσα οὗτος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διενόησαν καὶ ἤρχισαν νὰ θέτωσιν εἰς πρᾶξιν. Πᾶς τις ἀκούων ταῦτα δύναται νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ Λυσιτανιάς καθίσταται οὕτω ψυχρά τις διήγησις, ἔμμετρος ἱστορία, χρονικὸν ἀπλοῦν διηρημένον εἰς στίχους, στροφὰς καὶ ἄσματα. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς συμβαίνει. Ὁ ποιητὴς εἶχε τὴν τέχνην νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἱστορίαν μᾶλλον εἰς τὴν ποιήσειν ἢ τὴν Μελοποιήσῃ εἰς τὴν Κλειῶν. Δὲν περιενέδουε τοὺς στίχους αὐτοῦ τὸν μανδύαν τῆς ἀφηγήσεως, ἀλλὰ ποῦ καὶ ποῦ μόνον προσεκόλλα ἱστορικά τινα λέπια, ἅτινα ἐπειτα ἐφώτιζε μὲ τὴν δᾶδα τῆς ποιήσεως καὶ ἀπέδιδεν αὐτοῖς λάμψιν καὶ φῶς.

Ὁ Κάμοενς φαίνεται σπουδάζων νὰ γίνῃ μιμητὴς τῶν ἀρχαίων. Ὁ Βιργίλιος καὶ Ὁβίδιος συχνότατα εἶνε ὑποδείγματα αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ οἱ Ἕλληνες ποιηταί· μὴ λησμονώμεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἔζη κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἐν τῇ δύσει ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ δὲν περιορίζετο ὁ Κάμοενς εἰς ἀπλᾶ μόνον δανείσματα ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ ἀπομιμήσεις αὐτῶν, ἀλλ' ἐμπνέεται ὑφ' ὅλου τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὁ ἰναγινώσκων τὴν Λυσιτανιάδα νομίζει ὅτι ἀναγινώσκει Ἑλληνικὸν τι ἢ Ῥωμαϊκὸν ποίημα· τοσοῦτω γλυκεῖα φέρεται ἀπ' αὐτῆς ἢ αὐρα τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ θελκτικοὶ μῦθοι τῆς ὠραίας τῶν ἀρχαίων μυθολογίας συνεχῶς ἐμπνέουσ,

τὸν ποιητὴν· ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Ἄθηνά καὶ κυρίως ὁ Βάκχος λαμβάνουσι σπουδαῖον μέρος ἐν τῷ Πορτογαλλικῷ ποίηματι. Καὶ τοῦτο καταλογίζουσι τινες ἐν τοῖς ἀμαρτήμασι τοῦ ποιήματος· ἄλλοι ὅμως—οἱ κριτικώτεροι—δικαιολογουσι τὸν ποιητὴν καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι καλῶς ἐποίησε μεταχειρισάμενος τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν πρὸς ζωογόνησιν τῶν περιγραφῶν, εἰκόνων καὶ διηγήσεων αὐτοῦ. Ὁ Κάμοενς ἵνα δώσῃ ζῶν εἰς τὸ ποίημα καὶ ἐξάρῃ τοὺς ἐν αὐτῷ δρώντας ἥρωας εἶχε ἀνάγκην νὰ παρεβάλλῃ ἀντίδρασιν τινα, δύναμιν τινα ἐνεργοῦσαν κατὰ τῶν ἠρώων, οἵτινες διὰ τοῦτο γίνονται ἥρωες διότι καταβάλλουσιν αὐτῇ· ἥρωες μὴ ἀγωνιζόμενοι εἶνε τι δυσνόητον. Τὴν δὲ δύναμιν ταύτην τὴν ἀντιδρῶσαν τετραχῶς ἐδύνατο νὰ παραστήσῃ, ἢ παραδεχόμενος τὴν νεωτέραν μαγίαν, ὡς ὁ Τάσσος, ἢ τὰς ἀλληγορικάς παραστάσεις, ὡς ἐν τῇ Ἑρρικιάδι ὁ Βολταίρος, ἢ τὸν Χριστιανικὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους, ἢ τέλος τοὺς ἀρχαίους μύθους, οὓς εἶχε ἡ ἀναγέννησις ἐπαναγάγει εἰς νέαν ζωὴν. Καὶ τῆς μὲν μαγίας δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ χρῆσις διὰ τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως τὸν φανατισμὸν, τὰς δὲ ἀλληγορίας εὗρισκεν ἐκεῖνος ψυχρὰς καὶ λίαν ἀορίστους, τὸν δὲ Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους ἐδειλία νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ποίημα, παίγιον τοῦ πνεύματος, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ ἡ κυρία Στάελ, διὰ τὴν ἱερότητα αὐτῶν ἔμενον λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης μόνον τῆς ἀρχαιότητος οἱ μῦθοι. Εὐβάστακτος ἄλλως ἀνάγκη! Τὸ ποίημα οὐ—δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον οὓς θέλγει ἡ ἀρχαία φιλολογία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ποιητικὴ μυθολογία—ἀναλαμβάνει νέαν ζωὴν καὶ ἀρέσκει ἡμῖν ἀντὶ τοῦ λυκαυγοῦς τῆς φυσικῆς ἢ Ἠὸς ἢ ῥοδοδάκτυλος, ἀντὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ μεταξὺ δύο νεφῶν σπινθήρος ὁ Ζεὺς ὁ τερπικέραυτος, ἀντὶ τῆς δειλῆς καλλονῆς ἢ Ἀφροδίτης ἢ φιλομμειδῆς, καὶ προτιμῶμεν τὸ καθ' ἡμᾶς τοῦ στερεοτύπου, κακομόρφου καὶ κερασφόρου τῶν Χριστιανικῶν μύθων Σατανᾶ τὸν ἐν τῇ Λυσιτανιάδι τὴν θέσιν τούτου ἀναπληροῦντα Βάκχον, τὸν κισσοστέφῃ τῆς ἀμπέλου θεόν.

Ἐνεκα τοῦ μεγαλεπιβόλου σκοποῦ, ὃν

δα, τῆς ἐξυμνήσεως δὴλον ὅτι τῆς Πορτογαλλίας καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, φυσικὸν εἶνε ὅτι τὸ ποίημα αὐτοῦ ὡς ἔπος ἐξετάζομενον καὶ ὑπὸ τῆς κριτικῆς ἐξαναχίζόμενον στερεῖται τῆς ἀναγκείας τῷ ἔπει ἐνότητος καὶ περιέχει πλείονα τοῦ δέοντος λυρικά στοιχεία. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἶνε τοσοῦτε μᾶλλον συγγνωστός, ὅση ἡ Λυσιτανιάς εἶνε τὸ πρῶτον τῶν νεωτέρων ἐπῶν. Τὰ πρὸ τοῦ ἔργου τούτου γραφέντα μακρότερα ποίηματα εἶνε ῥωμαντικά καὶ ἱποτικά διηγήματα, ὁ δὲ Ἀριόστος ποιῶν τὸν *Μαινόμειον Ὀρλάνδον* δὲν εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι ποιεῖ ἔπος, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ ἐκεῖνο δύναται μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ περιφανέστατον πάντων τῶν ἄλλων συγχρόνων μυθιστορημάτων.

Καὶ ὡς ἔπος μὲν, ὡς εἶπομεν, ἐξεταζομένη ἡ Λυσιτανιάς ἴσως παρέχει λαβὴν εἰς τὰς μορφὰς τῆς κριτικῆς, πλὴν ἀλλ' ὅμως ὡς ποίημα ἔχει καλλονὰς ἀναντιρρήτους. Τὰ πλείστα τῶν ἐπεισοδίων ἰδίως καὶ τὰ τέλη τῶν ἀσμάτων, ἅτινα κλείονται σχεδὸν πάντα δι' εὐγλώττων ἠθικῶν ἀξιωματικῶν ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἄσματος ἐξαγομένων, διακρίνονται διὰ τὸν πλοῦτον τῶν εἰκόνων, τὸ ζωηρὸν καὶ εὐφάνταστον τῶν περιγραφῶν, ἀλλὰ τὸ πλείστον διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν πάντοτε χάριν, ἧτις οὐδ' ἐν αὐταῖς ταῖς εἰς ξένας γλώσσας καταλογάδην γεγραμμέναις μεταφράσεσιν ἀπώλυται. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ἀνώτερα εἶνε δύο ἐπεισόδια, ὁ θάνατος τῆς Ἰνὲς da Castro, διακρινόμενος διὰ τὸ πάθος καὶ τὸ βάθος τοῦ αἰσθηματος, καὶ ἡ πρὸ τῶν πλεόντων Λυσιτανῶν ἐξω τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος παράστασις τοῦ Ἀδαμάστου, τοῦ φάσματος τῶν τρικυμιῶν. Θελοντες νὰ παρᾶσχωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Ἰλισσοῦ δείγματα τῆς χάριτος καὶ τῆς φαντασίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ποιητοῦ μετεφράσαμεν ἐμμέτρως τὸ πρῶτον τῶν ἐπεισοδίων τούτων, ὁμολογοῦντες τὴν ἡμετέραν ἀδυναμίαν καὶ φοβόμενοι μὴ ἐφαρμόσῃ τις εἰς ἡμᾶς τὸ Ἰταλικὸν ῥητὸν traduttore traditore. Τόση δὲ μᾶλλον ἀπιστοῦμεν εἰς τὴν ἡμετέραν μετάφρασιν ὅση αὕτη ἐγένετο ἐκ τῆς Γαλλικῆς, καίτοι τρεῖς μεταφράσεις, εἰς τινὰς δὲ στροφὰς καὶ τέσσα-

ρας ἐλάδομεν ὑπ' ὄψιν· ἀλλ' ἐπεχειρήσαμεν αὐτὴν βλέποντες μετὰ θλίψεως ὅτι ἡ Λυσιτανιάς, εἰς πάσας τὰς Βύρωπαϊκὰς γλώσσας ἀριθμοῦσα διπλᾶς καὶ τριπλᾶς μεταφράτει ἐμμούσους καὶ ἀμούσους, παρ' ἡμῖν μένει πάντῃ ἀγνωστος, ὡς πλείστοι ἀγνοοῦσι καὶ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ αὐτῆς τὴν ὑπαρξιν. Ἄλλὰ δὲν εἶνε ἴσως δίκαιον νὰ παραπρω- μεθα περὶ ἐλλείψεως μεταφράσεως τῆς Λυσιτανιάδος, ἐν ᾧ στερούμεθα μεταφράσεων τοῦ Ἀλφιέρη, Σαικισπέρου, Γκαίτη, Σχιλλέρου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Δισχύλου καὶ Πινδάρου καὶ τοῦ Θεοκρίτου ἐτι. Καὶ δὲν ἰσχυρίζομεθα μὲν ὅτι ἡ ποίησις πρέπει πάντως νὰ ᾗ τὸ μόνον τοῦ ἀτόμου μέλημα καὶ ἡ μόνη ἔθνος τινὸς ἐνασχόλησις, ἀλλ' οὐχ ἦττον εἶνε ἀναμφίλεκτον, ὅτι ἄνθρωπος μὴ τερπόμενος ἐκ τῆς ποιήσεως καὶ ἔθνος ὀλιγωροῦν περὶ τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν παρομοιάζουσι πρὸς τὴν ἐρμημον ἧτις μόνον καυστικὴν ἄμμον καὶ πετρώδεις βράχους παρουσιάζει, χωρὶς νὰ φαίνεται πού χλοηρὰ καὶ ἀναφυκτικὴ ἄσας οὐδὲ δροσερὰ καὶ κελαρύουσα κρήνη.

Οὕτω περιχαρᾶς κωθέντες, οὐχὶ πάλιν ἄνευ δειλιάς παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐπεισοδίου τῆς Ἰνέας.

Ἔρω, σὺ ὅστις τυραννεῖς μαινόμενος ἀγρίως καὶ τοὺς πιστοὺς ὧν ἐφλεξες ἀνηλεῶς τὰ στήθη, ἔργον σου ἦτο καὶ αὐτῆς ὁ θάνατος ὁμοίως· ὅτι σὲ ὑπήκουσε πικρῶς ἐτιμωρήθη. Λοιπὸν, ἀμείλιχτε θεέ, δὲν ἐπικρεῖ, δὲν φθάνει τὴν δίψαν σου τῶν ἐραστῶν τὸ δάκρυ νὰ κορέσῃ, ἀλλὰ ποθεῖς τοὺς σοὺς βωμοὺς τὸ αἷμά των (νὰ βάνη καὶ θέλεις θῆμα τρυφερὸν ἐμπρὸς αὐτῶν νὰ πέσῃ ;

Ἐξῆς, χαρίεσσα Ἰνέας, μονήρης καὶ ἡρέμα καὶ ἡ ζωὴ σου ἄφροντις, τυφλῆ, ἐθουσιῶσα μὲ τῆς χρυσεῆς νεότητος ἐστέφετο τὸ στέμμα καὶ τὴν χαρὰν ἀπῆλκυεν ἧτις περᾶ πετώσα. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ γλαυκοῦ Μονδέγου πλανω- (μένη τὰ κόματά του ἔβρεχες μὲ δάκρυα ἐρώτων καὶ ἐδιδάσκεις εἰς τοὺς βουνοὺς καὶ τάνθη ἐμπνευ- (σμένη τὸ ὄνομα τὸ ἐγγραφὲν εἰς τὴν καρδίαν πρῶτον.

Ὁ πρίγκηψ σοὶ ἀπέδιδε λατρείαν θερμωτάτην· ἐκείνον ἀνεπόλεις σὺ, σὺ ἦσο τῶν νεύρων του, καὶ ἂν εὐρίσκειτο μακρὰν, εἰς χώραν ἀπωτάτην οὐ πάντοτε παρίστασο ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν του.

Τὴν νύκτα σὲ ἀνεύρισκεν εἰς βεμβασμὸν ὄνειρόυ καὶ τὴν ἡμέραν εἰς τὸ πῦρ ἐρώτης διανοίας· πᾶν ὅτι τῶμα ἦ τὸ οὐδ' ἦ τὴν ψυχὴν ἐπλήρου ἦτο ἀνάμνησις φαιδρὰ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας.

Δὲν ἐβελγεν αὐτὸν πλὴν σοῦ καμμία κόρη ἄλλη, κ' ἠρνήθη γάμους εὐγενῶν παρθένων ἢ ψυχῆ του, διότι ἂν τὸ στήθος μας παλμοὺς ἐρώτων κάλλη ἔν μόνον βλέμμα μᾶς πληροῖ χαρᾶς ἀνεκλα- (λήτου.

Ἐκ τῶν πολλῶν ἀρνήσεων ἀγανακτεῖ, φρυάσσει ὁ γηραῖς αὐτοῦ πατὴρ κ' ὁ ὄχλος φιθυρίζει· εἰς μάτην γάμους πρὸς αὐτὸν βασιλικούς προσ- (τάσσει, τέλος νὰ πράξῃ ἐγκλημα δεινὸν ἀπορροῖζει.

Ἀποφασίζει τὴν Ἰνέας τὴν νεαρὰν νὰ θύσῃ, παρ' ἣ ἐκάθητο ἀργὸς ὁ ἀγαπῶν υἱὸς του, καὶ τὸ ἀθῶον αἷμά της ἠθέλησε νὰ χύσῃ, ἵνα σθεσθῇ ἐντὸς αὐτοῦ ἡ φλόξ τοῦ ἐρωτός του. Ἄλλ' ὅμως ποῖα ἔρινος τὸν ἀνακτα τὸν γαῦρον παρῶζουεν, ἵνα αἰχμηρὸν ξίφος δεδοξασμένου, ὅπερ κατέβαλε ποτὲ τὴν δύναμιν τῶν Μαύρων οὐσῆ κατὰ τινος δειλῆς καὶ ἀσθενοῦς παρθένου;

Τὴν φέρουν ἄγριοι φρουροὶ ἐμπρὸς τοῦ βασιλέως καὶ ὁ Ἄλφονσος συμπᾶθῶς εἰς ἔλεος κινεῖται· ἀλλὰ ὁ ὄχλος μαινεται, ἀγανακτεῖ βιαίως καὶ ἐπιμόνος θάνατος ἀπάνθρωπος ζητεῖται. Ἡ δὲ ταλαίπωρος Ἰνέας βαδίζει θρηνηδοῦσα διὰ τὸν νέον πρίγκηπα, ὃν ἐμμανῶς λατρεύει, τὸν χωρισμὸν τῶν τέκνων της θρηνεῖ ἀναπο- (λοῦσα, ὅστις κ' ὑπὲρ τὸν θάνατον ἀκόμη τὴν φονεῖ.

Υψοῦσα πρὸς τῶν οὐρανῶν τὸ κρυσταλλῶδες (δῶμα τοὺς δακρυθρέκτους ὀφθαλμοὺς—ἐδέσμευον τὰς (χεῖρας ἀλύσεις σιδηρότευκτοι—καὶ στρέφουσα τὸ ὄμμα πρὸς τὰ τεχνία, ἔρμαϊα ἀποτροπαίου μοίρας, ἅτιν' ἀφρόντιδα ἐκεῖ ἐμπρὸς της ἐμειδίω, ἐσκέφθη ὅτι ὄφρα νὰ ἐν μίση τῶν λαϊάπων θὰ διαβῶσιν ἄχαριν χωρὶς μητρὸς τὸν βίον καὶ ταῦτα προσεφώνησε πρὸς τὸν σκληρὸν των (πάππο.

Ἄν τὰ θηρία τάγρια ὅσα πλανῶντ' εἰς ὄρη, βεῖς ὧν τὰ στέρνα ἐνοικεῖ σκληρὰ ἀπάνθρωπια, ἐτὰ ὄρνεα, ὅσα σκοποὶ κινοῦσιν αἰμοδόροι, πολλὰκις συνεκίνησε παιδὸς ἀδυναμία, ἂν ἀληθῶς ἐθήλασε τὸν Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον ἢ λυκαῖνα μετὰ στοργῆς πρὸς μητρικὴν ὁ- (μοίαν

καὶ ὄρνεον ἀνέθρεψε ποτὲ, κατὰ τὸν θρύλον, Σμεράμιν τὴν ἀνασαν τῆς πάλαι Ἀσσυρίας,

Ἄιμάτων θρόμβοι ραίνουσι τὰ ξίφη των, τοὺς (κρίνουσ ἐφ' ὧν τοσάκις ἔπесαν θερμὰ τὰ δάκρυά της· Ἄλλὰ θὰ φθάσῃ ὧρα τις ποινής καὶ δι' ἐκείνουσ ὅσοι ὑπῆρξαν αὐτοῦργοι σφαγῆς μισαρωτάτης.

Ἐπιότι φλόξ τὴν πυρπολεῖ ἐρωτικῆς ὁδύνης, ὦ ναί! τὰ πλάσματα αὐτὰ τὰ ἀσθενῆ λυπησοῦ μὴ τὰ στερεῆς τῆς μόννης των, Ἄλφονσε, προ- (στασίας, ἔξ κινηθῇ εἰς ἔλεος πρὸς ταῦτα ἢ ψυχῆ σου ἂφ' οὐ σοὶ φαίνομ' ἔνοχος ἐγὼ κ' ἐγκληματίας.

Ὅπως ποτὲ κατέβαλε τὴν δύναμιν τῶν Μαύρων τῶν πολεμίων τοῦ Χριστοῦ κ' ἐχθρῶν τοῦ (βασιλείου κ' εἴξυρες πῦρ καὶ σίδηρον νὰ ἐπιφέρῃς λάθρον οὕτως ἀπόδος μ' εὐμενῆς τὴν ὑπαρξιν τοῦ βίου.

Ἐὰν ἀθῶα εὐρεθῶ κ' εἰς οἶκτον σὲ κινήσω, εἰς ἐξορίαν στείλῃ με δεινὴν καὶ αἰώνιαν, εἰς τὴν ψυχρὰν (Σκυθίαν, ἵνα ἡμέρας ἀπεχθοῦς ταλαιπωρίας ζήσω.

Εἰς ἐρμηίας στείλῃ με γυμνὰς νὰ διαμείνω ὅπου αἱ τίγρεις σχίζουσι κ' οἱ λέοντες τὰ στήθη καὶ ἴσως εὖρω ἐν αὐτοῖς τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ψυχρῶς, ἀνηλεῶς μ' ἠρνήθη· Ἐκεῖ μὲ τὴν ἀνάμνησιν χρόνων καλῶν βιοῦσα τοῦ ἐρωτός μου τοὺς γλυκεῖς καρπούς θὰ ἀνα- (θρέψω κ' ἐκείνον ὃν ἠάπησα πιστῶς ἀναπολοῦσα ἔπαρηγορίαν θυμηθῆ ἐν τοῖς δεινοῖς θὰ δρέψω.

Ὁ θρῆνος οὗτος συγκινεῖ τὸν ἀνακτα βαθείως καὶ κινήθει εἰς ἔλεος νὰ συγχωρήσῃ μέλλει, ἀλλ' ὅμως ἡ καρδία του εὐαίσθηται ματαίως· ἢ εἰμαρμένη κ' ὁ λαὸς τὴν τιμωρίαν θέλει. Ἦδη τὰ ξίφη ἔπαλλε τῶν εὐγενῶν τὸ σίφος ὅσοι παρῶρων πρὸς σκληρὰν σφαγὴν τὸν βα- (σιλέα.

Ἡπόται μ' αἶμα γυναικὸς θὰ βάψετε τὸ ξίφος, κ' ἀντίπρομάχωνσᾶς σφαγεῖς θὰ ἔχη ἡ ὠραία ;

Ὅπως ὁ Πύρρος ἔβουρεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Τροίας τὸ ξίφος κατὰ τῆς κομψῆς, ὠραίας Πολυξένης, ὁσάτης τῆς λευκότριχος μητρὸς παρηγορίας, ἀλλ' ὑπὸ ἀπηνόουσ οχιάς καταδεδικασμένης, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς τοὺς ἰλαρὸν ποιοῦντας τὸν αἰθέρα πρὸς πρόβατον περιδαῖς καὶ ἦπιον ὁμοία, στρέφουσα πρὸς τὴν δύστηνον καὶ κλαίουσαν μη- (τέρα πηγαίνει, ὅπου τὴν καλεῖ αἱματηρὰ θυρία,

Οὕτω παρέχει ἡ Ἰνέας εἰς τοὺς σκληροὺς φο- (νεῖς της τὸ στήθος τάλαιβάστρινον, τὸν θρόνον τῆς μαγείας ἧτις γεννώσα ἔρωτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της νὰ θέσῃ στέμμα ἐμμελὲν ἐνδόξου βασιλείας.

Ἄιμάτων θρόμβοι ραίνουσι τὰ ξίφη των, τοὺς (κρίνουσ ἐφ' ὧν τοσάκις ἔπесαν θερμὰ τὰ δάκρυά της· Ἄλλὰ θὰ φθάσῃ ὧρα τις ποινής καὶ δι' ἐκείνουσ ὅσοι ὑπῆρξαν αὐτοῦργοι σφαγῆς μισαρωτάτης.

Ἦ! διὰ τί δὲν ἔστρεψες, ὦ Φοῖβε, τὰς ἀκτίνας μακρὰν τοσοῦτον ἀπεχθοῦς, ἀποτροπαίου θεᾶς. ὁ ἐκ τῶν δειπνῶν τῶν φρικτῶν αὐτὰς ἀπομα- (κρύνας, ὅτ' ὁ Θεῖστος ἔτρωγε τῶν τέκνων του τὸ κρέας! Καὶ σεις, βαθεῖαι φάραγγες, δεχθεῖσθαι τὴν ὑ- (στάτην

πνοὴν τῶν παγωμένων της καὶ πελιδνῶν χειλέων τὴν λέξιν ἠεροσόητε ἐκείνης τὴν ἐσχάτην, καὶ τῶνομ' ἀντηχήσατε τοῦ Πέτρου τὸ ὠραῖον.

Ὡς τὸ λευκὸν ἠράνθημον τὸ ἐκκοπὲν ἀώρωσ τὴν κόμην κόρης νεαρᾶς στέφει στιγμὰς βραχείας καὶ ὅταν εἰς τὰς χεῖρας της τὸ τρίψῃ παραφῶρος μαραινέτ' ἄχρουν γίνεται, στερεῖται εὐωδίας, ὁμοίως ὠχρῖᾶ δειλῆ ἢ θνήσκουσα καὶ πίπτει, τὰ ῥόδα τοῦ προσώπου της ὁ θάνατος μολύνει, τὰ χρώματ' ἀμαυρόνεται, ἢ χάρις ὑποκύπτει καὶ φεύγει μετὰ τῆς ζωῆς πᾶν ὅτι τὴν καλ- (λύνει

Χρόνον μακρὸν ἐθρήνησαν τὴν καλλονὴν ἐκείνην αἱ κόραι αἱ Μονδέγιοι διὰ πικρῶν δακρῶν, ἅτινα εἰς καλλίρρον μεταβληθέντα κρήνην τῆς λύπης των παρέχουσι αἰώνιον μνημεῖον. Μὲ τῆς Ἰνέας τὸ ὄνομα—ὅπερ καὶ τώρα ἔχει— τὴν βρῦσιν ἀπεκάλεσαν τὴν διαυγῆ ἐγκαίρως, ἐτι καὶ τώρα τῶν ἀγρῶν τὰ ἄνη διαδρέχει· τὰ νάματά της δάκρυα, καὶ τῶνομά της Ἔρωσ.

Τοιοῦτο τὸ ἐπεισοδίον τῆς Ἰνέας, τοιοῦτος ὁ Κάμοενς καὶ ἡ Λυσιτανιάς αὐτοῦ.

Ὅτε ἡ Πορτογαλλία ἠκμαζε καὶ ἔζη ζωὴν ἐνδοξὸν ὁ Κάμοενς ἐβίου ἀγνοοῦμενος καὶ λησμονούμενος. Τῶρα ἀνεστράφησαν τὰ πράγματα καὶ ἡ μὲν Πορτογαλλία ὀλίγον ἀκούεται, ὁ Κάμοενς ὅμως ζῆ καὶ οὐδεὶς ἀπὸ τῆς λήθης τὴν λησμονήσαν αὐτὸν πατρίδα.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΟΥΑΚΕΡΩΝ.

(Συνέχεια και τέλος· ἴδε φυλλ. Β'.)

III

Κατὰ τοὺς Κουακέρους ἀρχηγέτης αὐτῶν λογιζέται αὐτὸς ὁ Χριστός. Ἡ θρησκεία εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, λέγουσι, διεφθάρη και διετέλεσεν ἐν τῇ διαφθορᾷ δεκαεξῶ αἰῶνας περίπου· ἀλλ' ὑπῆρχον πάντοτε Κουακέροι τινες κεκρυμμένοι μεταξὺ τῶν χριστιανῶν διατηροῦντες ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, μέχρις οὗ τὸ 1642 ἐξέλαμψε τοῦτο ἐν Ἀγγλίᾳ.

Καθ' ἣν ἐποχὴν τρεῖς ἢ τέσσαρες αἰρέσεις συνεκύκων τὴν Βρεττανίαν εἰς δεινοῦς ἐμφυλίου πολέμου Γεώργιος τις Φῶξ, υἱὸς μεταξουργοῦ ἐπεχείρησε νὰ διδάξῃ ὡς ἀληθῆς ἀπόστολος, ἀγνοῶν και ἀνάγνωσιν και γραφὴν ἦτον ἡλικίας 25 ἐτῶν, ἀγνὸς τὰ ἦθη και παράφρων ἐν ἀγιότητι. Ἐνεδύετο δέρμασι, περιερχόμενος ἀπὸ κώμης εἰς κώμην· ἐκραύγαζε κατὰ τοῦ πολέμου και τοῦ κλήρου, ὥστε δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἱερέων. Ὁ Φῶξ ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐξέβαλε τὸν δερμάτινον πῆλόν του, ὁ κλητὴρ τῷ δίδει σφοδρὸν ῥάπισμα λέγων—Ἄθλιε, ἀγνοεῖς ὅτι πρέπει ν' ἀποκαλύπτωνται ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ;—Ὁ Φῶξ ἔτεινε και τὴν ἐτέραν παρεῖαν παρακαλῶν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νὰ λάβῃ και δεῦτερον ῥάπισμα. Ὅτε δὲ ὁ Εἰρηνοδίκης ἠθέλησε νὰ τὸν ὀρκίσῃ πρὶν τῆς ἀνακρίσεως, ἀπήντησε.—Φίλε μου, μάθε ὅτι οὐδέποτε ματαίως ἐπικαλοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὁ δικαστὴς ὀργισθεὶς ἐπὶ τῇ ἐνικῇ ταύτῃ προσφωνήσει τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον, ὅπου ὁ Φῶξ δοξάζων τὸν Θεὸν εἰσῆλθεν ὅπως μαστιγῶθῃ. Οἱ μαστιγούντες ἐξεπλήττοντο βλέποντες αὐτὸν παρακαλοῦντα ὅπως σκληρότερον τὸν βασανίσωσι διὰ τὸ καλὸν τῆς ψυχῆς του, ἀλλ' εὐχαρίστως ἐπιείκοντο και μετὰ τὸ τέλος τῆς ποινῆς πρῶτον ἐδέχοντο τὰς εὐχαριστήσεις του και

ἔπειτα ἤκουον τὰς διδασκὰς του. Κατ' ἀρχὰς ἐγέλων, ἀλλὰ ταχέως ὁ γέλως ἐτρέπη εἰς ἐνθουσιασμόν, ὅστις ὡς ἀσθένεια μεταδοτικὴ κατέλαβε πλείονας, και ὧ τοῦ θαύματος! οἱ μαστιγώσαντες ἐκείνον ἐγένοντο οἱ πρῶτοι ἐκείνου μαθηταί.

Ἐξεληθὼν τοῦ φρενοκομείου διήρχετο τοὺς ἀγροὺς μετὰ δωδεκάδος τινὸς προσκλυτῶν διδασκῶν πάντοτε κατὰ τοῦ ἱερατείου και μαστιγούμενος ἐκ διαλειμμάτων. Ἡμέραν τινὰ διὰ τῶν εὐσεβῶν φροντῖδων ἀγγλικανῶν ἱερέως ἐξετέθη ὡς ἐγκληματίας προσδεδεμένος εἰς μέγαν πάσσαλον ἐνώπιον ἰκανοῦ πλήθους· ἀλλ' οὕτως εὐγλωττῶς ἐδημηγόρησεν ὥστε προσκλυτέους πενήτην καὶ περιπυ ἀκροατὰς συγκινήσας ἅπαντας και κατῴρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ πασάλου, ὅπου μετὰ μικρὸν προσέδεσεν ὁ λαὸς τὸν ἀγγλικανὸν ἱερέα.

Προσηλύτους και τινὰς στρατιώτας τοῦ Κρομβέλλου, οἵτινες ἀπρηνήθησαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ φονεῦναι και ἠντήθησαν νὰ δώσωσιν ὄρκον. Ὁ Κρομβέλλος ἤκιστα ἀγαπῶν αἵρεσιν τοιαύτας ἀρχὰς ἔχουσαν κατεδίωξεν αὐτήν· ἀλλ' ἡ καταδίωξις και αἱ φυλακίσεις ὠφέλουν τὴν αἵρεσιν· οἱ φυλακίζόμενοι ἐξήρχοντο συνηθέστατα ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῶν προσηλυτευθέντων δεσμοφυλάκων. Ἰδίως εἰς τὴν ἑκτασιν τῆς αἵρέσεως ταύτης συνετέλεσε τὸ ἐξῆς. Ὁ Φῶξ ἐπίστευεν ὅτι ἐνεπνέετο ἀνωθεν· ἐπομένως ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ ὁμιλῇ ἄλλως ἢ ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· ἤρξατο λοιπὸν τρέμων, μορφάζων, συσπῶν τὰ μέλη, κρατῶν τὴν πνοὴν ἢ φυσῶν ὀρμητικῶς, ὡς ὁ βορρᾶς. Ἐν βραχεὶ χρόνῳ οὕτως ἐξφκειώθη εἰς τὰς ἀσκήσεις ταύτας, ὥστε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὁμιλῇ ἄλλως πως. Τὸ δῶρον τοῦτο προσεπάθει νὰ μεταδίδῃ κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς μαθητὰς του, οἵτινες ἐν καλῇ πίστει ἐμίμουοντο τοὺς σπασμούς ἐκείνου· ἐκ τούτου ἐκλήθησαν Quakers ἦτοι τρέμοντες.

Πρὸς στερέωσιν τῆς αἵρέσεως ὑπελείπετο πλέον ἐν θαύμα, και τούτο ἐγένετο. Ὁ πατριάρχης Φῶξ εἶπέ ποτε ἐνώπιον πολυπληθοῦς ὁμηγύρευς πρὸς τινὰ Εἰρηνοδίκην.

—Φίλε, πρόσσεχε· ὁ Θεὸς ἐντὸς ὀλίγου θὰ σὲ τιμωρήσῃ ὡς καταδιώκοντα τοὺς ἀ-

γίους. Ὁ δικαστὴς οὗτος ἐμέθυε καθ' ἐκαστὴν πίνων ἀφθονα οἶνοπνεύματα· μετὰ δύο ἡμέρας ἀποθνήσκει· ἐξ ἀποπληξίας ἀκριβῶς τὴν στιγμήν καθ' ἣν εἶχεν ὑπογράψει ἔνταλμα φυλακίσεως κατὰ τινῶν Κουακέρων. Ἡ πρόρρησις λοιπὸν τοῦ ἀγίου ἐξεπλήρωθη, και τὸ θαῦμα τοῦτο ἔκαμε πλείονας Κουακέρους ἢ ὅσους ἠθελον κάμει χίλιοι λόγοι και ἄλλοι τόσοι σπασμοί. Ὁ Κρομβέλλος βλέπων τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν αὐξάνοντα ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐλκύσῃ εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ διὰ τῶν χρημάτων, ἀλλ' ἐκείνοι ἦσαν ἀδιάφοροι, τοῦθ ὅπερ ἠνάγκασε τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα νὰ εἶπῃ ὅτι μόνον κατ' αὐτῆς τῆς θρησκείας οὐδὲν ἔσχυσαν αἱ γουινεαί. Ἐπὶ Καρόλου II. ἐνίστη κατεδιώκοντο ὡς μὴ πληρόντες τὰ εἰθισμένα τοῖς ἱερεῦσιν, ὡς ὁμιλοῦντες ἐνικῶς τοῖς δικασταῖς και ὡς μὴ θέλοντες νὰ ὁμνύσωσιν οὐδαμῶ.

Τὸ 1675 ὁ Ροβέρτος Βάρκλεϋ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν βασιλέα Κάρολον II. τὴν Ἀπολογία τῶν Κουακέρων βιβλίον κάλλιστα συνταχθέν. Ἡ ἀμειρωτικὴ ἐπιστολὴ ἦτο γεγραμμένη μετὰ πολλῆς παρρησίας και ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παῦσιν τῶν διωγμῶν.

IV

Τότε περίπου ἀνεφάνη και ὁ ἐνδοξος Γουλιέλμος Πέν ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἰσχὺς τῶν Κουακέρων, ὅστις θὰ καθίστα αὐτοὺς σεβαστοὺς και ἐν Εὐρώπῃ, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἠδύνατο νὰ σεβασθῶσι τὴν ἀρετὴν ὑπὸ γελοῖαν περιβολήν. Ἦτο υἱὸς μονογενῆς τοῦ ἀντιναύρχου Πέν φίλου στενοῦ τοῦ Ἰακώβου II.

Ὁ Γουλιέλμος Πέν δεκαπενταετῆς ἀπήντησε Κουακέρων τινὰ ἐν Ὁξφόρτῃ, ὅπου ἐσπούδαζεν, ἐπέισθη ταχέως εἰς τὰς διδασκὰς αὐτοῦ και ὦν φύσει εὐγλωττος και χαρακτῆρος ἐπιβλητικῶ ἐπέισε μετ' ὀλίγον τοὺς φίλους του· οὕτω δεκαεξαετῆς ἔτι ὦν κατέστη ἀρχηγὸς τοῦ συλλόγου νέων Κουακέρων συνερχομένων τακτικῶς παρ' αὐτῷ. Μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν του σπουδῶν ἐπιστρέψας παρὰ τῷ πατρὶ ἀντὶ νὰ γονυπετήσῃ, κατὰ τὰ Ἀγγλικά ἔθιμα, πρὸ αὐτοῦ και ζήτησῃ τὴν εὐλογίαν του τὸν πλησιάζει φέρων τὸν πῆλόν

του και λέγει.—α Χαίρω πολὺ, φίλε, βλέπων σε ὑγιαίνοντα. Ὁ ἀντιναύρχος κατ' ἀρχὰς ὑπέθεσεν ὅτι ὁ υἱὸς του παρεφρόνησε ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπέισθη ὅτι ἦτο Κουακέρως· τὰ πάντα τότε μετεχειρίσθη ὅπως μεταπίσῃ τὸν νεανίαν, ἀλλ' ἐκείνος ἀπήντη ἐξορκίζων τὸν πατέρα του νὰ γίνῃ και ἀπὸ τὸς Κουακέρους. Ὁ πατὴρ τελευταῖον ἀπήτησε παρὰ τοῦ υἱοῦ, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸν βασιλέα και τὸν δοῦκα τῆς Ὁρκίης ἀσκεπῆς και ὁμιλήσῃ μετὰ τρόπου ἀρμοδίου πρὸς τοιαῦτα ὑψηλὰ πρόσωπα. Ὁ Γουλιέλμος ἀπήντησεν ὅτι ἡ συνειδήσις του δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο, ὁ δὲ πατὴρ ἀπελπισθεὶς τὸν ἀπέβαλε τοῦ οἴκου. Ὁ νέος Πέν εὐχαρίσκει τὸν Θεὸν ὅτι ἤρξατο ἤδη ὑποφέρειν δι' αὐτὸν, και διευθύθη πρὸς διδασκὴν εἰς τὸ ἄστυ, ὅπου πολλοὺς προσηλύτευσεν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο νεανίας κάλλιστος τὴν ὄψιν και τὸ σῶμα, πολλὰι γυναῖκες και αὐλικαὶ οὐκ ὀλίγα συνέτρεχον, ὅπως ἀκούσωσι τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου τούτου. Ὁ πατριάρχης Γεώργιος Φῶξ ἀκούσας τὴν φήμην αὐτοῦ ἔτρεξεν εἰς τὸ Λονδίνον ἐκ τῶν ἐσχαιτῶν τῆς Ἀγγλίας συναπεφάσισαν νὰ καταστήσωσι γνωστὰς τὰς δοξασίας των και παρὰ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, ἀφ' οὗ ἡ ἐν Λονδίῳ ἀμπελος εὐδοκίμει. Ἐσπευσαν λοιπὸν εἰς Ἀμστελῶδαμον, ὅπου ταχέως αἱ προσπάθειαι αὐτῶν παρήγαγον καλοὺς καρπούς· ἡ πριγκηπέσσα Ἐλισάβετ θεῖα Γεωργίου Α'. βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ὑπεδέξατο εὐμενῶς και ἐβούθησε πολὺ τοὺς φίλους, διότι οὕτως ἐκάλουν τότε τοὺς Κουακέρους. Ἐὰν οὗτοι δὲν κατῴρθωσαν νὰ καταστήσωσι τελεῖαν Κουακέρων τὴν εὐμαθῆ και εὐφυσά ταύτην γυναῖκα, δισχυρίζοντο ὅμως ὅτι τὴν ὠδήγησαν ἀρκετὰ πλησίον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Και ἐν Γερμανίᾳ ἐσπειραν οἱ φίλοι ἀλλ' ὀλίγα ἐθέρισαν, διότι δὲν εὕρισκον οἱ Γερμανοὶ εὐγενεῖς τὸ ὁμιλεῖν ἐνικῶς εἰθισμένοι ὄντες ἐκπαλαί εἰς τοὺς τίτλους τῆς ὑψηλότητος και ἐξοχότητος. Ὁ Πέν μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν ὅπως δώσῃ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὸν θνήσκοντα πατέρα του· συνεφιλιώθησαν ἀμέσως, και τοῦ μὲν υἱοῦ παρακαλοῦντος τὸν πατέρα νὰ μὴ δεχθῇ τὴν μετάληψιν και ν' ἀπο-

θάνη ὡς κουάκερος τοῦ δὲ πατρὸς ἐξορκίζοντος τὸν υἱὸν ἂν ἐνδύηται τοῦλάχιστον καὶ νὰ ὀμιλῇ ὡς οἱ λοιποὶ Ἀγγλοί.

Ὁ Γουλιέλμος ἐγένετο λοιπὸν κληρονόμος μεγάλης περιουσίας, εἰς ἣν περιείχοντο καὶ χροῖα τοῦ Κράτους ἐνεκα προπληρωμῶν ἐνεργηθειῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιναύαρχου κατὰ διαφόρους θαλασσίας ἐκστρατείας. Ὅπως πληρωθῆ, ἐπεσκέφθη πολλάκις τὸν Κάρολον II καὶ τοὺς ὑπουργοὺς, ἀλλ' ἀντὶ χρημάτων ἔλαβε τὸ 1680 παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν κυριότητα ἐπαρχίας τινὸς πρὸς νότον τῆς Μαρυλάνδης. Ὁ κουάκερος λοιπὸν ἐγένετο ἡγεμὼν ἀναχωρῶν δὲ εἰς τὸ κράτος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύο πλοῖα πλήρη κουακέρων. Ἐκτοτε ἡ ἐπαρχία ἐκείνη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πέν ἐκλήθη Πενσυλβανία, ἐκεῖ ἐκτίσαν τὴν πόλιν Φιλαδέλφειαν τοσοῦτον ἀκμάζουσαν σήμερον. Συνῆψαν συνθήκην ὁμοσπονδίας μετὰ τῶν γειτόνων Ἀμερικανῶν ἡ δὲ συνθήκη αὕτη εἶναι ἡ μόνη μὴ παραβιασθεῖσα καίπερ γενομένη ἀνευ ὄρκου. Ὁ νέος ἡγεμὼν ἐγένετο καὶ νομοθέτης τῆς Πενσυλβανίας, οὐδεὶς δὲ τῶν νόμων αὐτοῦ μετεβλήθη μέχρι τῆς σήμερον τὸ πρῶτον ἄρθρον τῆς νομοθεσίας διέταττε τὸ μηδένα κακοποιεῖν ἐνεκα θρησκείας καὶ τὸ θεωρεῖν ἀδελφοὺς πάντας τοὺς εἰς ἓνα Θεὸν πιστεύοντας.

Μετὰ τὴν κυβερνητικὴν διοργάνωσιν τοῦ τόπου, συνέρρεον ἐκεῖ ἐμποροὶ πανταχοθεν. Οἱ αὐτόχθονες ἀντὶ νὰ φεύγωσιν εἰς τὰ δάση ἐξώκειοντο μετὰ τῶν φιλησυχῶν τούτων Κουακέρων, οὗς ἡγάπων τοσοῦτον, ὅσον ἐμίσουν τοὺς λοιποὺς κατακτητὰς καὶ δρωτὰς τῆς Ἀμερικῆς. Ἡγεμῶν, εἰς ὃν ἔκατος ὀμίλει ὡς εἰς ὁμοῖόν του, λαὸς ἀνευ ἱερέων, ἀνευ ὄπλων, πολῖται ἴσοι ἅπαντες, γείτονες μὴ φθονοῦντες ἀλλήλους, τί ὠραῖον θέαμα! Ὁ Γουλιέλμος Πέν δύναται νὰ καυχῆται ὅτι ἔφερε ἐπὶ γῆς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα περὶ οὗ τοσοῦτον ἐλάλησαν καὶ ὅτι πιθανώτατα ἐν μόνῃ τῇ Πενσυλβανίᾳ ὑπῆρξε.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου II ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν χάριν ὑποθέσεων τοῦ κράτους του. Ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος, ὅστις εἶχε πολὺ ἰγαπήσει τὸν πατέρα τοῦ Πέν, ἡγάπα ἐπίσης τὸν υἱόν, ὃν ἐθεώρει

οὐχὶ ὡς ἄσημον αἰρεσιάρχην ἀλλ' ὡς μέγαν ἄνδρα· ταχέως ὁμως ἀπώλεσε τὸν θρόνον θελήσας νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν καθολικισμὸν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ διάδοχος τούτου Γουλιέλμος Γ'. ἔδωκεν εἰς ὅλας τὰς αἰρέσεις ἐλευθερίαν ἴσην, καὶ τότε πρῶτον Κουάκεροι ἤρξαντο ἐννόμως ἀπολαύοντες ἐν Ἀγγλίᾳ πάντων τῶν προνομίων ὄσων καὶ σήμερον ἀπολαύουσιν. Ὁ Πέν ἰδὼν τέλος πάντων τὴν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ στερέωσιν τῆς αἰρέσεως ταύτης, ἐπέστρεψεν εἰς Πενσυλβανίαν, ὅπου πάντες τὸν ἐδέχθησαν ὡς τέκνα τὸν πατέρα. Πάντες οἱ νόμοι του εἶχον ἀκριβῶς τηρηθῆ, πρᾶγμα ὅπερ εἰς οὐδένα σχεδὸν νομοθέτην πρὸ αὐτοῦ συνέβη. Μετὰ διαμονὴν ἱκανῶν ἐτῶν ἐν Φιλαδέλφειᾳ ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Λονδίνον πρὸς ἐπίτευξιν νέων προνομίων ὑπὲρ τοῦ ἐμπορίου τῶν Πενσυλβανῶν, ἀλλὰ δὲν ἠτύχησε νὰ ἐπανίδη τὴν φορὰν ταύτην τοὺς ἀγαθοὺς φίλους του· ἀπέθανεν ἐν Λονδίνῳ τὸ 1748. Οἱ Κουάκεροι ἐπὶ Καρόλου II ἀπέκτησαν τὸ εὐγενὲς προνόμιον τὸ μηδέποτε ὁμνῶν ἢ ἀπλῆ αὐτῶν βεβαίως ἰσοδυναμεῖ τῷ ὄρκῳ ἐν τοῖς δικαστηρίοις.

Ἀδυνατῶ νὰ ματεύσω τίς ἐστὶ ἡ τύχη τῆς αἰρέσεως τῶν Κουακέρων ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλὰ βλέπω ὅτι ἐξασθενεῖ καθ' ἑκάστην ἐν Λονδίνῳ. Πενταχοῦ ὅπου ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία δὲν καταδιώκει, συγχωνεύει σχεδὸν ἐν ἑαυτῇ πάσας τὰς λοιπὰς. Οἱ Κουάκεροι δὲν δύναται νὰ ἐκλεχθῶσι μέλη τοῦ κοινοβουλίου οὔτε νὰ καθέξωσι δημοσίαν τινὰ θέσιν, διότι ἐνταῦθα ὁ ὄρκος εἶνε ἀναγκαῖος, ὥστε ἐπιδίδονται σχεδὸν πάντες εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἀλλὰ τὰ τέκνα τῶν πλουτοῦντα ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν πατέρων ζητοῦσι φυσικώτατα νὰ καταστῶσι νέοι τοῦ συρμοῦ, αἰσχύνονται δὲ πολλάκις καλούμενα κουάκεροι· διὸ γίνονται διαμαρτυρόμενοι.

Γ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΛΑΜΕΛ.

Ἐν τῇ ὁδῷ Ριβολί, ἀντικρὺ τοῦ πύργου Ἁγίου-Ἰακώβου — τὸ Κρεσπωλεῖον, ἀνοί-

γεται ὁδὸς ὀνομαζομένη τοῦ Νικολάου ἢ δέκα χιλιάδες φράγκων κατὰ τὸ ἡμέτερον νόμισμα· πλὴν ἡ περιουσία αὕτη ἦν ἀξιόλογος ἐν τῇ ἐποχῇ του.

Πολλὰ συγγράμματα ἀλχημείας ἀποδίδονται τῷ Νικολάῳ Φλαμελ, ἀλλ' οὐδὲν φαίνεται αὐθεντικόν. Τοιαῦτα λοιπὸν εἰσὶν ἡ *Φιλοσοφικὴ ἐπιτομὴ*, ποίημα ἐξ 656 στίχων γαλλικῶν ὁ *Ποθητὸς πόθος*, ἡ *Χημικὴ μουσικὴ κλπ.* Ἀλλὰ τὸ περιεργότερον τῶν ἔργων τούτων εἶναι τὸ *Βιβλίον τῶν ἱερογλυφικῶν μορφῶν τοῦ Νικολάου Φλαμελ*, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀρνὼλ, ἀνδρὸς τῆς ἱπποτικῆς τάξεως, ἐν ἔτει 1682. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ Φλαμελ, ἡ ὁ συγγραφεὺς ὁ τὸ ὄνομα ἐκείνου λαβὼν, διηγείται οὕτω περίπου, πῶς παρεκινήθη νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν φιλοσοφικὸν λίθον.

Ἐν ἔτει δηλαδὴ 1399 ὁ Φλαμελ ἠγόρασεν ἀντὶ δύο φλωρίων βιβλίον ἐπίχρυσον παλαιότατον καὶ ἀλληγορικῶν μορφῶν πλήρες, ἃς λεπτομερέστατα περιγράφει καὶ αἰτινες πράξεις τῆς ἀλχημείας παριστώσι. Τὸ δ' ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἦν ἐγγεγραμμένον ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος διὰ μεγάλων χρυσῶν ψηφίων Ἀβραὰμ ὁ Ἰουδαῖος, ἡγεμῶν, ἱερεὺς, λευίτης, ἀστρολόγος καὶ φιλόσοφος. Τὸ βιβλίον συνέκειτο ἐκ τριῶν ἑπτὰ φύλλων (ἀριθμὸς ἀλληγορικός.) Ὁ Φλαμελ ἀντέγραψε πολλὰς ἀλληγορικὰς μορφὰς τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ ἐξήτασεν ἵνα μάθῃ τὴν ἐξηγήσιν πολλοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, σκόψαντας αὐτόν. Ἐπὶ τέλους ὁ κύριος Ἀνσεώλμ, τελειόφοιτος τῆς ἰατρικῆς, ἔδωκεν αὐτῷ ψευδεῖς ἐρμηνείας, αἰτινες ἐπὶ τριῶν ἐπτὰ ἔτη ὤθησαν αὐτόν εἰς μυρίας ἐριδας. Μὴ ἐλπίζων δὲ νὰ ἐνοήσῃ πλέον τὸ βιβλίον του ὁ Φλαμελ ἀπῆλθον δέσιν πρὸς τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν Ἅγιον—Ἰακώβον τῆς Γαλιλίας καὶ λαβὼν τὴν ῥάβδον καὶ τὸν μαυδῖαν τοῦ προσκυνητοῦ, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἰσπανίαν μετὰ τῆς συζύγου του Περβενέλλης ἢ Περβέττης, μετ' ἐπιγραφῶν, τὰς εὐσεβεῖς ἐλευθεριότητας τοῦ δωρητοῦ ἐγκωμιαζουσῶν. Καὶ ἡ μετὰ τινος ἰατροῦ, Ἰουδαίου τὴν πατρίδα μὲν Περβενέλλην ἀπέβιασε τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1397, ὁ δὲ Φλαμελ τῇ 22 Μαρτίου 1418 ἐτάφησαν δ' ἀμφοτέρω ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῶν Νηπίων. Αἱ πρόσοδοι τοῦ Φλαμελ κατὰ ἀλληγορικὰς μορφὰς, ἐξήγησεν αὐτὰς τῷ τὸν θάνατόν του δύναται νὰ διατιμηθῶσιν Φλαμελ, ἐπληροφόρηθη μετὰ σπουδῆς περὶ

του βιβλίου ἐξ οὗ τὰς ἐπορίσθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ μετὰ τοῦ Φλαμέλ εἰς Παρισίους, ἵνα ἴδῃ τὸ πολῦτιμον τοῦτο σύγγραμμα. Πλὴν δυστυχῶς ὁ κύριος Γάνς ἀπεβίωσε κατὰ τὴν πορείαν ἐν Ὁρλεάνς. « Ἐφρόντισα ὅσῳ ἠδυνάμην, λέγει ὁ Φλαμέλ, ἵνα τὸν ἐνταφιάσω ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ, ἐνθα εἰσέτι ἀναπαύεται. » Ὁ Θεὸς ἐχέτω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διότι βράβειαν ὡς ἀγαθὸς χριστιανός. Καὶ βεβαίως, ἐάν θάνατος δὲν μὲ κωλύσῃ, θέλω δώσω τῷ ναῷ τούτῳ πρόσωδόν τινα, ἵνα ὑλέγῃσιν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἡμέραν εὐχὰς τινὰς. » Ἐπανελθὼν ὁ Φλαμέλ εἰς Παρισίους, εἰργάσθη ἐπὶ τρία ἔτη καὶ εὗρεν ἐπὶ τέλους τὸν φιλοσοφικὸν λίθον, ὃν ἀνεγνώρισεν, λέγει, ἐνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ὀσμῆς του. Μετέβαλεν ἡμίσειαν λίτραν ὑδραργύρου εἰς καθαρὸν ἀργυρον, τοῦ φυσικοῦ ἀργύρου καλλίτερον, ἐπειδὴ ἐδοκίμασεν αὐτὸν αὐτός τε καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἡ δ' ἡμέρα δευτέρα τῆς 17 Ἰανουαρίου 1382 καὶ μεσημέρια περίπου, ὅτε ἡ πράξις αὕτη αἰσιῶς ἐπερατώθη. Παρατηρητέον ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη 1382 εἶναι ἀρχαιότερα τῆς 1399 καὶ ὁ ἔτος ὁ Φλαμέλ ἠγόρασε τὸ βιβλίον του. Ἐτι δὲ πλέον κατὰ τὴν τέχνην τοῦ παραλληλίζειν τὰς χρονολογίας ἡ 17 Ἰανουαρίου 1382 ἦν Παρασκευὴ καὶ οὐχὶ Δευτέρα. Ἀλλὰ, κατ' ἀλχημικὸν τι συναξάριον, πᾶσα ἐργασία ἐπὶ τοῦ ἀργύρου ἢ τῆς σελήνης πρέπει νὰ γίνηται τὴν ἡμέραν τῆς σελήνης ἢ τὴν δευτέραν. Τῇ 25 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Φλαμέλ μετέβαλεν ἡμίσειαν λίτραν ὑδραργύρου εἰς χρυσὸν καὶ ἐπανάλαβε τρεῖς τὴν ἐργασίαν ταύτην, βοηθοῦσας Περρένέλλης, τῆς συζύγου του, τῆς πασῶν τῶν ἐργασιῶν συμμετεχούσης, ἀλλὰ καὶ μηδέποτε τὰ ἀπόρρητα αὐτοῦ δημοσιεύσας, « διότι ἦν, λέγει, ἔργον οὐ μόνον λογικῶς πεπρωκισμένη, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδεῖα νὰ πράττῃ τὰ ἀρμόδια, ἔτι δὲ σώφρων καὶ ἐχέμυθος καὶ οὐχὶ ὡς αἱ πολλὰ τῶν γυναικῶν. » Ὁ ἀλχημιστὴς, ἀποκτήσας πλοῦτον, ἐφρόντισεν νὰ διαθέσῃ αὐτὸν ὡς ἔδει, ἤγειρε λοιπὸν καὶ ἐπρόκισεν τεσσαρακάδεκα νοσοκομεία, ἀνεκαίνισεν τρία ναῖδικα, ἐκόσμησεν μεγάλας δωρεαῖς καὶ προσόδους ἀξιολόγους ἐπὶ

ναοὺς μετὰ πολλῶν ἐπισκευῶν τῶν νεκροταφείων αὐτῶν κλπ. Διέταξε νὰ κατασκευάσῃ ἐπὶ τοῦ τετάρτου θόλου τοῦ νεκροταφείου τῶν νηπίων, δεξιὰ τῶν εἰσιόντων διὰ τῆς πύλης τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἐν ἡμιανάγλυφον κεχρωματισμένον, δι' οὗ ἀλληγορικῶς νὰ παρίσταται αἱ ἐπιτελεσθεῖσαι ἐργασίαι πρὸς εὐρεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου. Ἐκτύπωμα κατασκευασμένον κατὰ τὸ ἡμιανάγλυφον τοῦτο εὑρίσκαται ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Φλαμέλ. Τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ εἰδους τούτου τῆς εἰκονογραφίας εἰσὶν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ὁ ἅγιος Πέτρος καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων ὁ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Παύλου γονυπετὴς εἶναι ὁ Νικόλαος Φλαμέλ ἐν τῇ νεότητί του, ἡ Περρένέλλη, ἡ σύζυγός του, εἶναι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ἀμφότεροι δ' οἱ σύζυγοι παρίστανται πάλιν κατωτέρω, ὑπὸ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος περικυκλωμένοι: *Homo veniet ad iudicium Dei; vere illa dies terribilis erit.* (Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ κριτήριον τοῦ Θεοῦ ἐλεύσεται φοβερὰ ἀληθῶς ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη ἔσται.)

Οὐδὲν σπουδαιότερον καὶ ἀλογώτερον τῆς ἀλχημικῆς ἐρμηνείας τῶν μορφῶν ἐκείνων, ἐν αἷς δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν, φρονίμως φερόμενοι, εἰμὴ ἐπισημῶς τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ τῆς σφαγῆς τῶν Νηπίων. Ἀλλ' ὅμως οἱ ἀλχημιστὰὶ δὲν ἀμπεβαλλον περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Φλαμέλ καὶ υἰοθέτησαν πάντας τοὺς μύθους, τοὺς διαδοθέντας περὶ τοῦ περιφήμου τούτου ἀνδρός. Πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν δὲν ἐφοβήθησαν νὰ βεβαιώσωσιν, ὅτι ὁ Φλαμέλ εἶχεν εὗρεν τὸ μυστήριον, δι' οὗ παρεξέτεινε τὴν ζωὴν του ἐπὶ ἐξακόσια ἔτη καὶ ὁ Παῦλος Λουκάς ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἀποδημίᾳ εἰς τὴν Ἑλλάδα, Ἀσίαν, κλπ. ἐν ἔτει 1744 δημοσιευθεῖσας, λέγει, ὅτι συνήντησε τὸν Νικόλαον Φλαμέλ καὶ τὴν σύζυγόν του Περρένέλλην ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

N. Δ. ΛΕΒΙΔΗΣ.

Ο ΛΕΟΝΤΟΚΤΟΝΟΣ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Jules Gérard).

Μόλις ἐφθασα εἰς Guelma, εὗρον νέα παράπονα μέγας τις λέων χρώματος ὑποπόρου ἐγκατέστη παρὰ τοῖς φίλοις μου τῆς Μακούνας καὶ ἀνησυχίᾳ αὐτοὺς σφόδρα.

Ἄν καὶ κατειχόμενος εἰσέτι ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, ἀνεχώρησα κατὰ τὰς πρώτας τοῦ Αὐγούστου ἡμέρας, καθότι ἄλλως τε ἐγίνωσκον ὀφρῶσιν μοι παρεῖχον ὠφέλειαν ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ τῶν ὄρεων τούτων.

Ἐκ πάντων τῶν αὐτοχθόνων τῆς Guelma ὁ μᾶλλον παθὼν ἐκ τῆς τοῦ λέοντος παρουσίας ἦν κτηματίας τις Λακδάρ καλούμενος, ὅστις ἀπώλεσεν ἐν βραχεὶ διαστήματι χρόνου εἰκοσιεννέα βοῦς, τεσσαράκοντα πέντε πρόβατα καὶ πλείστας φοβάδας καὶ ἡμιόνους.

Ἄφ' ἑτέρου ὅμως εἶναι ἀληθές ὅτι οὗτος εἶχεν ἐκλέξει ὡς κατοικίαν τὸ ἀπροσίτερον τοῦ τόπου μέρος, ὅπερ φαίνεται πλασθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως μᾶλλον διὰ λέοντας ἢ δι' ἀνθρώπους.

Φαντάσθητι, ἀναγνώστα, ἐπὶ τοῦ κατωφεροῦς τοῦ ὄρους, τὸ δενδροφυτότερον, ἀποτομώτερον καὶ ἀγριώτερον μέρος, μέρος γῆς ἀγνωστον, ὅπερ οὐδέποτε ἐπισκέφθη ὁ ἥλιος, καὶ θὰ λάβῃς ἀμυδρὰν ἰδέαν τοῦ ἐρημητηρίου ἐν ᾧ καθήδρυσεν τοῦ ἐφεστίου αὐτοῦ ὁ Λακδάρ.

Πρέπει ὅμως κατὰ καθῆκον νὰ προσθέσω ὅτι ἐκεῖ ἐνώπιον τῆς σκηνῆς του ὑπῆρχε κῆπος κατάφυτος ἐκ δένδρων καρποφόρων, πεδῖον ἠροτριωμένον καὶ πηγὴ ἀναβλύζουσα ὕδωρ λαμπρότατον, τρεῖς φυσικαὶ καλλοναί, αἵτινες ἀντιᾶπαντος τοῦ χρυσοῦ τοῦ κόσμου δὲν ἠδύναντο νὰ εὐρεθῶσιν ἐν τοῖς περιχώροις.

Ἴδου διατὶ ὁ Λακδάρ ὑπέφερε μετὰ θάρρους οὕτω στωϊκοῦ τὰς ἀπωλείας, ἀρ' ὑφίστατο ἀπὸ τὸν λέοντα. Μόλις ἐφθασα παρ' αὐτῷ καὶ μετ' ἐπέδρασε μετ' ἀγάλας ἀνοικτὰς ὡς σωτῆρα.

Εὗρον τὸ δάσος περικυκλωμένον ἀπὸ αἰμασιᾶν ἐξ ποδῶν, χονδρῶν ἐν μέτρον, ἡν

ὁ λέων καθ' ἐκάστην σχεδὸν νύκτα ὑπερβαίνειν ὅπως ἔλθῃ καὶ δειπνήσῃ.

Διήλθον ἀρκετὰς κατὰ συνέχειαν νύκτας ἐν αὐτῷ τῷ μέσῳ τοῦ δάσους, ἀλλὰ δὲν εἶδον τὸν πειναλέον φοιτητὴν.

Τὴν ἡμέραν ἀνίχνυσον μετ' ἐπιμελείας πάντα τὰ πλησιόχωρα καταφύγια ἄλλ' εἰς μάτην οὐδὲν κατώρθωσα.

— Βλέπεις, μοι ἔλεγεν ὁ Λακδάρ, ἀρκεῖ ὅτι ἤλθες καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐξηφανίσθη ὁ μόνος ὅμως ἀναχωρήσας, θὰ ἐπανεῖλθῃ, καὶ τότε θὰ πάγουν στὸ καλὸ καὶ τὰ τελευταῖά μου ζῶα, καὶ τὸ τέκνον μου καὶ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἡ σύζυγός μου καὶ ἐπὶ τέλους καὶ ἐγὼ χωρὶς ἀμφιβολίαν.

— Νὰ νυμφευθῆς κάμμίαν ἐνοπιάν, καὶ νὰ μείνης μαζὺ μας, μοι ἔλεγεν ἡ σύζυγός του Λακδάρ. Ὁ καὶ σὺ δειξόμενος τὰς ὠραιότερας τοῦ ὄρους νεάνιδας ἢ ἐκλέξῃς δύο ἢ τρεῖς ἢ ἑφύλη θὰ σοὶ δώσῃ ὠραῖαν σκηνὴν, ποιμνιον, καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἔχωμεν τὴν εἰρήνην μεταξὺ ἡμῶν.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς ἐπιθέσεως τοῦ λέοντος κατὰ μίαν καὶ μόνην σκηνῆς, κατὰ μίαν καὶ μόνην κατοικίαν οὐδόλως εἶναι σπάνιον.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 26 Αὐγούστου, ἐνῶ ἐκαθήμενος εἰς τὸν κῆπον παρτηρῶν γηραιὸν ἀγριόχοιρον, κυλιόμενον παρέκει ἐν τῷ βορβόρῳ, ὁ Λακδάρ ἐλθὼν μετ' εἰδοποίησεν ὅτι ὁ μελανὸς αὐτοῦ ταῦρος δὲν ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ ποιμνίου, ὅτι βεβαίως ἐγένετο λεία τοῦ λέοντος καὶ ὅτι, ἅμα τῇ ἔφ, θὰ ἐξήρχετο ἵνα ἀνεῖρῃ τὰ λείψανα αὐτοῦ.

Τὴν ἐπαύριον μόλις ἐξύπνησα, εὗρον τὸν ξένον μου καθήμενον πλησίον μου καὶ περιμένοντα τὴν ἐξέγερσίν μου. Τὸ πρόσωπόν του ἠκτινοβόλει ἀπὸ χαρᾶν.

— Ἐλθέ, μοι εἶπε, τὸν εὗρον.

Μετὰ ἐν τέταρτον ἐφθασα διὰ μέσου δάσους ἀδιεξόδου ἐμπροσθεν τῶν λειψάνων τοῦ ταύρου. Οἱ μνηροὶ καὶ τὸ στέφνον εἶχον κατασπαραχθῆ. Τὰ λοιπὰ μέλη διέμενον σῶα.

Μόλις ὁ Λακδάρ μοι ἔφερε γαλέτταν καὶ σταμνιον ὕδατος τὸν ἀπέπεμψα ἑκάθησα ὑπὸ ἐλαίαν κειμένην τρία βήματα μακρὰν τῶν λειψάνων τοῦ ταύρου καὶ περιμένον.

Τὸ δάσος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου εὐρισκόμενην ἦτο τόσῳ πυκνόν, ὥστε μοι ἦτο ἀδύνατον νὰ βλέπω πέντε ἢ ἑξὶ μέτρα μακρὰν.

Ἐφρόντισα νὰ βεβαιωθῶ ἐκ τῶν ἰχνῶν περὶ τῆς διευθύνσεως ἣν ἔλαβε φεύγων ὁ λέων, ὅπως προσέξω πλεῖστον ἐκ τοῦ μέρους τούτου.

Ἀκολουθῶς ἀπέβαλον τὴν κίδαριν μου διὰ νὰ ἀκούω εὐκρινέστερον καὶ τὸν παραμικρότερον θόρυβον.

Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου πᾶν τὸ περὶ ἐμὲ ἤρχισε νὰ κινῆται καὶ ἔπρεπε νὰ ἱσταμαι ἄγρυπνος καὶ ἑτοιμος, ὅτε μὲν διὰ λύγκα, ἄλλοτε διὰ θῶα, καὶ συχνότερον διὰ μικρότερον τι.

Ὅσῳ πλείονες θόρυβοι, τόσῳ πλείονες συγκινήσεις· δύναμαι δὲ νὰ εἶπω ὅτι ἔσχον τοσαύτας ἐν διαστήματι ἡμισείας ὥρας, ὥστε νὰ εὐχαριστήσω καὶ τὸν περιεργότερον τῶν ἀκροατῶν.

Περὶ τὴν ὀγδόην τῆς ἐσπέρας ὤραν, καθ' ἣν στιγμήν ἡ νέα σελήνη ἡμισφώτιζε τὸ σημεῖον ἐν ᾧ εὐρισκόμενην, ἤκουσα μακρὰν κλάδον θραυόμενον.

Δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀμφιβολία· μόνον τὸ βῆμα τοῦ λέοντος ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ τὸν θόρυβον τούτον.

Μετ' ὀλίγον μυκηθμὸς ὑπόκωφος, στενοχωρημένος, ἀντήχησεν ὑπὸ τὸ δάσος.

Τέλος ἠδυνήθη νὰ διακρίνω τὸν βραδὺν καὶ ὑπόκωφον βηματισμὸν, τὸν συνήθη εἰς αὐτόν, ὅταν καταλείπῃ τὸ κρησφύγετόν του.

Περιεμένον μὲ τὸ τουφέκιον ἐπὶ τῆς ὠμοπλατῆς, τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ γόνατος καὶ τὸν δάκτυλον ἐν τῷ σκανδάλῳ, τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἤθελεν ἐμφανισθῆ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ.

Δὲν τὸν παρατήρησα εἰμὴ ὅταν ἔφθασε παρὰ τὸν ταῦρον, ἐφ' οὗ ἐπέθηκεν ἄπληστον τὴν γλώσσάν του, χωρὶς οὐδέ στιγμήν νὰ μὲ χάσῃ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του.

Καλὰ ἢ κακὰ, ἐσκόπευσα ἐπὶ τοῦ μετώπου του καὶ ἐπυροβόλησα.

Ὁ λέων ἔπεσε μυκώμενος, καὶ σχεδὸν εὐθὺς ἀνυψώθη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν ὡς ἵππος ἀνορθούμενος.

Ἠγέρθη καὶ ἐγὼ ἐν βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσθαι καὶ ἐπυροβόλησα σχεδὸν ἐν χερσίν.

Ἐπεσεν ὡς κεραυνόπληκτος.

Ἀπεσῦρθη τινὰ βήματα ὅπως πληρώσω ἐκ νέου τὸ ὄπλον μου· ἔπειτα βλέπων ὅτι τὸ ζῶον ἐκινεῖτο ἀκόμη, ἐπροχώρησα μὲ τὸ ἐγχειρίδιον ἀνὰ χεῖρας.

Ἀφ' οὗ καλῶς ἀνεζήτησα τὴν θέσιν τῆς καρδίας, ἀνύψωσα τὴν χεῖρα καὶ ἐκτύπησα.

Ἀλλὰ γαυτοχρόνως ὁ ἐμπρόσθιος τοῦ λέοντος βραχίον ἐκινήθη πρὸς τὰ ὀπισθεν καὶ τὸ ἐγχειρίδιον ἐθραύσθη ἐπὶ μιάς πλευρᾶς.

Ὅπως ἀνύψου τὴν ὑπερμεγέθη αὐτοῦ κεφαλὴν, ὥπισθοδρόμησα δύο βήματα καὶ τὸν ἐπυροβόλησα τὸ τελευταῖον.

Ἡ πρώτη μου σφαῖρα εἰσελθοῦσα ἔνα δάκτυλον ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἐξεληθῆσα ὀπισθεν τοῦ ἰνίου δὲν ἐξήρκεσεν ὅπως τὸν φονεύσῃ.

Ἐνῷ παρατήρουν τὰς βολὰς μου, σκεπτόμενος πόσον δύσκολον εἶναι νὰ φονεύσῃ τις τὸν λέοντα ἄλλοτε τόπου, ἤκουσα μέγαν θόρυβον ὀπισθεν μου.

Ἦτο ὁ Λακδάρ ὅστις διέσχίζε τοὺς βάρους καὶ τοὺς θάμνους ὅπως φθάσῃ ταχύτερον.

— Εἶμαι ἐγὼ, ἐφώναζεν ἀσθμαίνων, προσπαθῶν νὰ διασχίσῃ λόχμην τινα. Ἦμην ἐκεῖ, πλησίον, εἶδον καὶ ἤκουσα τὰ πάντα. Ἀπέθανεν ὁ ἄπιστος! ἀπέθανεν ἡ λάμια, ἀπέθανε τὸ τέρας, ἡ μάστιξ!

Ἐπειτα ἐγέλα καὶ ὠμίλει μόνος.

— Ἴδου εὐτυχῆς ἡμέρα! ἔλεγεν ἀποσπῶν τὴν ἄκραν τοῦ βουρνούζιου του ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἀκανθῶν.

Καὶ ἔκραξε τὸν ἀδελφόν του, τὸν υἱόν του, τὴν σύζυγόν του ὡσάν ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἀκούσωσιν.

— Ἐλθετε πρὸς ἐμὲ, ἀνέκραξεν, ἔλθετε! φέρετε τοὺς κύνας! ἀπέθανεν! ἀπέθανεν! ἀπέθανεν!!!

Τέλος ἦλθε παρὰ τὸ πτώμα, ἐκάθησε καὶ μοι εἶπεν.

— Εὐχαριστῶ, ἀδελφε, δι' ὅ,τι ἔκαμες σήμερον δι' ἐμέ. Ἀπὸ σήμερον σοὶ ἀνήκω ψυχῇ καὶ σώματι· τὰ ὑπάρχοντά μου εἶναι ἰδικά σου· διάθεσον αὐτά. Ὅλα εἶναι ἰδικά σου.

— Παρατήρησε, τῷ εἶπον, αὐτὸς εἶναι ὁ φίλος σου;

Σιωπηλῶς τὸν ἐξήτασε πανταχόθεν, ἔπειτα δὲ ἀποπειρώμενος ν' ἀνεγείρῃ τὴν κεφαλὴν του,

— Ὅ,τι μοῦ ἤρπασες, κακοῦργε, τῷ εἶπεν, ὅ,τι κακὸν καὶ ἀν' μοῦ ἐπροξένησες δὲν εἶναι τίποτε πλέον, διότι εὗρες τὸν κύριόν σου, διότι εἶσαι νεκρὸς, ληστὰ, δολοφάνε, κλέπτα! καὶ διότι δύναμαι νὰ σὲ κτυπῶ μὲ τὴν πυγμὴν μου.

Καὶ ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον.

Μετ' οὗ πολλὸν ἦλθον ὁ υἱὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λακδάρ προσελκυθέντες ἐκ τῶν πυροβολισμῶν καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθη νὰ τοὺς πείσω νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν σκηνήν· ἤθελον νὰ διανυκτερεύσωσι.

Τὴν ἐπαύριον ὄλοι οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες, τὰ παιδιὰ καὶ οἱ κύνες τοῦ ὄρου ἐβάδιζον εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Λακδάρ.

Ἄν καὶ τοσαῦται χεῖρες προσῆλθον ἐπικουροὶ, ἢ πυκνότης ὅμως τοῦ δάσους καὶ τὸ βῆμα τοῦ λέοντος ἦσαν τοσαῦτα, ὥστε ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸν μετακινήσωμεν ἐκ τῆς θέσεως ἐν ἣ ἔπεσεν καὶ ἐχρειάσθη νὰ τὸν ἀπογυμνώσωμεν ἐπὶ τόπου.

Ὁ Λακδάρ μοι ἐζήτησεν ὡς χάριν νὰ μὲ συνοδεύσῃ εἰς Guelma διὰ νὰ εἰσελθῇ ἐν αὐτῇ μετ' ἐμοῦ, φέρων αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ αἱματόεντα λάφυρα. Συνήνεσα διὰ νὰ ἀπολύσῃ ἔτι μᾶλλον ἐν ὄλῃ αὐτῶν τῇ λαμπρότητι τὰς ἠδύτητας τοῦ θριάμβου· ἐξήπλωσε τὸ δέρμα τοῦ ζώου ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου οὗ ἐπέβαινε, φροντίζων ὥστε ἡ κεφαλὴ νὰ ἦναι ἔμπροσθαι διὰ νὰ τὴν ἔχῃ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς.

Εἶναι περιττὸν νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ ζῶον οὕτω πεφορτωμένον ὑπέφερε πλεῖστον, καὶ ὅτι ὁ κύριός του πλέον ἢ ἀπαξ ἠναγκάσθη νὰ καταβῆ ἀπ' αὐτοῦ.

Διὰ νὰ δώσω ιδέα νινὰ τοῦ μεγέθους τοῦ λέοντος τούτου, ἀναφέρω τὸ ἐξῆς.

Ὁ στρατηγὸς Bedeau, διαβαίνων ἐκ Guelma καθ' ἣν στιγμήν ἐγὼ εἰσπρόσθη, ἐδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὰ λείψανα αὐτοῦ.

Ἐσπευσα νὰ ἐκλέξω ἓνα τῶν ῥωμαλλιοτέρων Γάλλων στρατιωτῶν διὰ νὰ φέρῃ τὸ δέρμα τοῦ ζώου μετὰ τῆς κεφαλῆς, ἣν οὐδέποτε συνειθίζω νὰ ἀποχωρίζω.

Μόλις τὸ δέρμα τοῦτο ἐτέθη ἐπὶ τοῦ

ῥώμου τοῦ στρατιώτου καὶ οὗτος ὑπέκυψεν ὑπὸ τὸ βῆμα, ὥστε ἐχρειάσθη νὰ τὸ μεταφέρῃ διὰ χειραμάξης. Καὶ ὅμως πάλιν ἐδυσκολεύετο.

Ὁ Λακδάρ ἐπανῆλθε νὰ τὸ ἴδῃ τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν ἐπαύριον ἦτον ἐκεῖ ἀκόμη μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὸ μετέφερον παρὰ τῷ ταριχευτῇ.

Ὁ λέων οὗτος ἦτο ὠραιότατος· τόσῳ ὠραιότερος ἀπὸ ἐκείνους οὓς βλέπομεν συνήθως ἐν τοῖς Μουσείοις, ὅσῳ ὠραιότερος εἶναι ὁ ἵππος τοῦ ὄνου.

Η ΝΑΥΠΛΙΑ.

Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, ἐπὶ ταινίας γῆς διὰ στενωτάτου λαίμου ἐνουμένης, εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις Ναυπλία, ὡς ὠραία γαῦς ἀληθῶς πλέουσα ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ἄνωθεν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ταινίας ὑπέρεται ἡ Ἀκροναυπλία, ὄχρωθεισα ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων κελουμένη Ἰτρ-καλιές (ἔσω φρούριον). Ἀμέσως δὲ μετὰ τὸν ἰσθμὸν ἀρχεται ἀποτόμως ὑψούμενον τὸ ὑπερήφανον Παλαμῆδι, βράχος ἀποτομώτατος, βατὸς ἐκ τῶν ὀπισθεν μόνον καὶ ὑψηλὸς περὶ τὰ 300 μέτρα ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ὀλίγω δὲ ἀπώτερον καὶ πλαγίως κείνται οἱ λόφοι Προφήτης Ἑλλάς καὶ Ἀρεια, γνωστοὶ ἐκ τῆς Ναυπλιακῆς λεγομένης ἐπαναστάσεως. Ἐντὸς δὲ τῆς θαλάσσης πάλιν καὶ ἔμπροσθεν τῆς πόλεως, εἰς ἀπόστασιν βολῆς πυροβόλου καὶ πλέον, ὑπῆρχε βράχος μικρὸς, ὃν μετέβαλον οἱ Ἐνετοὶ εἰς ἐπιθαλάσσιον φρούριον (μπούρτζι), μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενον.

Ἡ πόλις Ναύπλιον πάντοτε ὑπῆρξε μία τῶν ἐπικαιροτάτων θέσεων διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὸ καὶ δύναται τις νὰ εἴπῃ αὐτὴν κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὴν, διότι εἰς ἕκαστον βῆμα ἐν αὐτῇ καὶ ἐν τοῖς πέριξ αὐτῆς ὁ περιγητῆς δύναται νὰ ἀκούσῃ, ἢ μᾶλλον

νὰ ἴδῃ τὰ ἰχνη μάχης, τὰ ἰχνη πολιορ-

κίας, οὐχὶ ἀσημάντου, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ περιγραφή δύναται νὰ πληρώσῃ τὰς σελίδας ὀγκώδους τόμου.

Ἐπὶ Ἐνετῶν, ἡ πόλις περιβαλλομένη ὑπὸ τειχῶν ἰσχυρῶν, (ἐντὸς τῶν ὁποίων περιεκλείετο καὶ ἡ Ἀκροναυπλία), τὸ Παλαμῆδι, καὶ τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον ὠχυρώθησαν τοσοῦτον καλῶς, ὥστε ἀπετέλουν τὸ μᾶλλον ἀπόρητον φρούριον τῆς Πελοποννήσου. Ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτηθεῖσα διετήρησε τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεώς της, ἀλλ' ἔκτοτε ἤρχισαν νὰ καταρρέωσι τείχη καὶ φρούρια, ὡς καταρρέει ἐκνευριζομένη ὁ σημεῖρα καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, περιελθοῦσα εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων, διότι ἡ ἀνακαίνισις τῶν φρουρίων ἔχρηζε δαπάνην οὐχὶ μικράν, καὶ διότι ἄχρηστος καὶ ἀσκοπος ἔμελλε ν' ἀποβῆ ἡ τοιαύτη ἀνακαίνισις, οὐδέποτε ἐπεσκευάσθησαν καὶ μὲν ταῦτα κατὰ τὴν Ναυπλιακὴν ἐπανάστασιν, ὁ ἐκεῖ στρατὸς ἐκ τῶν ἐνότων καὶ ταχέως κατέρωθε νὰ ὀχυρωθῆ καὶ νὰ ὑποστῆ πολιορκίαν τριμήνην ἀπόδειξις τραγῆ τοῦ ὀχυροῦ τῆς θέσεως φυσικῶς ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν καλῆς τειχίσεως καὶ ἐπιτηδείου ὀπλίσεως ἀφ' ἑτέρου.

Σήμερον ἐπισκεπτόμενός τις τὴν πόλιν ταύτην, νομίζει αὐτὴν τουρκικὴν ἅπασαι σχεδὸν αἱ οἰκοδομαὶ εἶναι παλαιαὶ καὶ ἐτοιμὸί ἄνθρωποι, κείμεναι ἢ μίαν ἐπὶ τῆς ἄλλης διὰ τὸ στενὸν τοῦ μέρους, ὀλίγαι δὲ νεόδμητοι· αἱ ὁδοὶ εἰσὶ στεναί, ἂν καὶ τινες τούτων εἰσὶν εὐθείαι. Τὸ περιβάλλον τὴν πόλιν τείχος εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὸν μὲ ἐπάλλξεις καταλλήλους. Ἡ συγκοινωνία ἐγένετο διὰ πολλῶν πυλῶν, ἐξ ὧν ἡ πρὸς τὴν ξηρὰν φέρουσα ἄνωθεν αὐτῆς λέοντα κρατοῦντα τὸ Εὐαγγέλιον, ἦτοι τὸ σύμβολον τῆς Ἐνετικῆς δημοκρατίας, ἀγχι ἐντὸς μικροῦ εἰς τὸ προάστειον Πρόνοιαν, ὠραίαν κωμόπολιν, ἔχουσαν οἰκοδομὰς νέας καὶ ὁδοὺς εὐθείας, ἐνωθησομένην ἴσως ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος μετὰ τῆς πόλεως Πλαγίως δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἑτέρα ὠραία ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἀγχι εἰς Ἄργος ἐντὸς μιᾶς ὥρας περίπου. Τὸν πληθυσμὸν τοῦ Ναυπλίου μετὰ τοῦ προαστείου Πρόνοιαις εἰ-

κάζομεν ὑπερβαίνοντα τὰς ἑπτὰ χιλιάδας ψυχῶν.

Ἡ Ἀκροναυπλία ὑπερκειμένη τῆς πόλεως καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν αὐτῆς κειμένη δεσπόζει τῆς πόλεως. Ἐχει ἐπ' αὐτῆς ἐκτεταμένους στρατῶνας ἐνετικούς, ἐν οἷς καὶ σήμερον διατατᾶται ὁ ἐκεῖ σταθμεύων ὀλιγάριθμος ἑλληνικὸς στρατὸς, καίτοι ὄντας ἐτοιμοβόλους. Πρὸς τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων αὐτῆς καὶ εἰς χαμηλοτέραν θέσιν ὑπάρχει περιβόλος περιέχων πέντε πυροβόλα χάλκινα, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα—τὰ πέντε ἀδέρφια, διὰ μυθολογίαται ὅτι πέντε ἀδελφοὶ τοποθετηθέντες ἐπὶ τῶν τηλεβόλων τούτων ἀπέθανον ἐπ' αὐτῶν κατὰ τὴν μεγάλην ἐπαναστάσιν. Ἡ Ἀκροναυπλία ἔχει οὐκ ὀλίγους προμαχῶνας.

Τὸ Παλαμῆδι, ὁ ὑψηλὸς καὶ ἀπότομος βράχος εἶναι τὸ ἀληθές φρούριον ἢ εἰς αὐτὸ ἄνοδος ἐγένετο ἀπὸ τῆς πόλεως διὰ κλίμακος σωζομένης ἔτι, καὶ προφυλαττομένης διὰ τείχους, ἀριθμούσης δὲ ἐπέκεινα τῶν χιλίων βαθμίδων. Ἀπαρτίζεται ὑπὸ ἑπτὰ προμαχῶνων, ἐκάστου ἴδιον φρούριον ἀποτελοῦντος, κοινοῦντων δὲ πρὸς ἀλλήλους δι' ὑπογείων διόδων· ἕκαστος τῶν προμαχῶνων τούτων φέρει ἴδιον ὄνομα, δοθὲν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διὰ διαφόρους λόγους· ὡς, προμαχῶν τοῦ Ρόμπερ, προμαχῶν τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου, τοῦ Φωκίωνος, τῆς ἐφόδου (τουρκιστὶ Γιουρῶσι τὰμπλα) κτλ. Τηλεβόλα εἰς ἅπαντας τούτους εἰσὶ δισκορπισμένα διαφόρου ὀκτικῆς καὶ μεγέθους· ὁ δριζὼν αὐτοῦ εἶναι μοναδικός· δεσπόζει ὅλου τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐγρησήμευσεν ὡς δεσμοτῆριον τῶν κακούργων καὶ τῶν ἐγκληματιῶν στρατιωτῶν, τῶν μελλόντων μετὰ τὴν ἀπότισιν τῆς ποινῆς τῶν νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸν στρατὸν πάλιν.

Τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον ὡς κολυμβῶσα νύμφη φαίνεται προστατεύον τὸν λιμένα, ἐνώπιον αὐτοῦ κείμενον, καὶ χρησιμεῖον ὡς δεσμοτῆριον τῶν δημίων, οἵτινες κακούργοι ὄντες ἔλαβον χάριν ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ φωνεῦσι διὰ τῆς λαϊμητόμου τοὺς κακούργους ἐπὶ τινὰ χρόνον ὠρισμένον.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μικρᾶς ταύτης περιγραφῆς παράθετομεν ἀπόσπασμα ἐκ τίνος ἡμερολογίου περιηγητοῦ, ἐσχάτως ἐπισκεφθέντος τὸ Ναύπλιον.

Ἄφικόμεν ἐκεῖ, λέγει, τὴν 16|28 Ἰουνίου διὰ τινος ἀτμοπλοίου τῆς Ἑλληνικῆς ἀτμοπλοικῆς εταιρίας· ἡ πρώτη ἐντύπωσις, ἦν μ' ἐπροξένησεν ἡ θέα τῆς πόλεως, δὲν ἦτο εὐάρεστος· εὗρον πόλιν αὐτόχρημα τουρκικὴν καὶ εἰς ἄκρον πληκτικὴν. Ἐξελθὼν τοῦ ἀτμοκινήτου ἠναγκάσθη νὰ διανυκτερεύσω εἰς τι τῶν ἐπὶ τῆς παραλίας ξενοδοχείων, διότι τὸ ἀτμόπλοιο ἐφ' οὗ ἔμελλον νὰ ἐπιβιβάσθω καθυστερεῖ. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μ' ἐπεριποιήθησαν, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι ἕνεκα τῆς σφόδρῆς τῶν ξένων ἠναγκάσθη νὰ ἔχω δωμάτιον μετ' ἄλλου Ἑλλήνου, διδασκάλου τὸ ἐπάγγελμα, ὁστὶς εὐχέρως μετ' ἐμοῦ συνεσχέτισθη· ὁ λόγος τοῦ μὲ κατέβλεψε. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἑσπέραν περιῆλθον τὴν πόλιν· εἶχον συνοδὸν νέον τινα, ὃν μ' ἐσύστησαν ὅτε ἀπεβιβαζόμεν τοῦ ἀτμοπλοίου εἶδον τὸ ὄπλοιστάσιον καὶ τὸν τύπον τῆς βολῆς τῆς φονευσάσης τὸν Καποδίστριαν ἐπὶ τῆς θύρας ἐκκλησίας τινός· κατόπιν ἐξῆλθον τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου πρὸς τὸ προάστειον Πρόνοιαν· ἐξώθεν τῆς Πύλης ταύτης ἀπήνησα δύο τυφλοὺς ἐπαίτας παίζοντας λύραν καὶ ἄδοντας κλέφτικα ἄσματα· τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Μάρκου Βότσαρη ἢ τοῦ Διάκου· πέριξ ἐκατέρου τῶν ἐπαίτων τούτων ἦτο κύκλος παιδῶν καὶ φιλομούσων ἄλλων Ἑλλήνων μετὰ συγκινήσεως ἀκρωμένων· Δὲν ἠθέλησα νὰ φύγω τῆς πόλεως, χωρὶς νὰ μάθω καὶ τι τῶν τοπικῶν πολιτικῶν· τὸ πρῶτον ὅπερ μὲ εἶπον ἦτο ὅτι ἡ πόλις ἅπασα ἦν διηρημένη εἰς δύο ἀντίπαλα πολιτικὰ στρατόπεδα· τὸ ἐν τούτων ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς οἰκοκυραίους (bourgeois) τὸ δ' ἄλλο ἐκ τῶν Ἀρειμανίων ἢ φιλελευθέρων λεγομένων (libereaux) (1). Ἐκατέρα τῶν φατριῶν τούτων ἐφιλοδῶρει τὴν ἄλλην, δι' ἐπιθέτων οὐχὶ λίαν κολακευτικῶν. Μία τάξις ὅμως, ἔμαθον ὅτι ὑπέφερε περισσώτερον ὄλων, τρίτη τις τάξις, ἢ τῶν ὑπαλλήλων· διότι οὔτε νὰ ὀμνήσῃ πρὸς οὐδένα

τῶν πολιτῶν ἠδύνατο, ἐπειδὴ ἡ ἀντίπαλος φατρία ἤρχιζεν ἀμέσως νὰ διαβάλλῃ τὸν ὑπάλληλον ὡς χαριζόμενον. Ἐλυπήθη ὑπερβαλλόντως τοὺς δυστυχεῖς τούτους, τοὺς ἠναγκασμένους νὰ μένωσι μακρὰν τῶν συγγενῶν τῶν καὶ τῆς πατρίδος καὶ μὴ δυνάμενους εἰς τὴν ξένην μετ' οὐδενός νὰ ἔχωσι συνάφειαν.»

«Τὴν ἀκόλουθον πρωτῶν ὁ νέος φίλος μου μοὶ ἔφερεν ἄδειαν τοῦ Φρουραρχείου, ἵνα ἐπισκεφθῶ τὰ φρούρια· καὶ πρῶτον, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἀνέτειλε ἀνέβην εἰς τὸ Παλαμῆδιον· ἡ θέα τοῦ μ' ἐξέπληξεν· εὗρον ἐκεῖ ἀνθυπαπιστὴν τινα Παναγιώτην Σουγλάκην ὀνόματι, πρὸ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἐκεῖ ὑπηρετοῦντα· ἦτο ἐκ τῶν ἠδικημένων, ὡς ἔλεγε· ἡ εὐγενὴς συμπεριφορὰ τοῦ μὲ παρῆκνισεν καὶ ἦλθον εἰς συνομιλίαν μετ' αὐτοῦ. Παρ' αὐτοῦ ἔμαθον ὅτι ὑπῆρχον ἐντὸς τοῦ φρουρίου εἰς θάνατον καταδικασμένοι τριάκοντα ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα πέντε εἰς διὰ βίου καὶ πρόσκαιρα δεσμά· ὀλίγοι δὲ, καὶ εἰς πενταετὴ εἰρκτὴν, ἐκείνοι δὴλ. οἵτινες διαμένοντες ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς πόλεως· ἔδειξαν διαγωγὴν ἄτακτον. Ἐπεσκέσθη πρῶτον τοὺς καταδίκους, οὓς εὗρον συναγελαζομένους ἐντὸς δωματίων καθύγραν, ἀγρίους τὴν ὄψιν καὶ προξενούτας φρίκην· κατόπιν εἶδον τοὺς προμαχῶνας τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, τὸν μὲν ὑψηλότερον τοῦ δέ· εἰς τινα διάβασιν ἀπὸ ἐνός εἰς ἄλλον μ' ἔδειξαν γέφυραν ἐνόουσαν τὴν διάβασιν· ἐπὶ τῆς γεφύρας αὐτῆς μ' εἶπον ὅτι ἐφονεύθησαν ἀρκεταὶ χιλιάδες Ἀλβανῶν μισθοφόρων, οἵτινες μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ τελευταίου προμαχῶνος ἔτρεξαν νὰ διαβῶσι πρὸς τὸν ἕτερον· ἡ γέφυρα ἦτο διαλελυμένη· τρέχοντες δὲ καὶ μὴ γνωρίζοντες τοῦτο, ἐπιπτον εἰς τὸ κάτωθεν τῆς γεφύρας χάινον βάραθρον, κυλιόμενοι ἐπὶ τῶν βράχων καὶ συντριβόμενοι· τοσοῦτοι δ' ἐφονεύθησαν, ὥστε τὸ βάραθρον ἐκείνο ἐπληρώθη· ἔκτοτε, ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκλήθη Ἀρβανιτιά. Παρὰ τοῦ ἀνθυπαπιστοῦ Σουγλάκη ἤκουσα θεωρίας περὶ πειθαρχίας καὶ τάξεως τοῦ στρατοῦ· αἱ ἰδέαι τοῦ μ' ἐφαίνοντο ὀρθαὶ καὶ τὰς ἠσπασθῆναι ἐπικρατοῦσα δ' αὐτῶν ἦτο ὅτι ἡ μεταπολίτευσις παρέλυσεν τὸν στρατὸν.

(1) Ὁ περιηγητὴς εἶναι Γάλλος.

Ἐπὶ τοῦ Παλαμηδίου, μ' ἔλεγε, πρὸ τῆς μεταπολιτεύσεως οἱ κατάδικοι καὶ ἄλλοι στρατιῶται εἰργάζοντο εἰς τὴν κατασκευὴν καλυμμάτων τῶν κλινῶν τῶν στρατιωτῶν (Couvertures), βελεντζῶν κοινῶς λεγομένων· ἔκτοτε καὶ ταῦτα ἐξέλιπον· ἤδη δὲ ἀναγκάζεται ὁ στρατὸς νὰ προμηθεύηται ταῦτα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπὶ ἀδραῖ ἀμοιβῆ καὶ νὰ μὴ διατηρῶνται. Ἐν γένει δὲ πολλοὺς λόγους πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ιδέας του μοὶ ἀνέφερεν.

«Μετὰ μεσημβρίαν εἶδον καὶ τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον· οἱ δικαιοῦμενοι καὶ φυλαττόμενοι ὑπὸ φρουρᾶς δῆμιοι ἦσαν δύο· ἕζων ἕκαστος χωριστά, διότι πολλάκις συνέβη ν' ἀλληλοκτονηθῶσι· τούτων ὁ εἰς πρὸ δύο ἐτῶν ἐφόνευσε τὸν σύντροφόν του, ὅστις ἀντικατεστάθη δι' ἄλλου· παρ' αὐτῶν πολλάκις ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς δραπέτευσιν· ἄλλοτε ποτε δύο τοιοῦτοι κατῴρωσαν νὰ κατασκευάσωσι λέμβον, ἣν κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν ἔκρυπτον κάτωθεν τῆς κλίνης των, ἀλλὰ τὸ σχέδιόν των ἀνεκαλύφθη.

«Τὴν ἑσπέραν διέμεινα εἰς τὴν προκυμαίαν, ἔνθα ἐπαίανιζε μουσική· ἡ προκυμαία αὕτη ἦτο νεόδμητος· πρὸ τίνος εἶχον καταδαφίσει οἱ Ναυπλιεῖς τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρος τοῦ τείχους, ἐκ τῶν λίθων τοῦ ὁποίου ἀρκετὸν μέρος τῆς θαλάσσης μετέβαλον εἰς γῆν. Τὴν πρωτὰν ἀνεχώρησα».

Τοῦ ἀποσπάσματος τούτου μετεφέραμεν ἐνταῦθα τὰ οὐσιωδέστερα μέρη· ἴσως εἰς πολλὰ ὁ γράφων ἀπατάται, διότι εἶναι δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ τις ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας καὶ μελετήσῃ πολλὰ πράγματα, οὐχ ἦττον ὅμως δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀτελοῦς ἡμῶν περιγραφῆς.

Θ. καὶ Β.

Ο ΛΟΡΔΟΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ.

(1307—1314)

Ἐκ τῶν τοῦ Βάλτερ Σκόττ.

(Μετάφρασις Θ. Ἀντωνιάδου).

IV

Ἄνθρωπος διέμεινε γαλήνιος· τὸ ἀπαθὲς πρόσωπόν του δὲν ἦτο σχεδὸν συνηθισμένον νὰ φαιδρύνηται εἰς τὴν χαρὰν, ἀλλὰ τὸ χρῶμά του ἐνεψυχώθη. «Τώρα, Σκωτία, εἶπε θὰ ἴδῃς ἐντὸς ὀλίγου διὰ τῆς παντοδυνάμου βοήθειάς τοῦ θεοῦ τὰ τέκνα σου ἐλεύθερα καὶ ἐκδικούμενα τοὺς ἐχθροὺς των. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Οὐρανὸς ἔστω μοι μάρτυς, κανὲν αἰσθημα, ἐμπνεόμενον ἀπὸ προσωπικᾶς ἀδικίας, τὰς ὁποίας ἔκαμε πρὸς ἐμὲ, δὲν προξενεῖ τὴν χαρὰν, ἣν δοκιμάζω διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου. Παρ' αὐτοῦ ὠπλισθὴν καὶ ἀνεκνήρυχθην ἰππότης, ἐκράτησα δι' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ κτήματά μου καὶ δύναμαι νὰ φέρω αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ἐξαλείφω τις ἐκ τῆς ἱστορίας του τὴν κηλιθωμένην σελίδα τῶν παθῶν, δι' ὧν κατέστρεψε τὴν Σκωτίαν, εὐρίσκει εἰς αὐτὸν μονάρχην ἄγρυπνον καὶ φρόνιμον βασιλέα, δικαίως ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν. — Ἄς πενήθουν τὴν ἀπώλειαν τοῦ κυρίου των οἱ ἄστοι τοῦ Λονδίνου καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ Κρόυδον, ἃς γράψωσι τοὺς ἐπαίνους του, ἐπανελάβεν ὁ ὀρμητικὸς ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας· αἰώνιον, καθὼς τὸ ἰδικόν του, τὸ μίσός μου δὲν σταματᾷ εἰς τὰς πύλας τοῦ τάφου καὶ δὲν ἀποθνήσκει μετ' αὐτοῦ! τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ μίσος τὸ ὅποιον τὸν ἐνεψύχωσεν ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Σολβαῦ, ὅτε εἰς τὴν μαρινίαν του ὁ θνήσκων βραχίων του ἠπειλεῖ ἀκόμη διὰ τῆς πυγμῆς τὴν χώραν τῆς Σκωτίας, ἐνῶ οἱ τελευταῖοι φθόγγοι του προσεκάλουν τὴν ἀρὰν τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοῦ κληρονόμου τῶν χωρῶν του. Τοσοῦτον ὑπῆρξεν ἀκόμη τὸ μανιωδὲς μίσός του, ὅτε ἀποδίδων τὸν τελευταῖον στεναγμὸν κατετάχθη ἐπισήμως εἰς τὴν εἰρηνικὴν κατοικίαν τῶν νεκρῶν, ὡς ἐθέλησεν

VI

ἡ ἀδιάλλακτος στρατὸς του νὰ μεταφέρῃ μετ' αὐτοῦ τὸ ὄστα του ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Σκωτίας, ὡς εἴαν τὸ σθεσθὲν ὄμμα του ἤθελε δυνηθῆ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν του νὰ ἀπολαύσῃ ἀκόμη τὰς δυστυχίας τοῦ ἐχθροῦ του! τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ μίσός του... ἄγριον, θανασίμως ἐρρίζωμένον· τὸ ἰδικόν μου ἔσεται ἐξίσου σταθερὸν καὶ ἐξίσου βαθύ.

V

— Αἱ γυναῖκες, Ἐδουάρδε, δύναται νὰ πολεμῶσι μὲ λόγους, οἱ μοναχοὶ μὲ ἀράς, ἀλλ' οἱ ἄνδρες πρέπει νὰ μάχωνται μὲ τὰ ξίφη των· δὲν θὰ σοὺ λείψουν ζῶντες ἐχθροὶ διὰ νὰ κορέσῃς τὰς ἐκδικήσεις καὶ τὰ θανάσιμα μίση σου. Πρὸς τὸ παρὸν ἄγωμεν εἰς τὴν θάλασσαν! Ῥίψε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἴδε πῶς κυματίζουν αἱ σημαῖαι τῶν γαλερῶν ἡμῶν, κινούμεναι ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου. Εἰς τὴν παραλίαν! εἰς τὴν παραλίαν! καὶ ἃς ὑψώσωμεν τὰ ἰστία. Ἄς διευθυνθῶμεν κατὰ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Ἀρράν, ἔνθα εἶναι συνηθροισμένοι ὄπλοφοροῦντες οἱ διεσκορπισμένοι φίλοι ἡμῶν, ὁ πιστὸς Λενόξ καὶ ὁ γενναῖος Δελαχαῖϋ καὶ ὁ Βούδ, ὁ τόσον ἀτρόμητος κατὰ τὰς συμπλοκάς. Ἀνυπομονῶ νὰ εὑρεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατεύματος τοῦ του τῶν ἀνδρείων καὶ νὰ ἴδω ἔτι ἄπαξ ἀναπτυσσομένην τὴν σημαίαν μου. Ὁ εὐγενὴς Ῥονάλδος μᾶς συνοδεύει εἰς τὴν πορείαν μας, ἢ μένει διὰ νὰ συναθροίσῃ τὰ στρατεύματα τῶν νήσων του; — Εἴτε ἡ τύχη ἀποφασίζει ὑπὲρ τοῦ Βρούκη, εἴτε στρέφει κατ' αὐτοῦ, ἐπανελάβεν ὁ ἀρχηγός, ὁ Ῥονάλδος θὰ μὲν πάντοτε πλησίον του· καὶ ἐπειδὴ ἔχομεν ἐδῶ δύο γαλέρας, ἡ ἰδική μου, ἂν ὁ ἡγεμὼν μου τὸ ἐγκρίνη, ἃς σταλῆ διὰ νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὰ ὄπλα τὰς φυλάς τοῦ Οὐίστ, καὶ πάντας ὅσους ἀκούωσι νὰ μυκῶνται τὰ κύματα τοῦ Μίγχου ἐπὶ τῆς μεμονωμένης παραλίας τῆς νήσου Λόγγης. Ἡμεῖς μάλιστα δυνάμεθα, χωρὶς ν' ἀργοπορήσωμεν πολὺ, νὰ προσκαλέσωμεν εἰς τὰ ὄπλα τοὺς κατοίκους τῶν πλησιεστέρων νήσων· καὶ μετ' ὀλίγον τῆ βοήθειά τοῦ Τορκουῖλ στόλος καλῶς ὠπλισμένος θὰ συναθροισθῆ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἀρράν, ἀνῶμως οἱ Νησιῶται τῆς δύσεως ἔχωσι σέβας τι πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ ἡγεμόνος των».

Ἐσταμάτησαν εἰς αὐτὸ τὸ σχέδιον. Ἀλλὰ πρὶν αἱ γαλέραι ὑψώσωσι τὰ ἰστία των, ὁ μελαγχολικὸς Κορίσκιν καὶ αἱ ὑψηλαὶ κορυφαὶ τοῦ Κόλιν ἀντήχησαν τοὺς θλιβεροὺς τόνους τοῦ ἄσματος τοῦ θανάτου. Τὸ μῆκος τῶν μελανῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης... ἀποψις λίαν ἀρμονικὴ πρὸς τὴν σκηνὴν ταύτην τοῦ πένθους, εἶδε τοὺς νησιώτας δίδοντας ὄλας τὰς ἐνδείξεις ζωηρᾶς ἀγάπης, διότι ἔφερον βραδέως πρὸς τὴν παραλίαν τὸ σῶμα τοῦ δυστυχούς Ἀλλάν. Εἰς ἑκάστην παῦσιν αἱ γοεραὶ φωναὶ τῶν κεράτων των ἐπανελάμβανον τὴν λύπην των εἰς τὰς ἦχους τῶν πέριξ· καὶ ὅταν ἀρχωνται ἐκ νέου τὴν πορείαν των, οἱ μουσικοὶ ἄσχοι, ἐπανελαμβάνοντες τοὺς θορυβώδεις ἦχους τοῦ πεθίμου κέρματος, ἐκκλαῖον τὴν ἀπώλειαν τοῦ νέου κληρονόμου τοῦ Δονάγελ. Οἱ βράχοι καὶ τὰ σπήλαια τοῦ γρηαιοῦ Κόλιν ἀντελάλουν κατὰ σειρὰν τοὺς λυπηροὺς τόνους, οἷτινες ἐξηφανίζοντο καὶ ἐξέλειπον εἰς ἀρκετὸν ὕψος ἐπὶ τῶν ὀμιχλωδῶν πλευρῶν του. Ποτὲ πρότερον ἦχοι ἀνθρώπων δὲν ἠκούσθησαν εἰς τὰς ἀγερώχους ταύτας κορυφάς, τῶν ὀπιῶν ἢ ἡχῶ ἐπανελάμβανε μόνον τοὺς μυκηθμοὺς τῆς καταγιγίδος ἢ τοὺς ἦχους τῆς βροντῆς.

VII

Ἡ λέμβος ὠθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀνεπήδησεν εὐθύμως ἐπὶ τῶν κυμάτων, ἡ αὔρα τῶν ὀρέων τοῦ Βεν-να-Δάρχ παίξει ἐπὶ τοῦ ἰστίου τῆς· τὸ ἰστίον καὶ τὰ σχοινία μιμοῦνται διὰ τοῦ τριγμοῦ τοὺς εὐθύμους γέλωτας· τὸ κύμα, ὅπερ διασχίζεται ὑπὸ τοῦ πλοίου, ἀπαντᾷ θραυόμενον ὑπὸ τῶν πλευρῶν του· ὁ ταχύς λάρος θίγων τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος δὲν ὀλισθαίνει ἐλαφρότερον ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς αὔρας· αἱ κορυφαὶ τοῦ Κόλιν ἠφανίσθησαν ὅπισθεν τῆς ἐλαφρᾶς λέμβου. Μετ' ὀλίγον ὅμως συνήματα πολεμικὰ προκαλοῦν εἰς τὰ ὄπλα ἀπὸ τῶν μελαγχολικῶν πύργων τοῦ Δουνσκάϊθ μέχρι τῆς λίμνης Βίσσρδ, καὶ πυκνὰ νέφη καπνοῦ κυματίζουν ὑπεράνω τῆς κορυφῆς τοῦ Καλιγιάρριχ, ἀναγγέλλοντα τὸ σημεῖον τῶν μαχῶν εἰς τὰς ἀνδρείας φυλάς τοῦ Σλεάτ καὶ τοῦ Στράθ. Πρόθυμος νὰ ὑπακούσῃ, ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸν ἐχθρὸν

ἕκαστος πολεμιστῆς ῥίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν ἀσπίδα του· ὁ ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τοῦ Μάκ-Κινῶν, γηράσας ἐν ταῖς μάχαις, εἶναι ἐπιφορτισμένος νὰ τοὺς διοικήσῃ ὅλους καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὰς νῆας των εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βροδίκ.

VIII

Μεταδίδοντα τὰς διαταγὰς τοῦ Ῥονάλδου τὰ συνθηματικά πυρὰ λάμπουν μακρόθεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῶν νήσων· εἶναι φανὸς ἀνημμένος ἐπὶ τοῦ Κάννα τοῦ ὁποῖου τὰ λευκόφαια τεῖχη κρέμονται ἐπὶ τοῦ λιμένος, ὡς ἡ φωλεὰ τοῦ ἱέρακος. Μὴ ζητῆς ποσῶς ν' ἀναβῆσθῃς ἐπὶ τῆς ὑψωμένης κορυφῆς τοῦ βράχου διὰ νὰ ἐξετάσῃς ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἐρειπωμένον ὑπὸ τοῦ χρόνου πυργίσκον· εἶναι κινδυνώδης καὶ τρομακτικὴ ἐπιχείρησις διὰ πᾶν ἕτερον ὄν ἐκτὸς τῆς αἰγῆς ἢ τῆς ἐλάφου τῶν ὀρέων· ἀλλ' ἀναπαύθητι ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἀκούσον τὴν ἀρχαίαν διήγησιν τοῦ γηραιοῦ βοσκοῦ· θὰ καταπαύσῃ τὰς ἀνησυχίας ὑλακὰς τοῦ κυνός του καὶ ἐκδιπλόνων τὸν ποικιλόχρονον ἐπενδύτην του, διὰ νὰ σὰς ἐτοιμάσῃ κἀθίσμα ἐπὶ τοῦ χεῖλους τοῦ κενοῦ, θὰ σὰς διηγηθῇ πῶς ξένη τις δέσποινα ἦλθε τὸ πάλαι μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φυλῆς τῆς εἰς τὸν ἀρχαῖον τοῦτον πυργίσκον. Ἦτο πεπρωκισμένος μὲ ἀγρίαν ψυχὴν ὁ κύριος, ζηλότυπος, περιορίσας εἰς τόσον τραχεῖαν φυλακὴν αἰχμαλώτων τοσούτω γλυκεῖαν καὶ ὠραίαν· καὶ συνεχῶς ὅτε ἡ σελήνη ἐξέριπτε τὰς σιγῶσας ἀκτῖνάς τῆς ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ, ἡ ἀξιαγάπητος δέσποινα ἔκλαιε καθήμενη ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου καὶ ἔστρεφε τοὺς ὠραίους ὀφθαλμούς τῆς πρὸς τὰ κλίματα τῆς μεσημέρας, ὄνειροπολοῦσα ἴσως εὐτυχεστέρους καιροὺς καὶ προαόδους ἐπὶ τῆς βραβίτου τὰ λυπηρὰ ἄσματα τῆς γενεθλίου αὐτῆς γῆς. Καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅτε αἱ ὠχραὶ καὶ ἡσυχαι ἀκτῖνες τοῦ λύχνου τῆς νυκτὸς παίζουσιν ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἐπὶ τοῦ λιμένος, ὅτε οὐδεμία πνοὴ ἔρχεται νὰ ταραξῇ τὴν ἀτμοσφαιραν, παράδοξος εὐχαρίστησις μετὰ φόβου ἀναμειγμένη κάμνει τὴν καρδίαν τοῦ κατοικοῦ τῶν Ἐβρίδων νὰ πάλῃ, διότι νομίζει ὅτι ἀκούει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου τὸν ψιθυρισμὸν τῆς βραβίτου καὶ τοὺς

στόνους αἰχμαλώτου, ἧτις κλαίει τὰς δυστυχίας τῆς εἰς ἄγνωστον γλώσσαν... Ἀλλὰ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνεβάλλομεν τὴν διήγησίν μας... Καὶ ἐν τούτοις τίς δύναται νὰ διέλθῃ πλησίον τοῦ βράχου καὶ τοῦ πύργου τούτου καὶ νὰ μὴ πληρώσῃ φόρον δι' ἐνὸς στεναγοῦ εἰς τὴν ἀτυχῆ, τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ φαίνεται κατοικοῦσα εἰσέτι τὰ μέρη ταῦτα;

IX

Ἡ λέμβος ἀνεπήδησεν εὐθύμως ἐπὶ τῶν κυμάτων· ἡ χεὶρ τοῦ πηδαλιούχου τὴν διευθύνει πρὸς τὰ μελαγχολικὰ ὄρη τοῦ Ῥόνιν· παράυτα ἐγκαταλείποντες τὰ δάση, ἄτινα καλύπτουν τὰς πλευρὰς τῶν βράχων τούτων, οἱ κυνηγοὶ καταβαίνουσιν εἰς τὴν παραλίαν· ἕκαστος αὐτῶν ἐξέτεινε τὸ ἐκ μελίας τόξον του καὶ εὐπειθῆς εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Λόρδου τῶν Νήσων ἔλαβε τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ ἀντὶ τῆς λόγχης τοῦ κυνηγοῦ. Σύνθημα ἀναφθὲν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σκόριγγ προσκαλεῖ μετὰ ταῦτα εἰς μάχην τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ταύτης, γενεᾶν τὸ πάλαι πολυάριθμον, πρὶν ὁ ἄγριος Μακλεόδ, ἐπιδιώκων τὴν ἐκδίκησίν του, καταβῆ ἐπὶ τῆς παγωμένης ταύτης παραλίας, ὅτε τὸ παρωκεάνειον σπήλαιον ματαίως προσέφερε καταφύγιον εἰς τὰ θύματά του. Ὁ ἐκδικητικὸς ἀρχηγός, ἀδιάλλακτος εἰς τὴν μανίαν ἔκλεισε τὴν εἴσοδον διὰ σωροῦ θάμνων ἀνημμένων· πυκνὰ δὲ νέφη καπνοῦ πνιγρὰ ἐπλήρωσαν τὸ εἰς τοὺς βράχους κεχωσμένον φρούριον. Αἱ ἀπειλαὶ τῶν πολεμιστῶν, οἱ γογγυσμοὶ τῶν παιδιῶν, αἱ φωναὶ τῶν γυναικῶν ματαίως ἀντήχησαν· ὁ ἀδυσώπητος ἀρχηγὸς ἐξηκολούθησε νὰ διατηρῇ τὸ πῦρ μέχρις οὗ ὀλόκληρος φῶλη ἐξέπνευσεν ὑπὸ τοῦ θόλου τούτου. Τὰ καλύπτοντα τὸ μελαγχολικὸν τοῦτο σπήλαιον ὅσα ἱκκνῶς μαρτυροῦσι τὴν ὀλεθρίαν τύχην τῶν κατοικῶν τοῦ Σκόριγγ.

X

Ἡ λέμβος ἀνεπήδησεν εὐθύμως τῇ βοήθειᾳ βορείου αὔρας· οὕτως ὁ κορυθαλὸς σχίζει τὸν οὐρανὸν ὅταν ἐξημερόνῃ· οὕτως ὁ κύκνος, διαρκούσης τῆς θερμότητος τοῦ θερμοῦ, ῥίπτεται ἐπὶ τῶν θαλασσῶν. Πρὸς ἀνατολὰς ἐφαίνοντο τὰ παράλια τοῦ Μούλλ

καὶ ἡ μελαγχολικὴ Οὐλδα καὶ Κολοναί· ἀποκρήμνου παραλίας τοῦ Ἰούρα ὑπήκουσαν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Λόρδου Ῥονάλδου· τὸ αὐτὸ προσέτι ἐγένετο καὶ εἰς τὴν μεμονωμένην νῆσον τοῦ Κολοναί... μέρη, τὰ ὁποία ἔψαλεν ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου ἡ φωνὴ δὲν θ' ἀκουσθῆ πλέον! Τὸ λαμπρὸν καὶ βραχὺ στάδιόν του παρήλαε καὶ ἡ ἀρμονικὴ μούσα του εἶναι βωδὴ ἡ λάμψις τῆς ποικίλης ταύτης φλογός· ἐσβέσθη διὰ παντός· ἀκτὴ ἀπομεικρυσμένη, ἀκτὴ θαυατηφόρος εἰς τὰ τέκνα τῆς Εὐρώπης, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ ΛΕΥΓΑΕΝ.

XII

Ἡ αὐρα ἐξακολουθεῖ πνεύουσα εὐφροσύνως, ἀλλ' ἡ γαλέρα δὲν σχίζει πλέον τὰ κύματα· οἱ μαχηταὶ τῆς Σκωτίας κάμπτοντες τὴν ἀγρίαν ἀκτὴν τῆς Καντήρης, ἠκολούθησαν πορείαν ἀσυνήθη, ἐκ φόβου μὴ συναντήσασιν τὸν ἐχθρὸν στόλον τῶν Νοτείων. Διαβαίνουσι τὴν πρὸς δυσμὰς λίμνην Ταρβάτ, εἶτα δὲ σύρουν τὸ πλοῖον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ μέχρι τῆς ἀκτῆς τοῦ Κιλμακόνελ, πρὸς τὸν ἀνατολικὸν ὄρμον. Τὸ θέαμα ἦτο θαυμάσιον· ὁ ἰστός καὶ ἡ σημαία ἔλαμπον ἄνω τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων, ἐνῶ τὸ πλοῖον ἐπροχώρει ἐπὶ τῆς γῆς, διασχίζον βράχους, δάση καὶ δροφυτίαι κλήθρων. Τὸ ἕκτατον τοῦτο φαινόμενον παρέσχεν εἰς τοὺς μάντις τοῦ ὄρους σπουδαίους οἰωνοὺς, καθότι κατ' ἀρχαίας Κελτικὰς παραδόσεις, ἡ γραία Σκωτία ἔμελλε νὰ θριαμβεύσῃ εἰς τὰς μάχας, καὶ νὰ ἴδῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀπαντᾶς σίπτοντας ὠχροὺς πρὸ τοῦ ἀργυροῦ αὐτῆς σταυροῦ, ὅταν λέμβος βασιλικὴ πλεύσῃ πανίστιος ἐπὶ τῆς χλόης τοῦ Κιλμακόνελ.

XIII

Οἱ μαχηταὶ ῥίψαντες ἐκ νέου εἰς τὰ κύματα τὸ πλοῖον αὐτῶν διαπλέουσι ὑπὸ αἰσίου οἰωνοῦ τὴν ἐσωτερικὴν θάλασσαν καὶ διευθύνονται πρὸς τὴν νῆσον Ἀρβάν. Ὁ ἥλιος, πρὶν ἢ κλῖνῃ ὀπισθεν τοῦ Βέν-γούιλ, ῥίπτει ἐπὶ τῆς τραχεῖας κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου τῶν ἀνέμων· γλυκεῖαν ἀποχαιρτισμοῦ ἀκτῖνα, λάμπουσαν ταυτοχρόνως καὶ ἐν τῇ λίμνῃ Ῥάνζα, πρὸς ἣν οἱ μαχηταὶ διευθύνονται. Ἐνόμιζε τις ὅτι ἡ νῆσος ἀνεγνώριζε τὸν κυρίαρχον αὐτῆς· τὸσον ἢ γῆ ἦτο ὠραία, τὸσον γαλήνιος ἦτο ὁ ὠκεανός!

Κύματα μόλις ἐπαισθητὰ ἐκάλυπτον διὰ τῶν ἀργυροειδῶν ρυτίδων αὐτῶν τὴν ἡρεμοῦσαν ἐκτασιν τῆς θαλάσσης, ἧτις ἐλάμβανεν ἀλληλοδιαδόχως χρυσοῦν, κυανῆ, σμαραγδίνην χροιάν. Οἱ λόφοι, αἱ κοιλάδες, τὰ δένδρα, οἱ πύργοι ἐλαμπον δεχόμενοι τὰς τελευταίας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Ὁ φηγὸς ἀνέπτυσσε ἀργυρόχρουν πλούσιον φύλωμα· ἡ πνοὴ τῆς αὔρας, γλυκεῖα ὡσεὶ ἐραστῶν, ἐφαίνετο ὡσεὶ σπυδαῖα καὶ διακεκομμένη. Ὡ! διατὶ πέπτωται φωναὶ πολέμου καὶ καταστροφῆς νὰ διαταραξῶσιν τὴν γαλήνην τοῦ μαγευτικοῦ τούτου θεάματος; . . .

XIV

Περὶ πολέμου ἄρα γε ὀμιλεῖ ὁ λόρδος Ῥονάλδος; Ἡ ἐρυθρότης ἡ καλύπτουσα τὴν ἀρβενωπὴν αὐτοῦ μορφὴν, τὸ δειλὸν τοῦτο βλέμμα, οἱ χαμαὶ νεύοντες οὗτοι ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ τρέμουσα φωνή του, πᾶν ἄλλο ἢ πολεμικὰς σκέψεις ἐκδηλοῦσι. Τὸ σκεπτικὸν ὕφος τοῦ καλοῦ Ῥοβέρτου Βρούκη ἀπ' ἐτέρου δεικνύει ὅτι σταθμίζει οὐδὲν ἐνδιαφερόμενός τινα αἰτήσιν, ἀμφίβολος ἂν πρέπει νὰ τὴν παραδεχθῆ καὶ ὅμως δύναται τις ν' ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην συμπάθειαν τὴν ἀφαιρούσαν τὰς ρυτίδας ἀπὸ τοῦ σοβαροῦ μετώπου ἀνδρός, ὠρίμου τὴν ἡλικίαν, ὅταν ἐρασταὶ ἐξομολογῶνται αὐτῷ τὸ πάθος των. Ὁ λόρδος Ῥονάλδος ὑπερασπίσθη μετ' ἀγωνίας. . . « Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν μνηστὴν μου, εἶπεν, ὁ ἄρχων μου ἤκουσε τὰ διαδοθέντα ἐπὶ τῇ φυγῇ τῆς Ἐδιθ μακρὰν τῶν τειχῶν τοῦ Ἀρτόρνιχ. Ἡ μοῖρά της εἶνε κακὴ . . . δὲν ἰδιοποιῶμαι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ κατακρίνω τὴν ἐσπευσμένην ταύτην ἀναχώρησιν: εἶθε νὰ χαίρῃ καὶ νὰ εὐτυχῇ! . . . Ἄλλ' ἔφυγε τοὺς δεσμούς τοῦ ἡμεναίου, ὁ δὲ Λόρν ἀπέσυρε τὸν λόγον του ἐνώπιον τῶν συγκαλεσθέντων ἀρχηγῶν. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑπὸ τῶν πατέρων μας δοθείσης ὑποσχέσεως, προσέφερα πᾶν ὅ,τι ἠδύναμην νὰ προσφέρω . . . τὴν χεῖρά μου δηλαδὴ . . . καὶ ὅμως ἐπεριφρονήθη, με ἀπώθησαν! Ὡ! ἂν καὶ πάλιν ὑποκριθῶ τὸν μνηστῆρα ἵνα κερδίσω ἐκ νέου τὴν εὐνοίαν τοῦ ὑπερηφάνου βαρῶνου

Λόρν, προδίδω βεβαίως τὴν τιμὴν μου καὶ τοὺς προσφιλεστέρους μου ὄρκους.

XV

— Νέε, ἀπάντησεν ὁ Βασιλεὺς Βρούκης, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐναπόκειται ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου· ἀλλ' ὅπως ὅποτε σκληρὸν μοὶ φαίνεται, μόνον σὲ νὰ δεσμεύῃ ὁ ὑπὸ τῆς Ἐδιθ διαβόρηχθεις δεσμός, ἀφοῦ αὕτη ὡς λέγεται ἐξέλεξε τὸν Κλιφφόρδ διὰ σύζυγον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀδελφὴν μου Ἰσαβέλλαν . . . τίς δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ἰδιοτροπίας γυναικὸς; Ὑποπεύομαι πως ὅτι ὁ μαχητὴς τοῦ Ῥόγερ, ὁ ἱππότης ἐκεῖνος ὁ νικησας εἰς τὸν ἀγῶνα εἰς ὃν αὕτη ἰδίᾳ χεῖρὶ ἀπένευμε τὸ βραβεῖον, ἐνετυπώθη ἐν τῇ καρδίᾳ της· ἀλλ' ἀπ' ἧς ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Νίγελ ἀπέθανεν, ἀπ' ἧς κατεστράφη ὁ οἶκός μας ἀποξενωθεὶς πάσης χαρᾶς καὶ ἐλπίδος ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ δυστυχὴς Ἰσαβέλλα τεθλιμμένη καὶ πενθοῦσα εἶνε ὅπως ἄλλη. Ἴσως (ἐνταῦθα ὁ εὐγενὴς βασιλεὺς ὑπεμερίδασεν), ἴσως ἡ πρότασις σου μεταβάλλῃ τὸν βόυν τῶν σκέψεων αὐτῆς· θὰ ἴδωμεν ἐντὸς μικροῦ . . . τὰ ὄρη ἐκεῖνα ἐκεῖ κάτω περικλείουσι τὴν Μονὴν τῆς Ἀγίας Βριγίττης· ἐκεῖ ὁ Ἐδουάρδος τὴν ἀπέστειλε καὶ ἐκεῖ θὰ μένῃ αὕτη, ἕως οὗ ἀπολαύσωμεν εὐτυχεστέρων ἡμερῶν μεταβαίνων ἐκεῖ θὰ κοινοποιήσω εἰς αὐτὴν τὴν πρότασίν σου, ἢν ἔσο βέβαιος θὰ ὑποστηρίξῃ ὁ φίλος σου.

XVI

Ἐνῷ ἐπραγματεύοντο περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης ὑποθέσεως, ὁ μικρὸς ἀλλοῦς ἀκόλουθος ἔστατο παρ' αὐτοῖς· αἴφνης ἐκλινε τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ πικρῶς θρηνῶν, ὡσεὶ ἐσπάρασσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀκατάβλητος λύπη, καὶ διὰ τῶν χειρῶν θλίβων τὸ μέτωπον αὐτοῦ προσεπάθει νὰ κατακρατῆσθαι τὰ δάκρυα· ἀλλ' ἔρρεον ταῦτα κρουνηδὸν διὰ τῶν δακτύλων του. Ὁ Ἐδουάρδος περιπατῶν μόνος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος παρετήρησε πρῶτος τὴν πάλιν, ἢν ἡ νεαρὰ αὕτη καρδιά ὑφίστατο· ἀπερίσκεπτος δὲ, ὡς ἦτο, ὅσον καὶ γενναῖος, ἀπεπειραθὴ ἀποτόμως μὲν ἀλλ' εὐμενῶς νὰ χαροποιήσῃ τὸν τεθλιμμένον νέον· ἀπέσπασε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν δακρυδρέκτων αὐτοῦ ὀφθαλμῶν τὰς ἀσθενεῖς του χεῖρας,

ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νέος προσεπάθει ν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ πολεμιστοῦ, ὅστις τοῦ ἐθλίβε βαναύσως τὰς χεῖρας ἐπὶ φιλικῷ σκοπῷ, ὁ Ἐδουάρδος τῷ ἀπέμαξε τὰ δάκρυα λέγων, ὅτι εἶνε ἐντροπὴ νὰ κλαίῃ. « Εἶθε, προσέθεσε, νὰ ἠδύνατο ἡ γλῶσσά σου νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ ὑβρισαντός σε· θὰ ἀπέπλυνον τὴν ὕβριν, ἔστω καὶ ὑπὸ τοῦ πρώτου τοῦ πληρώματος ἡμῶν γενομένην. Λοιπὸν, παρηγοροῦ· ἤδη εἶσαι ἐν ἡλικίᾳ νὰ ἀκολουθήσῃς πολεμιστὴν· θὰ σὲ προσλάβω σωματοφύλακα· φερόμενος ἐπὶ ὠραίου ἵππου διὰ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν ὀρέων, θὰ κρατῆς τὸ τόξον μου ὅταν θηρεύω, ἢ θὰ κομίζῃς τὰς ἐπιστολάς μου εἰς τὴν κυρίαν τῆς ψυχῆς μου· εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι δὲν θὰ προδώσῃς τοὺς μυστικούς μου παλμούς.»

XVII

Ὁ Βρούκης παρενέβη . . . « Ἐδουάρδε, εἶπε, δὲν εἶναι οὗτος νέος κατάλληλος ὅπως φέρῃ τὸ τόξον ἱππότη τοῦ εὐθύμου οἴου σου, ὅπως πληροῖ τὸν κύλικά σου, ἢ ὅπως κομίζῃ τὰς ἐπιπολαιούς σου ἐπιστολάς εἰς ὠραίαν ἐπιπολαιότεραν ἔτι. Εἶσαι σὺ ὑπερβαλλόντως ζωηρὸς καὶ δὲν ἀρμόζει νὰ ἦσαι κύριος τοῦ ὄρφανου τούτου· δὲν βλέπεις πῶς μένει πάντοτε μακρὰν ἡμῶν, κοιμᾶται μόνος, μόνος τρώγει; Κατάλληλότερον δύναται νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἀδελφὴν μας Ἰσαβέλλαν ἐν τῷ εἰρηρικῷ αὐτῆς κελύφῳ, καὶ νὰ ἀπαγγέλλῃ μετὰ τοῦ ἱερέως Αὐγουστίνου τὰς προσευχὰς ἐν τῇ Μονῇ· δὲν δύναται νὰ ἐπιζήτητὴ περιπετείας μετὰ κυρίου ἀκουράστου, οἷος σὺ. — Εὐχαριστῶ ὁ Ἐδουάρδος, διὰ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ πανηγυρικὸν σου· ἀλλὰ θὰ ἴδωμέν ποτε τις ἐξ ἡμῶν τῶν δύο δύναται καλλίτερον νὰ προστατεύσῃ καὶ νὰ δώσῃ ἔργον εἰς τὸ δυστύχες τοῦτο παιδίον. Ἐν τούτοις τὸ πλοῖόν μας ἔφθασε παρὰ τὴν ὄχθη· ἄς ῥίψωμεν τὴν λέμβον ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἄς ἀποβιβασθῶμεν.»

XVIII

Ὁ βασιλεὺς Ῥοβέρτος ἐπήδησεν ἐλαφρῶς ἐπὶ τῆς παραλίας, τρίς δ' ἀντελάγησαν οἱ διαρκεῖς καὶ ποικίλοι τῆς σάλπιγγος ἤχοι . . . Τέλος τὸ Βέν-γούλ ἀπῆντησε. Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν, καθ' ἣν οἱ ἤχοι

τῆς σάλπιγγος διεχύθησαν ἐντὸς τῶν δασῶν, ὁ γενναῖος Δουγλὰς καὶ ὁ εὐγενὴς Δελαχαϊὺ περιώριζον εἰς κοιλάδα τινὰ ἐλαφρον περιπεσοῦσαν εἰς ἀμνηχανίαν, ὁ δὲ Λεονόξ διηρέθιζε τοὺς κύνας. « Ὁ ἐχθρὸς! ἀνέκραζεν ὁ Βουὺδ προστρέχων ἐν σπουδῇ μετὰ ὄμματα σπινθηροβόλα, ὁ ἐχθρὸς! . . . » Τότε οἱ γενναῖοι ἱππῶται ἔρριπτον πέραν τόξα καὶ βέλη, διὰ νὰ δράξωσι τὰ ξίφη. « Ὁχι, ἀπάντησεν ὁ ἀνδρείος Λόρδος Ἰάμ, δὲν εἶνε οὗτος ἤχος ἀγγλικῆς σάλπιγγος. Τὸν ἤκουσα πολλάκις ἐμψυχούντα ἐν ταῖς μάχαις, παρορμῶντα πρὸς καταδίωξιν ἢ ἀναστέλλοντα τὴν ὀπισθοχώρησιν. Ἐπρεπε νὰ παύσῃ πάλλουσα ἡ καρδία μου, ἔπρεπε νὰ ἔχω τὰ ὦτα κωφὰ, ἂν προσκαλοῦντος τοῦ Βρούκη, ὁ Δουγλὰς δὲν ἤκουεν! Ὑπάγωμεν πάντες εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Ῥάνζα· ὁ ἠγήσας τὴν σάλπιγγα εἶνε ὁ βασιλεὺς αὐτὸς· ὄχι ἄλλος.»

XIX

Ἡ εἰδησις εὐθὺς διαδίδεται ἐν τῷ στρατῷ, πάντες δὲ οἱ πολεμισταὶ σπεύδουσι πρὸς τὴν παραλίαν. Φωναὶ χαρᾶς ἐξέρχονται ἀπὸ τῶν κοιλάδων καὶ τῶν δασῶν· πιστοὶ πολλοὶ ὑπηρεταὶ περικυκλῶνται τὸν Βρούκην, καὶ θλίβουν τὰς χεῖρας του, καταβρέχοντες αὐτὰς μετὰ δάκρυα. Ἐκεῖ ὑπῆρχον πρεσβύται πολεμισταὶ, διασωθέντες ἐκ τῶν ἀρχαίων μαχῶν τῆς Σκωτίας· τὸ κράνος αὐτῶν ἐκάλυπτε κόμην λευκὴν· τὰ ξίφη καὶ οἱ πελέκεις αὐτῶν ἔφερον κηλίδας αἵματος τῶν Δανῶν. Παρὰ τοὺς γηραιούς τούτους στρατιώτας ἔβλεπέ τις παιδιὰ, ὧν ἡ χεῖρ μετὰ κόπου ἔφερε τὴν βαρεῖαν ἀσπίδα καὶ τὴν μακρὰν σπάθη. Ὑπῆρχον ἐκεῖ πολεμισταὶ, πλῆθος ἔχοντες οὐλῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῶν καταστροφῶν τοῦ Ἀλβίνου, τῆς φοβερᾶς καὶ μοιραίας μάχης τοῦ Φαλκίρη, τῆς ἐν Τεῦνδρούμ θραύσεως, τῆς ἐν Μεθῆαν φυγῆς. Διεκρίνοντο ἐκεῖ τὸ ὑψηλὸν τοῦ Δουγλὰς ἀνάστημα, ἡ χαρίεσσα μορφή τοῦ Λεονόξ, ὁ Κίρκ-πατρις, ὁ τρομερὸς ἱππότης τοῦ Κλοσεβούρν, ὁ ὀρμητικὸς, ὁ ὑπερήφανος, ὁ εὐκίνητος Λινδσεῦ, ὁ υἱὸς τοῦ εὐγενούς Δελαχαϊὺ, τοῦ πεσόντος τούτου ἱππότη τοῦ ὑπὸ τὴν αἰχμὴν δολοφονοῦ ἐγγχειριδίου, καὶ ὁ γενναῖος Βουὺδ· καὶ ὁ εὐθύμος Σάτων. Συνωθοῦνται περὶ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ὅ,

ἐκ νέου ἀπέλαυον· χύνουν δάκρυα, ἐκβάλλουσι φωνὰς χαρᾶς, ἐναγκαλιζονται αὐτὸν· νέοι καὶ γέροντες, δούλοι καὶ ἄρχοντες, οἱ τε μὴ σύραντες ποτὲ τὸ ξίφος καὶ οἱ γεννηθέντες διὰ τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, πάντες ἔχουν ἀπόφασιν σταθεράν, ἀψηφούντες τοὺς κινδύνους, νὰ ζήσωσιν ἢ ν' ἀποθάνωσι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Βρούκη.

XX

ὦ πόλεμε! ἔχεις ἐπίσης ἡδονὰς θρασείας! αἱ θυρωβώδεις χαραὶ σου ἀκτινοβολοῦσιν, ὡς ἡ λεία τῆς ἀσπίδος ἐπιφάνεια ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης! Ἐχεις παραφοράς ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ κραυγὰς ἐπὶ τῇ ἀλώσει! ἔχεις ἐπίσης οὐχ ἥττον εὐγενεῖς φωνὰς καὶ παραφοράς ἐκδικήσεως, ὅτε μετὰ τὴν ἥτταν ἐπαναλαμβάνεται ἐν φρίκῃ κατὰ τὴν ἀριθμῆσιν τὸ ὄνομα τῶν ἐνδόξως πεσόντων! ὦ πόλεμε! τὰ τέκνα τῆς Βρετανίας καλῶς ἐννοοῦν τὴν βροντώδη φωνήν σου· ἐκεῖ τὸ ξίφος τοῦ στρατιώτου συμπλέκεται μετὰ τὴν λύραν τοῦ ποιητοῦ· ἐκεῖ, ἐκεῖ γνωρίζουν τὴν γαληνιαίαν καὶ σοβαρὰν ἐκείνην χαρὰν, ἥτις θίγουσα τὰς εὐγενεῖς τῆς καρδίας χορδὰς ἀποσπᾷ τὰ δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν! . . . Οὐδεὶς λοιπὸν τῶν ἀναγινωσκόντων τοὺς στίχους τούτους μὴ ἐκπλαγῆ, ἂν εἶπω ὅτι τὰ δάκρυα ἐπλημμύρησαν τὸ εὐγενὲς τοῦ Βρούκη πρόσωπον, βλέποντος περὶ αὐτὸν τὰ ὀλιγάριθμα λείψανα τῶν χαριετησάντων ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Σκὸν τὴν αὐγὴν τῆς βασιλείας του, βλέποντος ἑαυτὸν κυκλοῦμενον ὑπὸ τῶν ἐνδόξων τούτων πατριωτῶν, τῶν περιβαλόντων αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας των καὶ ἐναγκαλιζομένων τοὺς πόδας του! Οὐδεὶς, δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ μεμψήσῃ τὸν Βρούκην! . . . ὁ ἀδελφός του μόνος ἐνόμισεν ἐπὶ στιγμὴν, ὅτι ἡδύνατο νὰ κατεριμνευθῆ τῆς ἀδυναμίας ταύτης, ἢν ἐντὸς μικροῦ καὶ αὐτὸς ἡσθάνθη ἐπίσης· αἰσχυρόμενος δ' ἐπὶ τῇ τρυφερᾷ συγκινήσει του, ἀνεκάγχασε βεβιασμένως καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον, ὅπως ἀπομάξῃ δάκρυ, δι' ὅπερ ἠρυθρία.

XXI

Ὁ ἥλιος ἀνέλαμψε καὶ πρὸ πολλοῦ ἔπαυσεν ἀντηχῶν ὁ πῆξ Μονῆς τῆς Ἁγίας Βοιγίττης κώδων. Σεβασμία καλογραῖα με-

τέθη εἰς τὸ κελλῖον τῆς λαίδου Ἰσαβέλλας καὶ ἐκραξεν ἐν σπουδῇ μεγάλη. «Σπεῦσον, ὠραία δέσποινα, σπεῦσον . . . εὐγενὴς ξένος ἀναμένει πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Μονῆς· οὐδέποτε καλογραῖα τῆς Ἁγίας Βοιγίττης εἶδεν ἱππότην τὴν ὄψιν μεγαλοπρεπέστερον . . . μ' ἐπεφόρτισε νὰ εἶπω ὅτι ἐπιθυμῆ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὴν λαίδου Ἰσαβέλλαν. . . » Ἡ πριγγηπέσσα προσήνετο μετὰ τὸ κομβολόγιον ἀνὰ χεῖρας γονυκλινῆς καὶ ἐσκυμμένη· ἐγερθεῖσα δ' ἀπήντησεν. «Ἄς μοι γνωστοποιήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του, διότι δὲν δύναμαι νὰ συνομιλήσω μετὰ ξένου. — Ἁγία μου Βοιγίττη, βοήθει! εἶπε σταυροκοπούμενη ἡ ὑπηρέτις καλογραῖα . . . δὲν θὰ συγκατένευον ποτὲ ν' ἀντισταθῶ εἰς τὴν θέλησίν του καὶ νὰ ἀπορρίψω τὴν αἴτησίν του, οὐδ' ἂν μ' ὑπέσχεοντο τὸν τίτλον τῆς ἡγουμένης. — Τοσαύτην ἔχουσι λοιπὸν ἐπιρροὴν ἐπὶ ἀδελφῆς τῆς τάξεώς σου, αἱ πομπαῖ τῶν θνητῶν; ὑπεδουλώθης λοιπὸν, πτωχὴ καὶ ἀπλῆ γραῖα σὺ, εἰς τὰς ματαίας λαμπρότητας, ὅσαι τὰς γυναῖκας ἐν τῇ κοινωνίᾳ σαγηνεύουσιν;

XXII

— Ὅχι βεβαίως, εὐγενὴς Κυρία! διὰ τοὺς γηράσαντας ὀφθαλμούς μου ἡ τῶν ἐνδυμάτων ἐπίδειξις οὐδεμίαν ἔχει γοητείαν, οἱ δὲ πολύτιμοι λίθοι ἀπώλεσαν τὴν λαμπρότητα αὐτῶν! Ὁ ξένος ὅμως οὗτος φαίνεται ὅτι περιηγῆται ἀνευ πολυτελείας καὶ ἀνευ ἀκολούθων; μόνον νέον τινὰ ἀκόλουθον ἔχει μετ' ἑαυτοῦ· μ' ἐξέπληξαν τὸ βλέμμα, ἡ φωνὴ, ὁ τρόπος τοῦ Κυρίου αὐτοῦ· μ' ἐξέπληξε τὸ ἀρρένωπὸν, τὸ ὑψηλὸν καὶ γενναῖον αὐτοῦ ἀνάστημα, τὸ σῶμα τὸ στερεόν, ὡς τὰ τεῖχη φρουρίου, ἀνάλογον δὲ πρὸς τούτους τοσοῦτον, ὥστε ἡ γιγαντιαία δύναμις του φαίνεται μᾶλλον εὐκίνησια καὶ λεπτότης. Οἱ πλόκαμοι τῆς κόμης αὐτοῦ, μελανῆς ὡς ἡ ἰασπις, ἐκτὸς εἰς τινὰ μέρη ὅπου δεικνύεται ἀργυροειδῆς τις χροιά, περιπλέκονται ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ὡς οἱ ἔλικες καὶ οἱ στέφανοι τῆς ἀμπέλου. Αἱ ἀχρασίαι πολλῶν κλιμάτων καὶ αἱ κακουχίαι τῶν πολλῶν ἐνετύπωσαν τὰ ἴχνη αὐτῶν ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς μορφῆς του. . . Ἀλλὰ πρὸ

πάντων ἄξιον θαυμασμοῦ εἶνε τὸ ἄξιοπρεπές του βλέμμα! ὦ! ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἐτικαλεσθῶ στήριγμα διὰ τοὺς κινδύνους, διὰ τὰς προσβολὰς, διὰ τοὺς κόπους, ἐκεῖ, ἐκεῖνο τὸ βλέμμα θὰ μοι ἐδείκνυε συμπαθεῖαν· ἐκεῖνος, εἶμαι βέβαια, θὰ μ' ἤτοπαρῆγορος καὶ πρόμαχος. Ἄν δ' ἡσθάνομην ἑμαυτὴν ἕνοχον πάλιν, τὸ βλέμμα ἐκείνο θὰ μοι ἐφαίνετο ἡ φοβερωτέρα καταδίκη εἰς θάνατον! — Ἄρκει, ἀρκει, ἀνέκραξεν ἡ πριγγηπέσσα, εἶνε ἡ ἐλπίς, ἡ χαρὰ, ἡ δόξα τῆς Σκωτίας! ποτὲ εἰς μέτωπον θνητοῦ δὲν ἐδόθη τοιοῦτον κράτος ἐπὶ τῶν συνήθων ἀνθρώπων. . . ὦ θεέ μου, πόσον ἐπερίμενε χρόνον ἡ δυστυχὴς ἡμῶν πατρίς τὸν ἀπεσταλμένον σου τούτον, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν γενναίων σου σκοπῶν. . . Σπεῦσον, Μόννα, σπεῦσον νὰ εἰσαγάγῃς τὸν φίλτατόν μου ἀδελφόν, τὸν βασιλεῖα Βρούκην!»

XXIII

Εἶδον ἀλλήλους, ὡς φίλοι ἐν θλίψει ἀποχωρισθέντες καὶ συναντώμενοι μετὰ καιρὸν πλήρεις θάρρους καὶ ἀμφιβόλων ἐλπίδων. Ἀμα ὅμως παρήλθεν ἡ πρώτη αὐτῆ παραχῆ, ὁ Βρούκης ἐζήτησε τὸ πενιχρὸν κελλῖον. . . Ἰδοὺ λοιπὸν ποῦ κατήτησας δυστυχὴς Ἰσαβέλλα· ἡ ἀθλία κοίτη καὶ οἱ γυμνοὶ οὗτοι τοῖχοι σοὶ εἶνε αἰθούσα ὑποδοχῆς καὶ κλίνη ἐπίδειξεως· ἀντὶ πλοσίων ἐνδυμάτων καὶ σπανίων πολυτίμων λίθων, φέρεις τώρα κιλίκιον καὶ κομβολόγιον ἀντὶ τῆς προσκαλοῦσης σε εἰς γεῦμα ἢ εἰς θῆραν εὐθύμου σάλπιγγος, οἱ θλιβεροὶ τοῦ κώδωνος ἦχοι διχάζουν τὰς ἡμέρας σου εἰς ὥρας προσευχῆς καὶ ὥρας μετανοίας καὶ κανόνων! . . . ὦ! πόσον ὀλέθρια ὑπῆρξαν διὰ σέ, δυστυχὴς ἀδελφῆ, τὰ ἐπὶ τοῦ στέμματος δικαιώματά μου. Διατὶ νὰ ἦνε ἀσθενέστερος πάντων τοῦ ἀδελφοῦ σου ὁ βραχίων; ! ! . .

XXIV

— Ἄφες, ἀπορρίψον μακρὰν, τὰ μάταια ταῦτα παράπονα καὶ ἔσο ἀείποτε ὁ ἀήτητος Βρούκης! ἀνέκραξεν ἡ γενναία Ἰσαβέλλα· διότι μᾶλλον ἐνδοξον θεωρῶ ἑμαυτὴν διαγεμισμένην μετὰ σοῦ τὰς δυστυχίας, ἢς ἡ βίβλοκινδύνος σου γενναϊότης ἐπέφερον ὅτε ἡγέρθη πρὸς ἀπελευθέρωσιν

τῆς πατρίδος σου, ἢ συμμετασχούσαν δι' εὐμενοῦς τύχης τῆς λάμψεως τοῦ στέμματος. Μὴ δὲ λυπηθῆσαι ἂν δὲν παραούρωμαι πλέον ὑπὸ τοῦ λάβρου καὶ βαρυκρότου βέματος τῶν ἡδονῶν· ὁ Θεὸς ρίψας βλέμμα νικανότητος καὶ ἔσωσε τὰ πλοῖον ἀπὸ τοῦ χείλους τῆς ἀδύσσου. Ἰπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς σκληρὰς καὶ αὐστηρὰς δοκιμασίας, εἶδον τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου ἡμῶν, τὴν ἥτταν σου, τὸν θάνατον τοῦ δυστυχούς Νίγελ, ἀλλ' ὑπέστην ταῦτα πάντα, ἵνα ἐπὶ τέλους, κύπτουσα ὑπὸ τὴν ἀμετάκλητον βίαν βούλησιν, ἀναγνωρίσω ὅτι αἱ ἐλπίδες μου πᾶσαι εἰς τὸν Θεὸν πρέπει ν' ἀνατεθῶσιν. Ὅχι, ποτὲ γήϊνος δεσμὸς δὲν θὰ δουλώσῃ τὴν ψυχὴν μου. . .

XXV

— Στάσου, Ἰσαβέλλα μου· πρὶν ἢ ἀσπασθῆς ἀπόφασιν τοσοῦτον σπουδαίαν, ἀκρόασθητι τῶν λόγων τοῦ ἀδελφοῦ σου. Σκέψθητι καλῶς· ἄρα γε ἐν μέσῳ τῶν θρησκευτικῶν φροντίδων τῆς Μονῆς, δὲν εὐρίσκουσι μικρὰν θέσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ τρυφερώτεραι σκέψεις; . . Ὁμολόγησον ὅτι ἐδοκίμασας ἤδη τὰς τοιαύτας σκέψεις, γεννηθείσας ἐπὶ τῇ θῆα τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου ἱππότητος, τοῦ νικῆσαντος κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ Βοδστόκ. . . Εἶπέ μοι, τὸ ἐρύθημά σου τοῦτο δὲν δεικνύει ἄρα γε ὅτι ὑπῆρξεν οὗτος ἐπίσης νικητὴς μᾶλλον ἀξιεράστου ἐχθροῦ; . . Ὁ διορατικὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μονάρχου ἀντελήφθη ἀληθῶς τῆς στιγμιαίας ἐκείνης δειλῆς ἐρυθρότητος, ὁμοίας μετὰ τὰς τελευταίας ἀκτῖνας ἡλίου ἀντανακλωμένου ἐπὶ ἀργυροχρόου νέφους. Μόλις φανεῖσα ὅμως ἐπὶ ἀργυροχρόου νέφους. Μόλις φανεῖσα ὅμως φῆν καὶ τὴν γαλήνην ἔχουσα ἐν τῷ βλέματι ἡ πριγγηπέσσα ἀπήντησε. «Καλῶς μαρτυρῶ τὴν ὑπαινίττεται ὁ ἀδελφός μου· διότι ἡ σιγὴ τῆς Μονῆς δὲν εἶνε ἀρκοῦντως βαθεῖα, ὥστε νὰ ἀγνοοῦμεν ὅτι εἰς τὴν πρώτῃν φωνὴν τοῦ Ἐρναλδοῦ οἱ νησιῶται πάντες δρᾶττον τὰ ὄπλα πρὸς ὑπεράσπισίν σου· οὐδ' ἀγνοῶ ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον εἶνε ὁ τε ἀγνώστος ἐκεῖνος ἱππότης καὶ ὁ λόρδος τῶν Νήσων. . . Ὅθεν ἂν θᾶττον ἐκοινοποιεῖ αἴτησιν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ μετὰ τὴν ὑποστήριξιν σου, ἢ ἂν ἡ καρδία

αὐτοῦ ἦτο ἐλευθέρῃ . . . ἀγνοῶ, ἴσως . . . Ἄλλ' ὁ ἀκόλουθός σου εἶνε πολὺ πλησίον ἡμῶν . . . οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι δὲν πρέπει νὰ λέγονται εἰς ἐπήκοον τῶν κατωτέρων ἡμῶν . . . »

XXVI

Ὁ νεαρὸς ἀκόλουθος ἴστατο ἀκίνητος μακρὰν τῶν δύο συνδιαλεγομένων, καθ' ὅσον ἐπέτρεπε τοῦτο ἢ μικρὰ χωρητικότης τοῦ κελλίου ἐστριζέτο ἐπὶ τοῦ ξίφους τοῦ Βρούκη, ἔχων ἀπλανὲς τὸ βλέμμα καὶ ἀλλαγῶν τὴν καρδίαν ἐπίσης ἐκράτει τὸν τοῦ βασιλέως ἐπενδύτην, ἐκάλυπτε δὲ τὴν μορφήν του διὰ τῶν πτυχῶν. « Μηδὸλως φοβοῦ περὶ τοῦ τοιοῦτου, ἀπήντησεν ὁ Βρούκης ὁ νέος οὗτος μοι ἔσωσε τὴν ζωὴν εἰς ἔνεδράν τινα, ἣν μοι ἔστησαν, σπανίως ὅθεν ἀπομακρύνεται ἐμοῦ· πέποιθα δ' εἰς τὴν μυστικότητά αὐτοῦ, διότι ἡ φύσις τὸν κατεδίκασεν εἰς αἰωνίαν σιγήν. Εἶνε καλῆς φύσεως παιδίον, ἐπιθυμῶ νὰ συγκατοικήσῃ μετὰ τοῦ ἐφημερίου Αὐγουστίνου καὶ νὰ σὲ ὑπηρετῇ, Ἰσαβέλλα μου . . . Μὴ προσέχῃς εἰς τὰ δάκρυα αὐτοῦ· εἶδον αὐτὰ ῥέοντα ὡς ἡ διαλυομένη χιὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὄρεων. Εἶνε καλὸς νέος, ἀλλ' ἰδιότροπος, ἥκιστα ἰσχυρὸς ὥστε ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν κυμάτων· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Βρούκη πελαγοδρομοῦντες πρέπει νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὴν διαρκῆ κατὰ τῶν ῥευμάτων καὶ τῶν ἀνέμων πάλιν . . . Ἄλλ' ἄς ἀναλάβωμεν τὸ νῆμα τῆς πρώτης ἡμῶν συνομιλίας, φιλιτάτη Ἰσαβέλλα . . . Ὅποιαν πρέπει νὰ φέρω ἀπάντησιν εἰς τὸν λόρδον Ῥονάλδον ;

XXVII

— Ἴδου ἡ ἀπάντησις μου . . . Ἡ καρδία ἦν ζητεῖ, ἀφιερῶθη εἰς τὸν Θεόν. Ὁ ἔρωσ μου ὑπῆρξεν ὡς ἄνθος ἀνοίξενος μαραινόμενον κατὰ τὴν πρώτην πνοὴν τοῦ χειμῶνος· γεννηθεὶς οὗτος ἐκ ματαιότητος καὶ ὑπερφηφάνειας ἐσβέσθη, καὶ σὺν αὐτῷ ἐσβέσθησαν αἱ ὄνειροπολήσεις . . . Ἄν δ' ἐπιμένῃ ἔτι ὁ ἱππότης . . . εἶπε αὐτῷ ὅτι χρεωστῆι νὰ μένῃ πιστὸς εἰς τὸν δεσμὸν τοῦ συζυγικοῦ δακτύλιου, πιστὸς εἰς τὸν ὄρκον του ἐπὶ τοῦ ἐσταυρωμένου καὶ ἐπὶ τοῦ ξίφους. Ὡ Ῥοβέρτε, εἰδὼν σε εἰς στιγμήν κινδύνου προστατεύοντα γυναῖκά τινα,

ὅτε οἱ τοῦ Νότου στρατιῶται σὲ κατεδίκων ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἡ δὲ σωτηρία, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἐκρέματο ἐκ τῆς ταχυτάτης φυγῆς· σὺ τότε ἀκούσας τοὺς στεναγμοὺς γυναικὸς ἐν τοκετῷ πονούσης, εὐθέως ἀνεχαίτισας τὸν στρατὸν, προτιμήσας μᾶλλον νὰ μένῃς ἐκτεθειμένος εἰς τὴν λύσσαν τοῦ ἐχθροῦ, ἢ νὰ δείξῃς διαγωγὴν ἀτίμου ἱππότη. Καὶ ἤδη λοιπὸν θὰ ἀρνηθῇς τὴν προστασίαν σου εἰς ἀτυχῆ νεάνιδα, ἐξυβριζομένην καὶ πάσχουσαν ; ὑπὲρ τῆς προδοσίας τοῦ Ῥονάλδου θὰ ὑψώσης φωνήν ; θὰ ἀποδείξῃς εἰς ἐμὲ πολῦτιμον τὴν ἀσταθῆ του τρυφερότητα ; . . . Μάρτυς μοι ὁ Θεός· ἐνόσω οὗτος δὲν καταθέσῃ πρὸ τῶν ποδῶν μου τὸν δακτύλιον καὶ τὸ τοῦ γάμου συμβόλαιον, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν περατωθέντων δεινῶν τῆς προδοθείσης καὶ περιφρονηθείσης Ἐδιθ, ἐνόσω δὲν μοι ἀποδείξῃ ὅτι τὸν ἀπέλυσεν αὕτη τῶν ὄρκων του, οὐδέποτε θὰ ἀπεδεχόμεν τὰς προσφορὰς αὐτοῦ, οὐδ' ἂν διατήρουν εἰσέτι τὰ ἐγκόσμια ἐκεῖνα αἰσθητά, ὅσα ἐκίνουν τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας μου, μήπω πρὸς τὰ ὑψηλότερα ἀποθεσάσης τὰς ἐλπίδας της ! . . . »

XXVIII

Ἐνδίδων εἰς αἰφνιδίαν ὄθησιν ὁ ἀκόλουθος ὁρμᾷ ὅπως ῥιφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πριγγιπέσης· συνελθὼν ὅμως κλίνει τὴν κεφαλὴν, κάμπτει τὸ γόνυ, ἀσπάζεται δις τὴν δεξιὰν τῆς Ἰσαβέλλας, ἀνεγείρεται καὶ φεύγει δραμαίος . . . Ἡ πριγγιπέσσα ἀποσύρασα τὰς χεῖρας ἀπ' αὐτοῦ, ἐρυθριᾷ ὀργιζομένη διὰ τὴν παράτολμον διαγωγὴν του· ἀλλ' ὁ Ῥοβέρτος ἀνακράζει. « Μὴ ἐρεθίζεσαι, ἀδελφὴ μου· τὴν γνώμην του διὰ νευμάτων μόνον δύναται νὰ ἐκφράσῃ. Ἀκούσας λοιπὸν ὅσα περὶ αὐτοῦ σοὶ ἐπρότεινα, δὲν ἠδυνήθη νὰ κατὰσχῃ ἑαυτὸν παραφερόμενον ἐξ εὐγνωμοσύνης. Ὅσον ἀφορᾷ σὲ, ἀδελφὴ μου, σκέψθητι καλῶς, δὲν πρέπει τις ἀνευ προηγουμένης ὠρίμου σκέψεως νὰ ἐκλέγῃ ἐπιπολαίως ὡς διαμονὴν του κελλίον Μοναστηρίου· βεβαίως οὐδὲν θὰ διαθέσω τὴν χειρὰ καὶ τὴν καρδίαν σου καταναγκαστικῶς ὡσεὶ τύραννος· ἔσο βεβαία ἐπίσης ὅτι οὐδαμῶς θ' ἀνεγθῶ

νὰ περιφρονῆσῃ ἢ νὰ ἐξυβρίσῃ ὁ λόρδος Ῥοβέρτος τὴν Ἐδιθ τοῦ Λόρν. Ἄλλὰ μὴ λησμονῆς ὅτι δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος ἀπ' ὅτου ἀποφεύγουσα τὰ ξένα βλέμματα ἐστέναξες κατὰ μόνας ἐπευφημοῦσα κατὰ προτίμησιν τοῖς ψάλλουσιν ἔρωτας ἀτυχεῖς. Ἀπὸ σοῦ ἤδη ἐξαρτᾶται νὰ πραγματοποιήσῃς τοὺς πόθους σου· ἀλλ' ἤδη, λέγεις, σκέπτεσαι νὰ ἐγ-
τοὺς λόγους, ἐχθρὸς τῶν μεριμνῶν, τῆς θλίψεως, τοῦ φόβου, παρασύρεται τυφλῶς ὑπὸ τῶν ἰδιοτροπιῶν του· ἀλλ' ὁ χαρακτήρ σου εἶναι ἀλλοίος. Εἶπε λοιπὸν εἰς τὸν Ῥονάλδον ὅσα σοὶ εἶπον· ὅτι, ἂν δὲν καταθέσῃ πρὸ τῶν ποδῶν μου τὸν ἐγγύγιον τῆς πίστεώς του δακτύλιον, ἐλευθέρως αὐτῷ παραδοθέντα ὑπὸ τῆς Ἐδιθ, ἄς παύσῃ σκεπτόμενος περὶ ἐμοῦ· πάλιν

κλεισθῆς εἰς Μονήν ; Ὡ ! ἂν ὁ ἀδελφός ἡμῶν Ἐδουάρδος ἐμάνθανε τὴν σπουδαίαν μεταλλαγὴν τῶν φρονημάτων σου, πῶσας εἰρωνείας ἐπὶ τῆς ἰδιοτροπίας τῶν γυναικῶν θὰ ἐπρόφερε, φύσει ἀτύρως ὢν.

XXIV

— Ἀδελφὴ μου, εἶπε, γνωρίζω καλῶς ὅτι θὰ μὲν κατεῖρανετο ὁ Ἐδουάρδος, ὅστις καλὴν ἔχων ψυχὴν, ἀλλὰ τραχεῖς
ὅμως δὲν ὑπόσχομαι ὅτι, καθ' ἣν περίπτωσιν ἤθελεν ἀπολυθῆ τῶν πρὸς τὴν μνηστὴν αὐτοῦ ὄρκων, θ' ἀλλάξω τὴν ἐσχηματισμένην ἰδέαν μου τοῦ νὰ ἐγκλεισθῶ εἰς ἱερὰν Μονήν. Χαῖρε, ἀδελφέ μου, χαῖρε δι' ὀλίγον· ὁ κώδων μὲ καλεῖ εἰς ἄλλα χρέη.

XXX

Δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν κόσμον, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ῥοβέρτος καταλείπων τὴν ἀδελ-

φῆν του· πολύτιμος λίθος ἐνταφιάσθη ἐν-
ταῦθα! Ἐς οἱ νέοι κάλυκες καταστρέφον-
ται ὑπὸ τῶν πάγων, οὕτω ἀπεπνίγησαν
ὑπὸ τῆς χειρὸς τῆς αὐστηρᾶς δυστυχίας
οἱ πρῶτοι αὐτῆς παλμοί! Ἀλλὰ διατί
σκέπτομαι περὶ ματαίων τοιούτων; ἐρώτων;
Καλοῦμαι ὑπὸ τῆς τύχης πρὸς ἀσχολίας
σπουδαιοτέρας. . . Ἀδύνατον νὰ μένωμεν
περιορισμένοι ἐπὶ τῆς νήσου, δὲν θὰ ἐπαρ-
κῆσθαι αὐτὴ ἐπὶ πολλὴ εἰς τὰς ἀνάγκας ἡμῶν.
Ἀπέναντι ἐκεῖ, ἐπὶ τῆς στερεᾶς, τὰ τεῖχη
τοῦ πύργου τοῦ Τουρνβεβέρου ἐπικαλοῦνται
τὴν ἰσχὺν ἡμῶν. Ὁ γέρον ἱερεὺς τοῦ πα-
τρὸς μου Κουθβέρτος, κατοικῶν παρὰ τὴν
ὄχθην, δὲν θὰ δυνηθῆ ἀράγε ν' ἀνάψῃ φῶτα,
σημεῖα δηλ. δεικνύοντα τὴν κατάλληλον σιγ-
μὴν διὰ τὴν παράτολμον ταύτην ἐπιχει-
ρησιν; . . ναι. . . θὰ φέρῃ τις ἐκ τῶν φί-
λων μας εἰς αὐτὸν διαταγὰς. Ὁ Ἐδου-
άρδος θὰ εὖρη κομιστήν. . . Ἀπαξ κατα-
λειφθέντος τοῦ φρουρίου τούτου, ὁ στόλος
τῶν νήσων δύναται νὰ συμπυκνωθῆ εἰς τὴν
πλευρὰν τοῦ Καρρίκ. . . Ὡ γῆ τῆς Σκω-
τίας! ἐπιφυλάττεται ἀράγε δι' ἐμὲ ἡ ἡδο-
νὴ τοῦ νὰ ἐκδικηθῶ τὴν προσγενομένην σοι
βλάβην, νὰ ὑψώσω νικηφόρον τὴν κεφαλὴν
καὶ νὰ ἴδω τὰ ὄρη σου, τὰς κοιλάδας, τοὺς
λαοὺς σου ἐλευθέρους; Τὸ εὐτυχὲς τοῦτο
θέαμα, τοῦτο μόνον ἐπικαλοῦμαι ἐν τῷ
μέσῳ εὐρισκόμενος προσπαθειῶν καὶ τά-
φου! » Κατέβη τότε βραδέως τὸν λόφον,
συχνὰ σταματῶν ἐπὶ τῶν ὀλισθηρῶν κατω-
φερειῶν, καὶ ἔφθασε εἰς τὴν κοιλάδα ὅπου
ἔστηκε σκηνὰς ὁ ἀτρόμητος αὐτοῦ στρατός.

ΑΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

I

Αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου λάμπουν
ἐπὶ τῆς λίμνης Ῥάνζα· ἐλαφραὶ δίνειν κα-
πνοῦ ἐξέρχονται τῶν καπνοδόχων, ἀνα-
πτυσσόμεναι ἀνω τοῦ χωρίου τὸ ὅποιον ὁ
βαθὺς ὄρμος καὶ ἡ ζώνη τῶν ὀρέων χωρίζου-
σιν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Ὁ ἀλιεὺς ἀνα-
πετάννυσσι τὸ ἰστίον, ὁ αἰγοβοσκὸς ὁδηγεῖ τὸ

ποίμνιόν του ἐπὶ τῆς ἀποτόμου κορυφῆς τοῦ
Βέν-γοῦλ, ἡ καλὴ σύζυγος στρέφει τὴν ἄ-
δρακτον πρὸ τῆς θύρας τῆς καλύβης τῆς
ὑπὸ τὰς εὐεργετικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου —
ὁ ἄνθρωπος ἐγείρεται τοῦ ὕπνου, ἵνα ἐπα-
νεύρῃ τὰς φροντίδας καὶ τοὺς κόπους τῆς
προτεραιίας.

Εἰς ἄλλα ἐκαλοῦντο αἱ ἅγιοι κόραι τῆς
Μονῆς, ἀφυπνισθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀντηγήσεως
τοῦ γοθικοῦ κώδωνος· ὁ ὄρθρος ἐψάλη,
ἡ λειτουργία ἐτετέλεθη, ἐκάστη δὲ τῶν ἀ-
δελφῶν ἐπέστρεφεν εἰς τὸ κελλίον τῆς ἵνα
κατὰ μόνας προσευχηθῆ· τοιαύτη ἦτο ἡ
τάξις ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ. Ἡ Ἰσαβέλλα ἐγο-
νυπέτησε προσευχομένη· ἀκτῖς ἡλίου δι-
ερχομένη διὰ τῶν πυκνῶν κιγκλιδῶν τοῦ
παραθύρου τῆς ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ ἀλασαστρί-
νου λαίμου καὶ τῆς ἐβενόχρου κόμης τῆς,
ἐνῶ ἡ ἀγγελικὴ αὐτῆς κεφαλὴ ἐκκλινεν ἀ-
φελῆ ἐκφράζουσα εὐσεβείαν.

II

Περατωθέντος τοῦ εὐσεβοῦς τούτου κα-
θήκοντος, ἡ Ἰσαβέλλα παρατηρεῖ ἐπὶ τοῦ
ἐδάφους χρυσοῦν δακτύλιον λιθοκόλλητον,
προσδεδεμένον μεταξίνω νήματι εἰς χάρτην
φέροντα ἐξωθεν τὴν ἐπιγραφὴν· « διὰ τὴν
λαίδυ Ἰσαβέλλαν. » Ἐντὸς τοῦ χάρτου ὑ-
πῆρχον γεγραμμένα τὰ ἐξῆς: « Διὰ τοῦ δα-
κτυλίου τούτου με ὑπεσχέθη πίστιν' παρα-
δίδουσα αὐτὸν, διαλύω τοὺς ὄρκους. Παρα-
χωρῶ τὴν χεῖρα ἡν μοι ὑπεσχέθη εἰς τὴν
κυριεύσασαν τὴν καρδίαν αὐτοῦ κόρην. Φεῦ!
εὐτυχέστερα ἐμοῦ, ἀγαπητῇ Ἰσαβέλλα, μὴ
ἀρνηθῆς ἐν δάκρυ συμπαιθείας διὰ τὴν ὑ-
πάρξασαν ἄλλοτε Ἐδιθ τοῦ Λόρν. » Μία
μόνη λάμψις χαρωπῆς ἐκπλήξεως ἐφάνη εἰς
τὸ μελανὸν ὄμμα τῆς Ἰσαβέλλας, ἀλλ' ἐ-
χάθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐπελθόντος πρὸς ἐξι-
λασμὸν τοιούτου ἀμαρτήματος ἐρυθήματος
τῆς αἰσχύνης. « Ἀπαγε, σκέψις ἀναξία
τῆς γενεᾶς ἡμῶν! εἶνε δυνατόν; ὑπῆρξα
ἐγωῖσμου παίγιον ἐπὶ μίαν ἔστω στιγμὴν
χαρᾶς, ἐπὶ τῇ ἀνατροπῇ τῶν ἐλπίδων ἀν-
τιπάλου γυναικὸς εἰς ἔρωτα; Ὡ σὺ! ἐχέγ-
γυον ὄρκων εἰς οὖς παρὰ πολὺ ἐνεπιστεῦθη
ἡ Ἐδιθ, ὦ σὺ, δεσμὸ ἀνδρὸς ἀχαρίστου
μετ' ἐρωμένης ἀπελπισθείσης, ὦ! μὴ νομί-
ζης ὅτι θὰ δυνηθῆς καὶ ἄλλην νὰ βαυκαλί-
σης καρδίαν μ' ἐλπίδας ἐπίσης ἀπατηλάς!..

Ἰδοὺ σὲ τοποθετῶ εἰς μέρος ὅπου πᾶσα ἐγ-
κόσμιος σκέψις παύει εἰσερχομένη εἰς τὸ ἄ-
πειρον. . . » Εἶπε καὶ ἀπέθεσε τὸν δακτύ-
λιον εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἐσταυρωμένου.

III

Ἄλλη σκέψις ἐπῆλθεν αὐτῇ μετ' ὀλί-
γον. . . Ἡ κατέχουσα τὸν δακτύλιον εἶνε
μακρὰν· πῶς ἄρα ἔφθασεν οὗτος ἐν τῷ κε-
λίῳ διελθὼν κιγκλιδὰς καὶ κλειθρα; . . .
Ἄλλ' ὁ κιγκλιδωτὸς φεγγίτης εἶνε ἡμίκλει-
στος. Ἡ Ἰσαβέλλα παρατηρεῖ ἐξω. . . βή-
ματα ἐλαφρὰ ἐφαίνοντο καταπατήσαντα
πρὸ μικροῦ τῆν ἐπὶ τῆς χλόης δρόσον τῆς
πρωίας, τὰ δ' ἔχνη ἐσώζοντο ἐπὶ τῶν ἀνα-
γλύφων τῶν ἀντηρίδων καὶ ἐπὶ τοῦ χείλους
τοῦ παραθύρου, κεκαλυμμένου ὑπὸ πρᾶσίνου
θρύου. Οἱ κλάδοι τοῦ περικοσμοῦντος τὸν
τοῖχον κισσοῦ ἦσαν τεθραυσμένοι καὶ λυ-
γισμένοι, ὡσεὶ ἐκρατήθη τις ἐξ αὐτῶν πρὸς
ἀνάβασιν. . . Ἀλλὰ τίς οὗτος ὁ τολμητίας
κομιστής, οὗτινος τὴν ῥιψοκίνδυνον πορείαν
σαφῶς ἀπεδείκνυον τὰ ἔχνη ταῦτα; Ἄβχω
ἄλλοκότους ὑπονοίας! . . . Μόννα, πλησία-
σον. . . Ἡ Ἰσαβέλλα καλῶς γνωρίζει
ὅτι οὐδὲν διαφεύγει τὸ φιλοπεριεργον ὄμμα
τῆς γραίας Μόννας. . . « Εἶπέ μοι, μητέρα
μου καλῆ, ποῖος ξένος εἰσεχώρησε σήμερον
εἰς τὸν περίβολον τούτου; — Οὐδεὶς, εὐ-
γενῆς κυρία, οὐδεὶς διακεκριμένος ξένος·
μόνον ὁ ἀκόλουθος τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν ἦλθε
μόνος λίαν πρωί. . . Τὸν παρεκάλεσα νὰ
εἰσέλθῃ εἰς τὸ παρεκκλήσιον, ἀλλ' ἀφανῆς
ἐγένετο ἀμέσως· νομίξω δὲ ὅτι δάκρυα ἔ-
φευγον ἀπὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ. »

IV

Ἡ ἀλήθεια ἐφανερώθη ἀμέσως εἰς τὴν
Ἰσαβέλλαν. . . « Εἶνε ἡ Ἐδιθ αὐτή! . . .
ἡ λύπη τῆς, οἱ χαρακτῆρές τῆς, τὰ βλέμ-
ματά τῆς μοι ἀποκαλύπτουν τὸ μυστήριον!
Σπεῦσον, Μόννα! τρέξον εἰς τὸν ὄρμον καὶ
εἶπε εἰς τὸν ἀδελφόν μου, ὅτι τὸν ἱκετεύω
νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ δωμάτιόν μου μετὰ τοῦ βω-
βοῦ τοῦ ἀκολούθου, ὃν ὑπεραγαπᾷ. — Καὶ
πῶς; ἀγνοεῖτε ὅτι ὁ στρατός του κατέλι-
πεν ἅμα τῇ αὐγῇ τὰ παράλια ἡμῶν; Τὸ
ἀσθενὲς ἐκ τῶν πολλῶν ἐτῶν βλέμμα μου
ἠκολούθησεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ πύργου πᾶ-
σαν τῶν πολεμιστῶν κίνησιν· ἀφ' ἐσπέρας
κατεκλίθησαν ἐπὶ τῆς χλόης τῶν ἀδένδρων

μερῶν τοῦ δάσους, ἅμα δὲ τῇ ἀνατολῇ τοῦ
ἡλίου, αἱ γραμμαὶ αὐτῶν ἐσχηματίσθη-
σαν, διδούσης τὸ σημεῖον τῆς σάλπιγγος
τοῦ ἀπτόητου αὐτῶν Κυρίου· αἱ λόγχοι
ἠκτινοβόλησαν διὰ τῶν δένδρων καὶ τῶν
ἀκανθωδῶν θάμνων· δὲν ἔσχον καιρὸν οὐδὲ
προσευχῆν ν' ἀναμέλθουν, ὅμοιοι φεῦ! με-
τὰς ἐλάφους τῶν δασῶν, αἰτίνες ὀρμῶσιν ἐξω
τῆς κοίτης αὐτῶν, ἀποτινάσσουσι τὴν καλύ-
πτουσαν αὐτὰς δρόσον καὶ ἀναπνέουν τὴν αὔ-
ραν τῆς πρωίας. — Καλὴ μήτηρ, ἀρκεῖ. . . πρὸς
ποῖον μέρος διευθύνεται ὁ ἀδελφός μου; — Καθ'
ὅσον ἤκουσα θὰ φθάσῃ εἰς τὸν ὄρμον τοῦ
Βροδικ πρὸς τὴν ἄλλην τῆς νήσου πλευρὰν·
εἰκοσι σχεδὸν λέμβοι τὸν ἀναμένον ἐκεῖ, ὡς
λέγουν, ἵνα, τοῦ πρώτου συνθήματος δοθέν-
τος, μεταφέρωσιν αὐτὸν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ
Καρρίκ. — Ἄν οὗτος εἶναι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, εἴ-
πεν ἡ ἀνήσυχος Ἰσαβέλλα, πρέπει νὰ σπεύ-
σωμεν! Κράξον τὸν γέροντα Αὐγουστίνον,
καλὴ μου ἀδελφῆ. » Ἡ καλογραῖα ὑπή-
κουσε, καὶ ὁ ἱερεὺς ἔφθασε.

V

« Πάτερ μου, σπεῦσον ὑπάγε διὰ τῶν ὀ-
ρέων εἰς τὸν ὄρμον τῶν Βροδικ. Εἶπέ εἰς τὸν
Βρούκην ὅτι τὸν παρακαλῶ, εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀναχώρησίν του
μέχρις ὅτου μοι ὀμιλήσῃ! ἢ, ἂν ἦνε ἀδύ-
νατος ἡ ἀναβολή, νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν
φροντίδα σου τὸν νέον αὐτοῦ ἀκόλουθον, τὸν
βωβόν. Ἡ ἀδελφῆ του Ἰσαβέλλα τὸν ἱκε-
τεύει διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους δὲν δύναται
νὰ εἴπῃ. . . ὑπάγε, καλὲ πάτερ, καὶ σκέ-
φθητι ὅτι πρόκειται περὶ ζωῆς ἢ θανάτου! »
Ὁ καλὸς γέρον ἱερεὺς ἐκαλύφθη διὰ τῆς
κοκκούλλας (capuchon) αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν
σιδηρὰν αὐτοῦ βάρδον, ἔβαλε τὰ σανδά-
λιά του, καὶ ὀδοιπόρος κεκυφῶς ὑπὸ τὸ
βάρος τῶν ἐτῶν ὤδευσεν ὄδον βρῶων καὶ
θάμνων.

VI

Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα, τὰ βήματα τοῦ
γέροντος ἦσαν βραδέα καὶ βεβαρμένα. ἀλλ'
οὐδεὶς ἄλλος ἐν τῇ Μονῇ ἐκτὸς αὐτοῦ ἠδύ-
νατο νὰ φέρῃ ἀγγελίαν σπουδαιότητος τοι-
αύτης. Διέβη βραδέως δάσος σημύδων νά-
νων, ἰσχυρῶν καὶ ἐστερημένων πάσης ἰκμάδος,
διήλθεν παρὰ τινα καταρράκτιν κρημνιζό-

μενον μετά θορύβου από τῆς κορυφῆς τῶν βράχων καὶ οὐτινος τὰ κῆματα θραυόμενα ἐξερρήγνυντο ἀφρώδη καὶ ἐσπινθροβόλουν εἰς τὰς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Ἄφοβον ἵπτατο περὶ τὴν λευκανθείσαν αὐτοῦ κεφαλὴν τὸ πτηνὸν τῶν ὀρέων. Ἰπερπήδησεν βάραθρα, διὰ τὰ ὅποια ἀπητέτο εὐκίνητος κνήμη καὶ ὄμμα δόκιμον· διερχόμενος παρὰ τὸν λίθον ὅπου τὸ πάλαι ὁ ἱερεὺς τῶν ἀρχαίων Κελτῶν (druides) ἐνετύφα ἐπὶ τοῖς τελευταίοις στεναγμοῖς τῶν θυμάτων αὐτοῦ, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ· εἶτα δὲ εἰς τὴν θέαν τῶν πολυαριθμῶν μνημείων, τῶν ἐγκλειόντων τὴν κόνιν τῶν ἡρώων Κελτῶν, ἐψιθύρισε δειλῶς προσευχὴν ὑπὲρ τῶν θανόντων πρὶν ἢ ἀνατελεῖν ὁ ἥλιος τοῦ Σιλόχ. Ἔστη παρὰ τὸν σταυρὸν τοῦ Μακφαρλάν· ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων ἀπήγγειλε τὰς ὥρας καὶ ἐσέβασε τὴν δίψαν αὐτοῦ εἰς τὸ παρακείμενον ρυάκιον. Ἐξἄκουσθαι τὴν πορείαν αὐτοῦ ἔφθασε περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ ὄρος, ἐφ' οὗ οἱ παλαιοὶ πύργοι τοῦ Βροδικ ὑψοῦνται ἐν τῷ μέσῳ τῶν δασῶν. Τὸ ξίφος τῶν Δουγλὰς ἀπέσπασεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ Ἀστυγγοῦ. Ὁ κλίμακον τὴν στιγμήν ἐκείνην ἥλιος ὅπισθεν τῆς νήσου ἔπεμπεν αὐτοῖς μειδιάμα ἀποχαιρετισμοῦ.

VII

Ἀλλὰ μολονότι τὸ τελευταῖον φῶς τῆς ἡμέρας ἐσβέννυτο, ἐν τούτοις τὸ πᾶν ἐν τῷ ὄρωμ τοῦ Βροδικ εὐρίσκειται ἐν κινήσει. Οἱ στρατιῶται τοῦ Βρούκη ἐν πλήθει συνωθούνται· ἄλλοι μὲν λύουσι τὰ σχοινία τῶν πλοίων, ἄλλοι δὲ ἀναπεταννύσι τὰ ἱστία καὶ ἄλλοι λαμβάνουν τὰς κώπας. Τὰ βλέμματα τῶν στρέφονται ἐπανειλημμένως πρὸς φῶς τι, ὅπερ ἂν δὲν ἦτο ζῶηρον πολὺ καὶ ἂν δὲν ἐκλονεῖτο, ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ δι' ἀστέρα πρόδρομον τῆς νυκτός. Τὸ μεμακρυσμένον τοῦτο φῶς λάμπει πρὸς νότον ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Καρρίκ· αἱ ἀκτίνες του ἐν πρώτοις φαίνονται ὠχραὶ, ἀποσθεννόμεναι ὑπὸ τῆς λύκης, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡ σκιά τῆς νυκτός ἐπισκοτίζει τὸ κυανῶν τοῦ οὐρανοῦ, ἡ λάμψις αὐξάνει ἐπὶ μάλλον. Ὁ καλόγηρος πατεῖ τὴν ἄμμον τῆς παραλίας καὶ μετ' ὀλίγον εὐρίσκειται ἐν τῷ μέσῳ

σκηνῆς ἥκιστα συνήθους τοῖς βλέμμασιν αὐτοῦ. Οἱ πολεμισταὶ περιβάλλον αὐτοῖς καὶ θηλυκόνουσι τὰς ἐλαφρὰς πανοπλίας· αἱ λόγχοι, τὰ κράνη, οἱ πελέκει σπινθηροβολοῦσιν· ἐκφράσεις· τολμηραὶ καὶ ἀσυνήθεις προσβάλλουσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν τὰ ὄψα τοῦ καλοῦ ἱερέως· διότι οἱ ἀρχηγοὶ ἐπισπεύδουν τὴν ἐπιβίβασιν καὶ, ὅπως ἐπιπλήξωσι τοὺς στρατιώτας βραδύνοντας, προφέρουσι λόγους ζῶηρους, ἐν ἀρμονίᾳ ἄλλως τε μετὰ τῶν μυκωμένων κυμάτων.

VIII

Ὁ σεβαστὸς ἱερεὺς διέσχισε τὸ τεταραγμένον πλῆθος καὶ προσῆλθεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν βασιλέα Βρούκην. Ἐστηρίζετο οὗτος ἐπὶ ἐξοκειλάντος πλοίου, ὅπερ ἡ πλησιάζουσα καλιφόρια ἐμελλε νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ἐμέτρα δὲ τὰ προσκρούοντα κύματα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑψηλότερα εἰς τὰς πλευράς τοῦ πλοίου· συχνὰ ἐπίσης ἔστρεψε τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς μεμακρυσμένης φλογός, συνέσφιγγε τὸν ἀλυσσιδωτὸν αὐτοῦ θώρακα καὶ περιστρέφει τὸ ξίφος ἐν τῇ θήκῃ. Ὁ Ἐδουάρδος καὶ ὁ Λενόξ ἴσταντο παρ' αὐτῷ. Ὁ Δουγλὰς καὶ ὁ Ῥονάλδος ἐπεφορτίσθησαν τὴν ἐν ταῖς λέμβους διανομήν τῶν στρατιωτῶν... Ὁ καλόγηρος ἐπλησίασε χαιρετῶν τὸν Πρίγκηπα. «Τί λοιπόν! ἀξιόσεβάστε πάτερ, ἦλθες μακρόθεν τοσοῦτον, εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ῥοβέρτος, ἵνα μᾶς εὐλογήσῃς πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως; — Μεγαλειότατε, ἡ εὐλογία αὕτη χρεωστεῖται ἀπαραιτήτως καὶ θὰ δοθῇ ἐκ καρδίας ἀδόλου ἐξερχομένη!... Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἀγγελίαν μ' ἐπεφορτίσαν νὰ κομίσω ὑμῖν...» Ταῦτα δ' εἰπὼν ἐξεπλήρωσε τὴν παραγγελίαν τῆς Ἰσαβέλλας. «Τῆ ἀληθεία! ἀνέκραξεν ὁ Μονάρχης, ἐκπλήττομαι μεγάλως!... Σήμερον τὸ πρῶτ' ἀπέστειλα τὸν ἀκόλουθόν μου εἰς τὴν Ἁγίαν Βριγίτην, διατάξας αὐτῷ νὰ διαμείνῃ ἐκεῖ.— Καὶ ἦλθε τῶντε ἡ θυρωρὸς τὸν εἰσήγαγεν, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγον διέμεινε.

XI

— Ἐγὼ, διακόψας τὴν ὀμίλιαν εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος, ὑπέδειξα αὐτῷ εὐγενεστέραν ὑπηρεσίαν. Μὴ δύναμνος νὰ εὕρω κατάλληλον ἀπόστολον ἵνα κομίσῃ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Καρρίκ τὴν πρὸς τὸν Κουθβέρ-

τον διαταγὴν σου, εἰσῆλθον εἰς τὸ παρεκκλήσιον, ὅπως καλῶς σκεφθεῖς περὶ τῆς δυσκόλου ταύτης ἐπιθέσεως, ἀκούσω ταυτοχρόνως καὶ τὴν λειτουργίαν. Εὗρον ἐκεῖ τὸν δυστυχῆ ἀκόλουθον καθήμενον ἐπὶ τάφου καὶ κλαίοντα τὴν καταδικάζουσαν αὐτὸν τύχην νὰ θάψῃ τὴν νεότητά του ἐντὸς Μονῆς. Ἐκοινοποίησα αὐτῷ τὴν ἐπιθυμίαν μου καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀνέλαμψαν ἐκ χαρᾶς. Ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ ἀκατίου, πνέοντος οὐρίου τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τοῦ ἱστίου, καὶ οὕτως ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολήν του· ἰδοὺ τὸ φῶς τοῦ συνθήματος ἀγγέλλον ἡμῖν, ὅτι ὁ Κλιφόρδ καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ μένουσι ἀπροφύλακτοι καὶ ἀμέμνοι εἰς τὸν πύργον τῶν πατέρων ἡμῶν.

X

Ὁ! ἐπιπόλαιε καὶ σκληροκάρδιε! ἀπήντησεν ὁ Μονάρχης, μετεχειρίσθης διὰ τοσοῦτον κινδυνώδη ἐπιχείρησιν παιδίον βωδῶν καὶ ὄρφανόν, ἀνίκανον νὰ φύγῃ ἢ νὰ ὑπερασπισθῇ καὶ στερούμενον τοῦ λόγου, ὅπως τοῦλάχιστον δικαιολογούμενον σώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ! Ἄν ἀπεδιδόντό μοι ἐκ θείας προνοίας τὰ δικαιώματά μου, θὰ ἐπροτίμων νὰ δώσω τὸ στέμμα μου παρὰ νὰ ἐκθέσω εἰς τοιοῦτον κίνδυνον τὸ δυστυχὲς τοῦτο καὶ ἀνυπεράπιστον πλάσμα! Ῥ Μεθ' ὕψους προσβεβλημένου ἀνδρὸς οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑποτασσομένου ὁ Ἐδουάρδος ἀπήντησεν: «Ἀδελφε μου καὶ ἀρχῶν, δὲν ἐπεριμένον τοιαύτας ἐπιπλήξεις. Ἐνόμισα ὅτι εὐκολώτερον θὰ ἦτο νὰ εἰσχωρήσῃ μέχρι τοῦ κελλίου τοῦ ἱερέως τὸ παιδίον τοῦτο, ἢ πᾶς ἄλλος, εἰς τὸν τόπον ὅπου πάντες οἱ ὑπασπισταὶ σου εἶναι γνωστοί. Ἀπαρατήρητος ἡ δύνατο νὰ εἰσέλθῃ, εἶναι δὲ πρὸς τούτους εὐφύεστατος νεός, ἀσπίδα δὲ σωτηρίας ἔχει τῷ φυσικόν του ἐλλάττωμα. Ἄν παρατηρηθῆν οὐδεὶς δύναται νὰ μαντεύσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, ἂν δὲ συλληφθῇ οἱ λόγοι του δὲν θὰ τὸν προδώσωσι... Νομίζω τέλος ὅτι, τὸ φαινόμενον ἐκεῖ πέραν σύνθημα δύναται νὰ ἀποδώσῃ συγγνώμην εἰς πλειότερον καὶ ἐμοῦ σφάλοντα στρατιώτην.— Ἡ διαγωγή σου ὑπῆρξεν ἀκριτος, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ὅτι ἐγένετο, ἐγένετο... Ἐπιβίβασθῶμεν τάχιστα! Καλὲ πάτερ, εἶπε εἰς τὴν Ἰσαβέλλαν πῶς

ἐπῆλθε τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο πρόσκομμα. ἂν ἡ νίκη μᾶς ὑποδεχθῇ εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, θὰ ἀποστείλω εἰς τὴν Μονὴν τὸ παιδίον... Χαιρέτα τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν, καὶ μὴ μᾶς λησμονήτε ὅταν εὐχεσθε.

XI

— Ὁ βασιλεὺς μου, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, ἐνόσω σώζονται δυνάμεις εἰς τὰς ἀσθενεῖς ταύτας χεῖρας, ὅπως ἰψῶ τὸ ἅγιον πότήριο, ἡ κάμνω τὸν σταυρὸν μου, ἐνόσω ἡ φωνὴ γέροντος δύναται ν' ἀκουσθῇ, ὁ Αὐγουστίνος εἶνε δυνατόν νὰ λησμονήσῃ τὸν Ῥοβέρτον Βρούκην; Ὁ Λόρδος Ῥονάλδος ἐπλησίαφως τοῦ συνθήματος ἀγγέλλον ἡμῖν, ὅτι ὁ Κλιφόρδ καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ μένουσι ἀπροφύλακτοι καὶ ἀμέμνοι εἰς τὸν πύργον τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἐνῶ θὰ μάχωμαι εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Βρούκη ὑπὲρ τοῦ στέμματος τῆς Σκωτίας καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, παρακάλεσον τὴν πρίγκηπέσσαν νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ φέρω δειγμὰ τι τῆς πρὸς ἐμέ εὐνοίας τῆς θᾶ τοῦ δεικνύω εἰς τόπους ὅπου οἱ γενναῖοι τερροὶ τῆς Ἀγγλίας πολεμισταὶ θὰ τρέμουν βλέποντες αὐτὰ ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας μου ὡς πρὸς τὸν νέον ἀκόλουθον... ἐπειδὴ ἄλλαι φροντίδες ἀναμένουν τὸν Βρούκην, ἐγὼ θὰ λάβω ὑπὸ τὴν προστασίαν μου τὸ ἀπροστάτετον τοῦτο παιδίον· ἐπὶ τοῦ ἐπενδύτου μου θὰ κοιμᾶται, ἡ ἀσπίς μου θὰ τὸ προφυλάττῃ.» Δὲν εἶπεν ἄλλα, διότι βραχίονες πολλοὶ ἐρρίψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς λέμβους· ἦσαν αὐταὶ τριάκοντα καὶ ἔφερον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἀνδρας ἐκλεκτοῦς. Ὁ Βρούκης μὲ τὰς ἀσθενεῖς του δυνάμεις ἐρρίπτε τὸν κύβον παίζων τὴν αὐτοκρατορίαν ἢ τὸν θάνατον!...

XII

Τὰ πλοῖα πάντα ταλαντεύονται ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ πεδίου· τὸ κύμα τυπτόμενον ὑπὸ τῆς κώπης ῥήγνυται φασφορίζον. Ἡ λάμψις τῶν ὀπλων ἀντανάκλαται ἐπὶ μάλλον ἀσθενῶς καὶ ὁ ψιθύρος τῶν φωνῶν μεμιγμένος τῇ βοῇ τῶν κυμάτων θνήσκει μακρὰν... «Ὁ Θεὸς βοηθῆς! εἶπεν ὁ ἱερεὺς βλέπων τὰς λέμβους φερομένας κούφως ἐπὶ τῶν μεμακρυσμένων κυμάτων. Ὁ Θεέ, ἀείποτε δίκαιε, ὅταν τὰ ξίφη λάμπουσιν ὑπὲρ ἐλευθερίας, τὸ θέλημα σου ἐκπληροῦν! Διπλασίασον τὰς δυνάμεις τῶν πατριωτῶν, ῥίψον κατὰ γῆς ἐπὶ τῆς κόνεως τὰς σημαίας τῶν ἐχθρῶν, ἵνα τὰ ἔθνη μάθωσιν ὅτι ἡ νίκη ἀπὸ Θεοῦ ἔ-

πάρχει μόνον! . . . » Αναβαίνων τὸ μονοπάτιον τοῦ ὄρους ἐστράφη πάλιν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἵνα εὐλογήσῃ ἐκ νέου τοὺς ὑπερασπιστάς τῆς Σκωτίας· πολλάκις οὕτω ἐστράφη, ἕως οὗ τὸ σκότος ἀπέσβεσε τὰ ἴχνη τῆς πελαγοδρομίας αὐτῶν· εἰσῆλθε τότε εἰς τὸν πύργον τοῦ Βροδικ, ἵνα ζητήσῃ ἄσυλον πρὸς διανυκτέρευσιν.

XIII

Ἡ νύξ ἐπέρχεται καλύπτουσα τὸ μαγευτικὸν θέαμα τῶν νήσων τοῦ Κουμραϊῦ, αἰτίνες περικλείουν ὡσεὶ διὰ χλοερᾶς ἀλύσου τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κλύδη, τὰ δάση τοῦ Βούτ καθίστανται ἀφανῆ, οἱ δὲ κωπηλάται ἐξακολουθοῦν τὸ ἔργον αὐτῶν, βοηθούμενοι ὑπὸ χειρῶν ἵπποτῶν εἰσισμένων εἰς τὸ πάλειν τὸ δόρυ, καὶ ἀνυπομονούντων πρὸς πτόλεμον. Αἱ ὠχραὶ καὶ ἀργυροειδεῖς ἀκτίνες τῆς σεληνῆς πίπτουσιν ἐπὶ τῶν ἰστίων. Ἐκαστος πηδαλιούχος διεύθυνε τὸ πηδάλιον κατ' εὐθείαν γραμμὴν πρὸς τὴν φλόγα τοῦ συνθήματος· καὶ ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει εἰ δυνατόν πάντες ὁμοῦ νὰ προσπελάσωσιν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, συχνὰ μετεδίδετο ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον ἡ διαταγὴ νὰ ταχύνωσιν ἢ νὰ βραδύνωσιν τὴν πορείαν. Ὁ σκολίος διπυθύνετο νοτιοδυτικῶς καὶ ἐπλησίασε τέλος τὴν παραλίαν τοῦ Καρρίκ. Καθ' ὅσον σμικρύνεται ἡ ἀπόστασις, τὸ σημεῖον ὑψοῦται· ἡ λάμψις του, ὁμοίᾳ κατ' ἀρχὰς τῇ τρεμούσῃ λάμψει ἀστέρος, αὐξάνει ἢ δὴ καὶ ἀπεκτείνει μακρὰν τὸ ζωπρὸν φῶς αὐτῆς. Ὁ οὐρανὸς λάμπει ἐρυθροῦς· ἡ θάλασσα, οἱ ἐπικρεμάμενοι εἰς τὴν ὄχθην βράχοι, αἱ νῆσοι δὲ ὧν εἶνε αὕτη κατεσπαρμένη, πάντα φαίνονται πλέοντα ἐντὸς πεπυρωμένου αἵμου· τὸ θαλάσιον πτηνὸν ἐκθαμβὸν ἐκβάλλει κραυγὰς τρομερὰς καὶ φεύγει τὴν κορυφὴν τοῦ κυματοπλήκτου σκοπέλου· ἡ ἔλαφος τρέχει μακρὰν, νέον ἄσυλον ζητοῦσα· ὁ ἀλέκτωρ νομίζων ὅτι ὑποφώσκει ἡ αὐγὴ, ἀναγέλλει αὐτὴν διὰ τῆς φωνῆς του. Ἡ πυρκαϊὰ φωτίζει τὸ ἥμισυ τοῦ ὀρίζοντος, ὡς μέγα κτίριον παρανάλωμα γινόμενον τῶν φλογῶν. « Τί λέγετε τώρα, καλέ μου ἀρχῶν καὶ σοφῆ ἀδελφῆ περὶ τῆς εὐφύιας τοῦ ἀπεσταλμένου μου ἀκολούθου; εἶπεν ὁ Ἐδουάρδος. — Κωπηλατεῖτε, ἐμπρός! ἀπήντησεν ὁ μονάρχης· ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἴδωμεν τί μέλ-

λει γενέσθαι, ἀλλ' ὅμως βεβαίως ὁ ἱερεὺς καὶ τὸ παιδίον δὲν θὰ ἠδύναντο ποτε ν' ἀνάψωσι τοιοῦτον πῦρ. »

XIV

Τὰ πλοῖα ἐπλησίασαν τότε τὴν γῆν, τὸ τοῦ Ἐδουάρδου ὅμως ἔγγισε τὴν ἄμμον· ὁ δὲ ὀρηκτικὸς ἱππότης ἐπήδησεν ἐν τῇ θαλάσῃ μέχρι τῆς ὀσφύος βυθισθεὶς ἐν αὐτῇ καὶ ἔφθασε πρῶτος τὴν ὄχθην, μολοντί οἱ ἀπτόητοι ἐπιβάται ἐκάστης λέμβου διεφιλονείκουν περὶ τῆς ταχύτητος τῆς πρῶτος θὰ πλησιάσῃ τὴν γῆν. Ἐν τούτοις τὸ φῶς τοῦτο, ὅπερ μακρόθεν θεώμενον ἐφαίνετο ἀπλανές ὡς ὁ πολικὸς ἀστὴρ, ἤδη ὁμοίον τῷ πεφλογισμένῳ ἄρματι τοῦ προφήτου ἐφαίνετο διασχίζον τὸν οὐράνιον θόλον φωτισθέντα ὀλόκληρον σχεδὸν τὰ ὄπλα, οἱ πελέκει, τὰ κράνη σπινθηροβολοῦν δεχόμενα τὴν ἐρυθροειδῆ λάμψιν τοῦ ὀλονὲν ἀνυψουμένου καταπληκτικοῦ τούτου μετεώρου· ἕκαστος πολεμιστῆς ἀποκαλύπτων τοῦ γείτονος αὐτοῦ τὴν μορφήν, οὐδόλως ἐκπλήττεται βλέπων αὐτὸν ὡρὸν ἐκ τοῦ τρόμου. Τέλος αἱ ἀκτίνες τῆς φωτεινῆς ταύτης ἐστίας ἀπόλλυνται εἰς τὰ ὕψη καὶ τὰ σκότη ἐπαναπίπτουν ἐπὶ τῆς παραλίας. . . . Ὁ Ῥονάλδος ἀπηύθυνε προσεῦθην, καὶ ὁ ἀπτόητος Δουγλὰς ἐσταυροκοπήθη: « Ἄγε ἰάκωβε, βοήθει! » ἀνέκραζεν ὁ Λενόξ. Ἄλλ' ὁ ἀμέριμος Ἐδουάρδος εἶπε κατ' ἰδίαν εἰς τὸν Κιρκ-πατρίκ: « Νομίζεις, Κιρκ-πατρίκ, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Κόμιν ἐφάνη ἐντὸς τῆς φλογὸς ταύτης, ἡ δ' ἀτρόμητός σου καρδιά ἔχει ἀκόμη τὴν γενναϊότητα νὰ ζητήσῃ κ' ἐνταῦθα ἀσφάλειαν; — Σιωπῆ! εἶπεν ὁ Βρούκης, ἐντὸς ὀλίγου θὰ γνωρίσωμεν ἂν τοῦτο εἶνε ἀγυρτία μάγου, ἢ παγίς τῶν τοῦ Νότου ἐχθρῶν ἡμῶν. Ἡ σεληνὴ μᾶς φωτίζει. . . πᾶς ἀρχηγὸς ἄς τακτοποιήσῃ ὡς ἐν πολέμῳ τὸν στρατὸν του. » Αἱ ὠχραὶ τῆς σεληνῆς ἀκτίνες ἀντικαθίστασιν ἢ δὴ ἀλλ' ἄτελως τὸ πορφυροῦν χρῶμα τῆς ὑπὲρ φύσιν φλογός· παίζουσιν αὐταὶ ἀβεβαίον ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἄμμου καὶ ἐπὶ τῆς γαληνιώσῃς ἐπιφανείας τοῦ ὄρμου. Ὁ βασιλεὺς Ῥοβέρτος ἔθεσε κατὰ σειρὰν ἐν τάξει τὸν διεσπαρμένον στρατὸν αὐτοῦ· αἱ ἀσπίδες καὶ τὰ ἔγχη αὐτῶν προσβαλλόμενα ὑπὸ τῆς ψυχρᾶς λάμψεως τοῦ λύχνου

τῆς νυκτός, λάμπουσιν κυανόχρα καὶ ἀργυροειδῆ. Αἰφνης ὁ ἄλλος ἀκόλουθος συρόμενος ἐπὶ μονοπατίου φέροντος πρὸς τὴν παραλίαν, ἔφθασεν, ἐγονυπέτησεν ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Ῥοβέρτον χάρτην τυλιγμένην κυλινδροειδῶς: « Φέρετε δαδὰ, ἀνέκραζεν ὁ μονάρχης· ἔχομεν τέλος πάντων εἰδήσεις ἀπὸ μέρους τοῦ Κουθβέρτου. » Ἄλλ' αἱ εἰδήσεις αὐταὶ ἦσαν κακαί, ὁ στρατὸς τοῦ Κλιφφὸρδ δὲν ἦν εὐάριθμος, ἀλλ' οὐδ' ἀπροφύλακτος, ἐπὶ πλέον νύξισαν αὐτὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὀρεινοὶ ἐλθόντες μετὰ τοῦ Λόρν. Τυραννομένων ἐπὶ πολὺ τῶν κατοίκων ὑπὸ τῶν καταδυναστευόντων, ἡ πίστις, καὶ τὸ θάρρος ἐντελῶς ἀπωλέσθησαν, ἡ νάρκωσις δὲ τῆς καταθλίψεως ἐπεβάρυνε πᾶσαν τὴν παραλίαν τοῦ Καρρίκ. . . Ὁ Κουθβέρτος παρετήρησε τὴν ἔκτακτον φλόγα, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ μαντεύσῃ πόθεν αὕτη προήρχετο, φοβούμενος δὲ μήπως ὁ Βρούκης ὑπὸ τῶν πυρῶν τούτων ἐκτεθῆ εἰς κίνδυνον πλησιάζων τὴν ὄχθην, καλὸν ἔκρινε νὰ ἐξαποστελῇ ὀπίσω τὸν ἀπεσταλμένον, ἵνα προειδοποιήσῃ οὕτω τὸν Ῥοβέρτον καὶ τὸν ἀπομακρύνῃ.

XVI

Ὁ Βρούκης ἀνέγνωσε μεγαλοφώνως τὰς ἀποθαρρυντικὰς ταύτας εἰδήσεις, ἐνῶ συνωθοῦντο περὶ τὴν δαδα οἱ ὀπλαρχηγοί, « Τί μᾶς συμβουλευέτε γενναῖοι ἱππῶται; ἢ ἐνεδρεύσωμεν ἀναμένοντες εὐνοικωτέραν στιγμὴν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἡμῶν, ἢ θὰ τραπῶμεν πρὸς τὴν θάλασσαν ζητοῦντες νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ αὕτη εἰς τὴν ἐξορίαν; » Ὁ ἔνθερμος Ἐδουάρδος ἀπήντησεν: Ἐφ' οἷς ἀδήποτε συνεπίερα, ὁ ἀληθὴς Κύριος τοῦ Καρρίκ πρέπει νὰ μείνῃ εἰς Καρρίκ. Δὲν θέλω νὰ διηγούνται μετὰ ταῦτα οἱ βαρβάροι (menestrels), ὅτι διὰ τῶν ἀστῆρ ἢ ἄλλο τι μετέωρον μᾶς ἠνάγκασε τοῦ ὀπισθοδρομήσωμεν. » Ἡ ἀπάντησις τοῦ Δουγλὰς ἦν ἡ ἐξῆς: « Ἄν ὁ ἀρχὼν μου ἠδύνατο ν' ἀλώσῃ τὰ τεῖχη ταῦτα δι' ἐφόδου εἴτε διὰ πολιορκίας, πάντων αἱ καρδίαι θὰ ἐθερμάνοντο ἐκ νέου ὑπὲρ πίστεως, πατρίδος καὶ καθήκοντος. » Μετ' αὐτὸν ὁ λόρδος Ῥονάλδος ἔλαβε τὸν λόγον: « Ἐρυθρίων ἐνεκα αἰσχύνῃς θὰ προσέβλεπον τὸν γέροντα Τορκουίλ, ὅστις ἐλθὼν ἤθελεν ἴδει ἡμᾶς

ἀρτί μεγαλαυχούοντας, φεύγοντας νῦν ἀναίμωπτι. Οὐδέποτε θέλω πεισθῆ ὅτι ἡ γῆ αὐτῆ τῶν ἱρώων, ἡ πατρίς τῶν Οὐαλὰς καὶ τῶν Βρούικη διατελεῖ μετὰ τῶν τυράννων εἰς μακροχρόνιον ἀνακωχὴν. — Ἄς διακουβέσωμεν! . . . » ἀνέκραζεν διὰ μιᾶς ὁ Βούδ, ὁ Δελαχαῦ καὶ ὁ Λενόξ. Τοιαύτην ἀπόφασιν ἐπρότειναν καὶ ὠρίσθησαν νὰ τελέσωσι πάντες οἱ ὀπλαρχηγοί· τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ Βρούκης ἀπεφάσισε: « Καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἄγγλοι, εἶπεν, ἐγκαθιδρύθησαν ἐντὸς τοῦ πύργου μου, ἰδοὺ ἡ ὥρα τῆς ἀποτίσεως ἔφθασε μετ' ὀλίγον ὁ Κλιφφὸρδ θὰ ὑποδεχθῆ ξένον ὀλίγον τραχύν. Ἄλλ' ἕως οὗ ἐλθῆ ἡ στιγμή ἐκείνη, θὰ σᾶς ὀδηγήσω διὰ καλῶς μοι γνωστῶν δασῶν καὶ κοιλάδων εἰς μέρος ἀσφαλές. »

XVII

Ἦδη θὰ μοὶ ἐρωτήσατε πόθεν προήρχετο ἡ κτταπληκτικὴ ἐκείνη φλόξ, ἧς ἡ ζωπρὰ λάμψις προσέβαλε τὰ βλέμματα τῶν πολεμιστῶν τοῦ Βρούικη! . . . Οὐδέποτε ἐγνώσθη, ἀλλ' ὅμως πολλοὶ γέροντες ἐβεβαίωσαν ὅτι οὐδέποτε ἀνθρώπου χεὶρ ἦναψε τὰ ἀστραπηδόλα ἐκεῖνα πυρὰ εἰς τὰ παράλια τοῦ Καρρίκ· προσθέτου μάλιστα ὅτι ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν ὁ Βρούκης διέπλευσε τὸ στενὸν, λάμψις παρομοίᾳ φωτίζει ὄρη καὶ πεδιάδας, καλύπτουσα τὴν θάλασσαν διὰ πορφυροειδοῦς χροιάς. . . Μὴ ἦτο θεῖα λάμψις ἀποσταλεῖσα ἀνωθεν, ὡς σημεῖον εὐνοίας διὰ τὴν κάθοδον τοῦ βασιλέως; μὴ ἦτο φλόξ ἀναφθεῖσα ὑπὸ τὸν δαιμόνων, ὅπως παρασύρῃ τὸν βασιλέα εἰς ἦτταν καὶ θάνατον; ἢ μὴ ἦτο, τέλος, περιεργὸν τι μετέωρον ἐκ τῶν διασχίζόντων πολλάκις τὸν οὐρανὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, καὶ φρίκην ἐμποιοῦντων εἰς τὸν βραδύνατον ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ ὀδοιπόρου; Ἄγνοιά, ἀλλ' οὐδὲ γνωστὸν ποτε θὰ γίνῃ.

XVIII

Οἱ Σκῶτοι πολεμισταὶ ἀναβαίνουν βραχίονα ἀτραπὸν, ὁ δὲ Ῥονάλδος πιστὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ προσέφερε τὸν βραχίονα του εἰς τὸν νέον ἀκόλουθον, ὑποστηρίζων οὕτω αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνώμαλον ταύτην ὁδόν. « Λοιπὸν, εὐθύμει, ἀπλὲ Ἄμαρ δίνε! τί κλαίεις ὀλονέν; (Οἱ πειραταὶ κα-

λαῦσιν Ἀμαθίνους τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν σημαίνει δὲ ἡ λέξις εἰς τὴν γλώσσαν τῶν Κελτῶν ὑποβολμαῖον τέκνον.) Μὴ δὲν στηρίζεσαι ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου; μὴ δὲν σὲ ἕρμαινουν αἱ πτωχὰί τοῦ ἐπενδύτου μου; μὴ δὲν ἐπρομήθευσε δι' ἐμέ ἐπίτης ὡς καὶ διὰ σὲ ὁ ἄγιος ταῦρος τὸ τριπλοῦν δέρμα, τὸ καλύπτει τὴν ἀσπίδα μου; μὴ δὲν εἶνε καλὸς ὁ χάλυψ τοῦ ξίφους μου; τί λοιπὸν φοβείσαι; Εὐθύμει, παῦσον τοὺς θρήνους· θὰ ἦται πάντοτε ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ῥονάλδου. » Πολλάκις βέλος ῥιφθὲν κατὰ τύχην ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ καὶ πολλάκις λόγος λεχθεὶς ἀσκόπως δύναται νὰ πρᾶνῃ ἢ νὰ ἐρεθίσῃ ἔτι μᾶλλον πληγὴν καρδίας καταβληθείσης ὑπὸ τῆς λύπης. Ὁ ἀκόλουθος θλίβει τὸν βραχίονα τοῦ Ῥονάλδου· ἀκτίς μεθυσκούσης χαρᾶς λάμπει ἐν μέσῳ τῆς ἐγωνίας αὐτοῦ λησμονοῦντος, καθ' ὅσον ἀνεβρίχᾳτο κοπιωδῶς ἐπὶ τῆς ἀποτόμου ἀτραποῦ, καὶ φόβον καὶ πόνους καὶ λύπας ἀπέναντι τοῦ ἔρωτος μόνου,

XIX

Ἵπερεπὶδῆσαν τὴν ἄλυσσον τῶν κρημνῶν, τὴν ὡσεὶ προπύργιον τῆς τραχείας καὶ ἀποτόμου ταύτης παραλίας· ἀκούουσι μακρόθεν τὰς φωνὰς τῶν φρουρῶν συνεννοουμένων ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ πύργου. Αἱ φωναὶ αὐταὶ ἀντηχοῦσαι μέχρι τῶν ὀρέων καὶ μέχρι τῆς θαλάσσης, ἀποδεικνύουν ἀγρυπνον ἐχθρόν. . . Διευθύνονται τότε πρὸς τὸ προωρισμένον διὰ τὴν θήραν τῶν κυριῶν τοῦ πύργου εὐρὴ καὶ σύμπυκνον δάσος. . . Δὲν ὑπάρχουν πλέον ἐν αὐτῷ φαιδραὶ τοποθεσίαι. . . ὁ πέλεκυς, τὸ ἀροτρον, οἱ ἀκατέργαστοι φραγμαὶ τῶν διαφόρων κτημάτων κατέστρεψαν πᾶν ἀγροτικὸν θέλητρον. . . Ἄλλοτε παχεῖς τάπητες χλόης ἐξηπλοῦντο εἰς τὰ ἄδενδρα μέρη, οἱ δὲ διασταυρούμενοι δεινδράφυτοι δρόμοι ἐξετείνοντο μακρὰν μέτρον τοῦ ζοφεροῦ δάσους. Ἐδῶ μὲν ὑψηλόρυφα δένδρα προσεκάλουν ὑπὸ τὴν σκιάν των τοὺς φαίνους (faunes), ἐκεῖ δ' ὑψοῦτο λοφίσκος ἀκαλλιέργητος, κεκαλυμμένος ἀπὸ παχειας πετερίδας, περὶ δὲ ἐξετελλίσσοντο τάπητες χλόης προσκαλλοῦντες τοὺς πετερόντας τῶν σελιδῶν πόδας. Τὸ φύλλωμα τῆς ὕψους εὐαρέστως ἐκεῖ ἐπιθύριζεν ὁ ζοφερός σμίλαξ ἐκάλυπτε τὴν γῆν διὰ τῆς μελανῆς

αὐτοῦ σκιάς, καὶ τὶς ἀρχαῖα δρυὶς οὐρανομήκης ἀνέπτυσσε κλάδους ὀξώδεις. Αἱ ἀκτίνες τῆς σελήνης ἐπέχεον γοητεῖαν ἐπὶ τῶν ἀταράχων γηλόρων, τῶν πεδιάδων καὶ τῶν δασῶν. . . Ὁ μονάρχης ἐστέναξε βλέπων τοὺς προσφιλεῖς τούτους εἰς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τόπους καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι κατήτησεν ὡς ἐξόριστος· νὰ κρύπτηται ὑπὸ τῶν φυλλωμάτων τὰς σκιάς.

XX

Ἐξακολουθοῦν ἐν σπουδῇ τὴν νυκτερινὴν πορείαν. Ὁ μικρὸς στρατὸς ἦν εἰθισμένος εἰς τὸ ἐρρύθμως βαδίζειν κατὰ γραμμὴν πρὸς ταχεῖαν πρόοδον ἢ ὀπισθοχώρησιν καὶ μετεχειρίζετο συμπυκνωμένους τὸ τακτικὸν τοῦτο βῆμα, διότι ἦτο ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ἀδένδρου μέρους πρὸ τῆς αὐγῆς. Οἱ στρατιῶται τοῦ Βρούκη διαβαίνον μικρὰ ὑλοτομεία, ὑπερπηδοῦν βράκκια, καὶ ἀναρρίχωνται ἐπιπόνως ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν λόφων, προχωροῦντες δυσκόλως ἐπὶ τῶν ὀλισθηρῶν βρύων. Σταγόνες ψυχροῦ ἰδρώτος κυλίνονται ἀφθονοὶ ἀπὸ τοῦ μετώπου τοῦ ἀπαυδῆσαντος ἀκολουθοῦ· ἐναγωνίως σύρεται, ἀλλὰ τὰ μέλη του ἀρνοῦνται αὐτῷ πᾶσαν βοήθειαν: « Αἶ! μὴ ἀποθαρῶνῃσαι πάλιν, λέγει ὁ Ῥονάλδος, ἄφες νὰ σὲ φέρω ἐγὼ » οἱ βραχίονές μου εἶναι ἀρκούντως ἰσχυροὶ καὶ δὲν βαρύνει αὐτοὺς φορτίον τόσῳ ἐλαφρόν. . . Ἀρνεῖσαι, ἰδιότροπον παιδίον! . . . Μεταχειρίσου λοιπὸν τὰ μέλη καὶ τὴν δύναμίν σου. Ἵπόφερε ἀπόψε ἀκόμη καὶ πλέον δὲν θ' ἀνυσηχῆσαι εἰς τὸ μέλλον. Θὰ σὲ παραδώσω εἰς εὐγενῆ τινα κυρίαν! Ἐκεῖ θὰ τονίσῃς τὴν λύραν σου, διὰ νὰ εἴπῃς πόσον ἀγαπᾷ ὁ Ῥονάλδος τὴν εὐγενῆ Ἰσαβέλλαν! » Ἄδύνατος καὶ καταβεβλημένος ὁ Ἀμαθίνος ἀφίνει τὸν ἐπενδύτην· δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ, πίπτει ἐπὶ τῆς χλόης, ὑγρὰς οὐσῆς ἐκ τῆς δρόσου τῆς νυκτός.

XXI

Τὶ μέλλει γενέσθαι; . . . Τὸ σκότος τῆς νυκτός διαλύεται. . . Ὁ στρατὸς τοῦ Βρούκη προβαίνει ἐν σπουδῇ. . . Αἰσχύνῃ αἰωνία εἰς τὸν Ῥονάλδον, ἂν δὲν διακριθῇ κατὰ τὴν μάχην μεταξὺ τῶν πρώτων. « Βλέπεις ἐκεῖ πέραν, εἶπεν εἰς τὸν ἀκόλουθον, τὴν δρῦν ἐκείνην εἰς τῆς ὀπείας τὸν κορμὸν ὁ φθοροποιὸς χρόνος κατεσκεύασε κοίλαν σκο-

τεινὸν σπήλαιον; Ὑπαγε ἐκεῖ ν' ἀναπαυθῆς περιτυλίξου τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον ἐν τῷ μανδύῳ μου. Δὲν θὰ ἦμαι μακρὰν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ καταλείψω τὰς γραμμὰς των στρατιωτῶν ἡμῶν. Αναγνωρίζων τὰς σκιάς ταύτας θὰ ἐπανεέλθω μετ' οὐ πολὺ νὰ σ' εὕρω! Ἐμπρός! μὴ κλαίῃς οὕτω! κοιμήθητι ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐγείρου εὐθυμος. » Ἀποθέσας τὸν ἀκόλουθον εἰς τὸ ἄστυλον αὐτοῦ ἔσπευσε διὰ μέσου τῶν θρύων καὶ τῶν βυσακίων καὶ ἐπρόφρασε τὸν προχωροῦντα στρατόν.

XXII

Καταλειφθεὶς οὕτω ὁ ἀκόλουθος ἐκλαυσεν ἐπὶ πολὺ τέλος, καταβεβλημένος ὑπὸ κόπου ἀπεκοιμήθη. Φωνὴ τραχέα διετάραξεν αἴφνης τὰ ὄνειρά του. « Ναι, ἐδῶ παρὰ τὰ χαμοκλαδα αὐτὰ, ἐδῶ κατέφυγεν ἡ ἐλαφος. . . ὁ γέρον Ῥύνος ἦτο τοποθετημένος ὑπὸ τὴν δρῦν ταύτην. . . Ἄλλὰ, τί βλέπω; μανδύαν σκωτικὸν καὶ νέον τι νὰ περιτετυλιγμένον ἐντός. . . Προχώρει, νές! εἰπέ τὸ ὄνομά σου καὶ τί ζητεῖς ἐδῶ! . . Πῶς; σιωπᾶς; . . Ὡ! σὲ ἐνόησα· εἶσαι ὁ κατάσκοπος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ κελλίον τοῦ Κουθέρτου καὶ ἀναχωρήσας χθὲς τὸ πρῶν. . . Σύντροφοι, θὰ ἐπιστρέψωμεν εὐθὺς. . . Ὁ κύριός μας εἶνε ἴσως τῆς γνώμης νὰ βασιανίσωμεν τὸν νέον τοῦτον κατάσκοπον, ὅπως ἀποδώσωμεν αὐτῷ τὸν λόγον. . . Δός μοι τὸ νεῦρον τοῦ πόξου σου νὰ τὸν δέσω ἀσφαλῶς. . . Ἄλλὰ τί; κλαίει καὶ φαίνεται ἐντρομος. . . Αἶ! καλὰ θὰ σὲ ὀδηγήσωμεν χωρὶς νὰ σὲ δέσωμεν. . . » Σπεύσαντες ἔφθασαν τὸν πύργον, ὅπου ὠδήγησαν τὸν δυστυχῆ αἰχμαλώτον.

XXIII

Ὁ ὑπερήφανος Κλιφφόρδ ἦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πύργου ἐτοιμαζόμενος νὰ ἐξέλθῃ πρὸς θήραν· καὶ νῦν μὲν ὠμίλει σπουδαίως μετὰ τοῦ Λόρν, νῦν δὲ διέταττε νὰ ἐτοιμάσῃσι τοὺς κύνας καὶ τοὺς ἵππους. Οἱ ἵπποι ἔξουν τὴν γῆν διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, οἱ δὲ κύνες ἐβαλλον ὑλακὰς περὶ αὐτούς. Ἡ φωνὴ τοῦ Λόρν ἀπαντῶσα εἰς τὸν ἀγγλὸν ἀρχηγὸν καὶ ἀναμειγμένη τῷ θορύβῳ τούτῳ, ἐφαίνεται εἰς τὸν δυστυχῆ ἀκόλουθον ὄνειρον ὑπνοῦ ἢ πύρετου. Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ταύτης ἐβόμβει εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, ὡς οἱ ἀπαί-

σιοὶ ἐκείνοι λόγοι, τοὺς ὁποίους νομίζει τις ὅτι διακρίνει διὰ τῆς φαντασίας ἐν μέσῳ κυμάτων μυκωμένων. Τέλος πλησιάσας τοὺς δύο συνδιαλεγόμενους ὁ ἀκόλουθος ἐνόησε περὶ τίνος ὠμίλου.

XXIV

« Α! τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἐφυγαδεύθη; ἔλεγεν ὁ Κλιφφόρδ· θὰ μετανοήσῃ ὁ ἱερεὺς. Τὶ λέγει ὁ τολμητίας οὗτος καλόγηρος; — Ὁ ἅγιος γέρον, ἀπήντησεν ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἐδιθ, ὁμολογεῖ ὅτι μετέβη αὕτη ἐπὶ τοῦ ἀκατίου τῆς, μετεμφιεσμένη καὶ ἀγνωρίστος τοῖς πᾶσιν, ἐκτός αὐτῷ. Ἄλλὰ, λέγει, λέμβος ἀναχωρήσασα ἐκ τοῦ Λόρν, τοὺς ἐπλησίασε σήμερον τὸ πρῶν, οἱ δὲ πειραταὶ συνέλαβον αὐτὴν καὶ τὴν ἀπήγαγον αἰχμαλώτον· ἡ θύελλα ἐξεβόρραγη, τὰ κύματα ἐξηγέρθησαν· οἱ πειραταὶ καὶ ὁ ἀββάς ἐχώρισθησαν καὶ δὲν εἶδον πλέον ἀλλήλους. Ἵποθέτει λέγει, ὅτι τὸ πλοῖον, τὸ πλήρωμα καὶ ἡ αἰχμαλωτος ἐβυθίσθησαν ὑπὸ τὰ κύματα. . . Εἶθε νὰ ἐβυθίσθη μετὰ τῆς ἐντροπῆς ἣν ἔφερον εἰς τὴν εὐγενῆ γενεάν αὐτῆς! Εἶθε νὰ μὴ ἐγεννᾶτο ποτὲ παρὰ γεννηθεῖσα νὰ στιγματίσῃ δι' ἀτιμίας τὸ ὄνομα τοῦ Λόρν! »

XXV

Ὁ λόρδος Κλιφφόρδ παρετήρησε τότε τὸν αἰχμαλώτον: « Ποῖον ὀδηγεῖς ἐδῶ, Χοβέρτε; ἀνέκραξε. — Κατάσκοπον συλληφθέντα ἐν τῷ δάσει· ἔμμενεν εἰς τὸ κοίλωμα δένδρου τινος. — Τὶ πληροφορίας δύναται νὰ μᾶς δώσῃ; — Ἵποκρίνεται τὸν βωβόν. — Τότε κάμε θηλειάν εἰς τι σχοινίον. ἐκτός ἂν ὁ γενναῖος Λόρν ἐξαίτησῃ χάριν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ μανδύου τὸν ὁποῖον φέρει. » Ὁ Λόρν, οὐτινος τὸ ἀπλανὲς βλέμμα παρετήρει μᾶλλον τὸ ἐνδύμα ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ αἰχμαλώτου, εἶπε· « παραχωρήσατε αὐτῷ, ἂν θέλετε καὶ τὴν γνώμην μου, τὴν δρῦν ὅπου ἐκρύπτετο καὶ ἀφήσατε αὐτὸν ταλαντευόμενον ἐναέριον, ἐκτός ἂν ὁ φόβος τοῦ ἀποσπάσῃ εἰλικρινῆ ἐξομολόγησιν. — Αἰετοπετὸς ἀδελφός, » εἶπε κατ' ἐαυτὸν ὁ αἰχμαλώτος· ἀλλὰ σταθερὸς εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ἐστέναξε καὶ ἐπρόφραρεν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀκουσθῇ: « Χαῖρε. »

XXVI

Τί ; θά ἐπιμένη πρὸς ὄλεθρόν του, ἐνῶ μία μόνη λέξις δύναται νὰ τῷ ἀποδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ζωὴν ; θά δυνήθῃ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸ ἐπιτηροῦν τὴν συντήρησιν τοῦ βίου ἡμῶν ἐνοστικόν ; Ὁ ἔρως, ἰσχυρὸς ὡς ὁ θάνατος, ἐνθαρρύνει αὐτόν . . Δὲν θά ἐνδώσῃ, διότι ἡ μία ἐκείνη λέξις θά ῥίψῃ νεκρὸν τὸν Ῥονάλδον ὑπὸ τὰ ξίφη τῶν ἐχθρῶν του. Τὸ ἐπικήδειον ἄσμα τοῦ Κλάν—Κολλά ἀντηχεῖ εἰς τὰ πέριξ· ὁ εἰδεχθὴς δῆμιος ἴστανται παρ' αὐτόν· ἀκολουθοῦντες τὸ ὕλοτομεῖον τοῦ δάσους, φθάνουν εἰς τὸ ἀπαίσιον πέρας τῆς πορείας αὐτῶν, εἰς τὴν γηραιάν δρύν, τὴν ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας ἀκρωτηριασθεῖσαν καὶ ἣν ὁ Λόρν ὑπέδειξεν ὡς τόπον καταδικῆς. Τί σκέπτεται ἄρα γε ὁταν πλανῶν τὸ βλέμμα ἀνά τὴν πεδιάδα ζητεῖ ματαιῶς νὰ εὔρῃ βοήθειαν, ὅταν οἱ ψίθυροι τῶν ἐπικηδείων προσευχῶν προσβάλλουσι τὰ συρίζοντα ἐκ τῆς σκοτοδινιάσεως ὅσα αὐτοῦ ; Ὁ ἀποθάνῃ θάνατον τοσοῦτον μισητόν, ἢ θά φύγῃ ἐκ τῶν χειλέων του τὸ ἐγκάρδιόν του μυστικόν; Ψυχρὸς ἰδρῶς καλύπτει τὸ μέτωπόν του, τὰ πελιδνά χεῖλη του θαψίνην ἔχουσι χροιάν· ἡ κατασπαράττουσα τὴν καρδίαν του πάλιν ὑπερβαίνει τὴν ἀγῶνίαν τοῦ ψυχορράγηματος !

XXVII

Ἄλλ' ἄλλοι μάρτυρες παρίστανται ἀπτόητοι, τὸν θάνατον περιφρονοῦντες ! Εἰς τὴν πρώτῃν ἀπήχησιν αὐτοῦ, τὸ ἐπικήδειον ἄσμα ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν ἐνεδρευόντων πολεμιστῶν. Ὁ λόρδος τῶν νήσων προέβη ἐν συνέσει· ἀνακαλύψας δὲ τὸ αἷτιον τῆς πενθίμου ταύτης τελετῆς, παράφορος ἀνέκραξε: « Μὰ τὸν Θεόν, ὁδηγοῦν εἰς θάνατον τὸν νέον ἀκόλουθον » εἶναι πικρὰ εἰρωνεῖα ὁ ἐπικηδείος οὗτος ὕμνος ! ἀκριβῶς θά με τὸ πληρώσωσι ! » Ὁ Βρούκης δράξας αὐτόν ἀπὸ τοῦ βραχίονος τὸν ἀναχαίτισεν ἰσχυρῶς. « Οὐδὲ τρίχα τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου θά ἐγγίσωσιν, ἀλλὰ μὴ κινεῖσθε, ἕως οὗ πρῶτος δώσω ἐγὼ τὸ σημεῖον. Δουγλάς, ὁδήγησον καὶ τοποθέτησον πεντήκοντα ἄνδρας κατὰ μῆκος τῆς σχηματισθεῖσης χαράδρας ὑπὸ τοῦ χειμαρροῦ τούτου· πήγαινε δὲ καὶ περιμενον εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου τοῦ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς κατοικίας· λόγχη ὕ-

ψωθείσα ἄνω τοῦ δάσους θά μᾶς εἰδοποιήσῃ ὅτι ἡ ἔνεδρα ἐστήθη. Σὺ, Ἐδουάρδε, μετὰ τεσσαράκοντα ἀνδρῶν λογχοφοροῦντων, βάδισον εὐθὺς πρὸς τὴν θύραν τοῦ πύργου καὶ ἅμα ὡς ἀκούσης τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων, προχώρει, σύντριψον τὰς θύρας καὶ τακτοποίησον τὸν στρατὸν ἐν τῇ αὐλῇ . . . Οἱ ἐπίλοιποι τῶν ἀνδρῶν θά ἔλθωσι μετ' ἐμοῦ ὀπισθεν τῶν δένδρων τοῦ δάσους, ἕως οὗ παρατηρήσῃ τὸ σύνθημα τοῦ Δουγλάς. »

XXVIII

Ὡς ἵππος πολέμου ἀνυπομονῶν νὰ ὀρμήσῃ ἐμπρὸς ἀλλ' ἀναγκαζόμενος ν' ἀναμένη τὸ σημεῖον τῆς προσβολῆς, ὁ Ῥονάλδος τρέμει λυσσῶν καὶ κρυπτόμενος μόλις ὀπισθεν τῶν φυλλωμάτων, θλίβει σπασμωδῶς τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους του, τὸ ὅποιον ἐντὸς ὀλίγου θά καλυφθῇ μὲ αἷμα ἐχθρικόν . . . Ἐν τούτοις ὁ Βρούκης δὲν ἀποσπᾷ τὸ βλέμμα ἀπὸ τῆς νεκρικῆς συνοδείας, συχὰ δὲ καταμετρᾷ μετὰ προσοχῆς τὸ διάστημα ὅσον πρέπει νὰ διέλθῃ ὁ Δουγλάς μέχρι τοῦ προὑποδειχθέντος τόπου. Οἱ ἦχοι τοῦ ἐπικηδείου ἄσματος ἐξασθενοῦν· ἡ θλιβερά συνοδεία συνωθεῖται πέριξ τοῦ δένδρου, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου ὕμνωδίου καὶ προσευχῆς νεκρώσιμοι προδιαθέτουν τὸ θυμῶν . . . Τί τὸ λάμπον ἄνω τῶν φυλλωμάτων; . . . Εἶναι ἡ λόγχη ἢ δεικνύουσα ὅτι ἡ ἔνεδρα διετέθη. « Ἦδη, εὐγενῆ ἀρχηγέ, εἶσαι ἐλεύθερος, ἀνέκραξεν ὁ Βρούκης· ὄρμησον, γενναίε Ῥονάλδε. »

XXIX

« Βρούκης! Βρούκης! » Εἰς τὴν φωνὴν ταύτην ἀνταπαντᾷ ἡ ἡχώ τῶν βράχων καὶ τῶν δασῶν, μαρτύρων τῆς γεννήσεως του, « Βρούκης! Βρούκης! » Ἡ φοβερά αὕτη κραυγὴ τοῦ πολέμου σημαίνει τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἑκατὸν ἐχθρῶν. Ἐκπληκτοὶ οἱ Ἄγγλοι παρατηροῦσι πέριξ, ἵνα ἀνακαλύψωσιν ἐκ ποίου θά ἐσκύπη μέρους ἢ λαίλαψ ἦν προμηνύει τὸ ἀπειλητικὸν τοῦτο ὄνομα. Ἐμπροσθεν, ὀπισθεν, ἐκ τῶν πλαγιῶν, πανταχόθεν τοὺς πιέζει ἡ φωνὴ αὕτη. Κακῶς ὡπλισμένοι κτυπῶνται, καταβάλλονται, κολυμβῶσιν εἰς τὸ αἷμα τῶν. Ὁ Βρούκης ἐνεπλάκῃ ἐν τῷ μέσῳ τῆς συμπλοκῆς καὶ ἡ σπάθη τοῦ φοβεροῦ Κλάν—Κολλά φέρει παντοῦ τὸν θάνατον! Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἀνθισταμένων ἐντὸς ὀλίγου κατεβλήθη· οἱ

φυγάδες δὲν ἔλαχον καλλιτέρας μοίρας· φεύγοντες οὗτοι ἐντρομοὶ ἀπαντῶσι τὰς λόγχας τοῦ Δουγλάς! Διακόσιοι στρατιῶται ἐξῆλθον τοῦ πύργου τὴν πρωΐαν ταύτην καὶ οὐδεὶς ἐπανήλθε.

XXX

Τὸ ξίφος τοῦ Ῥονάλδου δὲν ἐξεμάνη κατὰ τῶν φευγόντων· χρέος φιλανθρωπικώτερον ἐκάλει αὐτόν. Ἀντήγειεν ἀπὸ χαμαὶ τὸν ἐκ τοῦ φόβου μετὰ τῶν νεκρῶν πεσόντα ἀκόλουθον· δις δ' οὗτος ἐκ τῆς πολλῆς ἐκπλήξεως ἐκινδύνευσε νὰ προδώσῃ τὸ μυστικόν, ὅπερ καὶ ἐντρομος ὢν ἠδυνήθη νὰ διαφυλάξῃ. Πρῶτον μὲν, ὅτε μετὰ τῆς ζωῆς ἐπανήλθεν ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ παιδίου τὸ ὄνομα τοῦ Ῥονάλδου· ἀλλ' ἀνακαλέσας τὴν προσοχὴν του ἀπέπειξεν αὐτὸ ἀνάρθως τι ψιθυρίας· δεύτερον δὲ, ὅτε ἠναγκάσθη σχεδὸν νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ πρίγκηπος τῶν νήσων θέλοντος νὰ λύσῃ τὸ θλίβον τὸ σῆθος αὐτοῦ περιστήθιον· εὐτυχῶς ἡ σάλπιγξ τοῦ βασιλέως ἀντήχησεν· ὁ Ῥονάλδος ἐκαλεῖτο καὶ πάλιν εἰς τὸν πόλεμον. (ἔπεται τὸ τέλος.)

ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟΙ ΩΡΑΙ.

Τὰ ὄρη φαίνονται ὡς ὑψώματα χύματος τάφων μεγάλων, ὅπου αἰῶνες ὀλόκληροὶ ἐτάφησαν· ἀναγνώσατε ἐπ' αὐτῶν τὰς μεγάλας τῆς φύσεως ἐπιγραφάς, τὰς διὰ τῶν βωγμῶν σχηματιζόμενας.

Τὰ κύματα θραύονται ἐπὶ ἀποτόμων βράχων ἀφρίζοντα, ὡσεὶ λυσσῶντα διότι φωνὴ μεγάλη, φωνὴ ἰσχύος θείας εἶπεν αὐτοῖς: — ἰδοὺ τὸ ὄριον ὑμῶν. — Ἀκούσατε· ἀποκαλύπτουσι τοῦ ἀδιόρατου βυθοῦ θρηνοῦσα ἐν κακουχίᾳ ἐπὶ τῷ παρόντι. τὸ μυστήριον.

Εἰσχωρήσατε ἐντὸς πυκνοῦ δάσους· δὲν τῆς διανοίας σου ; Προσπάθησον μᾶλλον νὰ νομίζετε ὅτι ὁ ψίθυρος τῶν δένδρων λέγει ἰδῆς καλῶς τὸ ὄριον αὐτῆς, διότι τοῦτο πρότι, ὅπερ ὑμεῖς δὲν προλαμβάνετε ν' ἀντιτῶν ὀφθαλμῶν σου ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἐληφθῆτε ; ἢ μᾶλλον δὲν νομίζετε ὅτι τὰ δένδρα προσπαθοῦσιν ἀγωνιῶντα νὰ εἰπωμεῖς σου σ' ἐγκαταλείπουν, καθ' ἣν στιγμὴν σὶ μέγα μυστήριον, ἀλλὰ στεροῦνται τεκυρῶς μεγίστην ἔχεις χρεῖαν αὐτῶν. λείου ὄργανου, ἀτελῶς δὲ προφέρουσι τοῦ; Βυθίζεσαι τοσοῦτον εἰς ἀτελεσφορήτους λόγους; Ἰδοὺ καταλαμβάνεσθε ὑπὸ εἶδους ἐρεῦνας, ὥστε κατακαλύπτεσαι ὑπὸ τῶν

λύπης, ὅτι δῆθεν εἶνε ἀτελής ἡ φύσις. Ἰδοὺ, ἐπιθυμεῖτε νὰ παύσῃ ὁ ψίθυρος αὐτός, δὲν νομίζετε ἀγωνιῶν τῶν δένδρων. Ἐπαυσεὶν ἐπὶ μικρὸν· ἀρχίζει πάλιν, ἀλλὰ δὲν φαίνεται πλέον ἀγωνία· νομίζετε αὐτὸν ἀνακούφισιν ἠδείαν τῶν δένδρων, ἄσματερπνὸν ἀναπαύσεως, νωχελῆ ἠδονήν. Εὐχαριστεῖσθε ἠδῆ, μεθύετε, ὕπνος σᾶς καταλαμβάνει, ὄνειροπολεῖτε . . .

Ἐδῶ, ἐδῶ ζητήσατε τὸν Θεόν, τὸ ἀπειρον ἐν τῇ φύσει· μὴ φέρεσθε εἰς πτέρυγας πομπῶδους φαντασίας νομίζοντες ὅτι δύνασθε ἀπ' εὐθείας νὰ φθάσητε πρὸς τὸν Θεόν· μὴ θεωρῆτε τὰ πάντα, ὡς νάνοι Θεοὶ, ἀλλ' ὡς θνητοὶ ἀποθεούμενοι.

* *

Πολλὰ οὕτως ἐπλάσθησαν συστήματα ἀβάσμα φιλοσοφίας, ἢ ἐπὶ σαθρῶν βασιζόμενα ὑποθέσεων. Ὁ Χρόνος ὅμως ὁ σπεῖρων, ἐγκυμονῶν καὶ δρέπων τὴν ἀλήθειαν, ἀπολακτιζῶν καταστρέφει τὰς ταπεινάς ταύτας ἀναλύσεις, πιθανῶς γεννήματα μεγαλοφυΐας οὔσας. Βαίνει, καὶ ἀνά πᾶν αὐτοῦ βῆμα ἀνατρέπονται τὰ φαντασιώδη συστήματα καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἐπικάθηται τὸ ὄνομα μόνον τῶν ἰδρυτῶν.

Ἰδοὺ τὸ ἔργον τῆς ἀληθείας.

Βαδίζουσα κατεσκληκυῖα γραῖα αὕτη, γυμνὴ σχεδὸν ἐν μέσῳ ἐρειπίων, ἀνερευνᾷ αὐτὰ καὶ τὰ μὲν καταλείπει ἐκεῖ, τὰ δὲ ἀνεγείρει τὴν κόνην αὐτῶν ἀποτινάσσουσα πρὸς νέας καὶ στερεωτέρας οἰκοδομάς· ἀλλ' εἰς οὐδὲν τῶν μετὰ τοσοῦτους κόπους κατασκευαζομένων οἰκοδομημάτων πέπτωται νὰ διαμείνῃ· ματαιοπονεῖ ὡς αἱ Δαναίδες, ὡς ὁ Σίσυφος· ἀποδιώκεται καὶ φέρει πάλιν μακρὰν πόδα αἷμα στάζοντα, περιλυτῆς πρὸς τὸ παρελθὸν στρεφόμενη, ἐναγωνίως πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέπουσα καὶ τε· ἀποκαλύπτουσι τοῦ ἀδιόρατου βυθοῦ θρηνοῦσα ἐν κακουχίᾳ ἐπὶ τῷ παρόντι.

Θνητὲ, θνητὲ, τί ἐρευνᾷς τὴν δύναμιν τῆς διανοίας σου ; Προσπάθησον μᾶλλον νὰ ἴδῃς καλῶς τὸ ὄριον αὐτῆς, διότι τοῦτο πρότι, ὅπερ ὑμεῖς δὲν προλαμβάνετε ν' ἀντιτῶν ὀφθαλμῶν σου ἀνά πᾶσαν στιγμὴν ἐληφθῆτε ; ἢ μᾶλλον δὲν νομίζετε ὅτι τὰ δένδρα προσπαθοῦσιν ἀγωνιῶντα νὰ εἰπωμεῖς σου σ' ἐγκαταλείπουν, καθ' ἣν στιγμὴν σὶ μέγα μυστήριον, ἀλλὰ στεροῦνται τεκυρῶς μεγίστην ἔχεις χρεῖαν αὐτῶν. Βυθίζεσαι τοσοῦτον εἰς ἀτελεσφορήτους λόγους; Ἰδοὺ καταλαμβάνεσθε ὑπὸ εἶδους ἐρεῦνας, ὥστε κατακαλύπτεσαι ὑπὸ τῶν

κυμάτων και άναιδώς πίπτων έγείρεις άνακαγγάζων την κεφαλήν, ως ο Σατάν κεραυνοβληθείς, και τό πᾶν έν τῷ έγῶ συγκεντρώνεις. Μή πελαγοδρομήσῃς θά ναυαγήσης. Οικτρὸν ναυάγιον! δεικνύον άμα την ήράκλειον προσπάθειαν και την γιγαντιαίαν ύψαλον...

Άλλ' ίσως, ίσως τούτο δὴ τούτο είναι τό μεγαλειον του άνθρώπου βλέποντος την άβυσσον και όμως προχωρούντος, προβλέποντος την καταστροφήν του και όμως προτιμῶντος έαυτου πᾶν τό νομιζόμενον αλήθειαν.

Άλλ' οἱμοι!
Έκπαλαι ή ανθρωπότης βαδίζει άτάκτως προσπταίουσα επί των έρειπίων, ούδαμου άναπαυομένη και παραδεδομένη εις τό άνήσυχον πνεύμα και εις τά πάθη της καρδιάς, ὡν τό μόνον κέρδος είναι ο προς την αλήθειαν οικτρὸς έρως!

Την αλήθειαν έχομεν έν ήμιν, πλην δέν άνήκει εις ήμας.
Έμβλέψατε τὸν ούρανόν, σταυρώσατε τὰς χεῖρας και κοιμηθεῖτε!

Ο έρως! πλάστιγξ του χρυσοῦ, άλλ' όχι της (καρδίας) της άρετης περίγελως, του θείου χλευασμοῦ! Θρησκείαν τὸν ώνόμασαν γήινης εὐτυχίας, διότ' εις περιστέθειον γεννάται στεναγμός!

Ο έρως! έκφρασις καλή των μυθιστορημάτων, εἶνε σκιά, ή σκελετός, εἶνε άσθηρ διάττων.

Μωρ'ά! απεύδουν και ζητοῦν τό έντελες, τό θεῖον, ένψ' αὐτὸ εἶν' ο καρπὸς ο άπηγορευμένος. Πόθων σκίαν διώκουσιν, ως εις καθρέπτην λείων, τὰ ψεύδη άπακδέχονται των ποιητῶν άσμένως. Διὰ μικρὰς ὀρῶν ὄπησ την νύκτα τοὺς άστέρας, ἄς άρκεσθῶ κ' εις έρωτα μόνον μιᾶς έσπέρας!

Εἶδες γυναῖκα ν' αγαπᾶ τὸν έρωτα;—Κάμμιαν! την λάμψιν πᾶσαι αγαποῦν φλογὸς νεοφανοῦς πριν φθάσουν εις τὸν έρωτα, εις άβυσσον βαθειαν συνήθως πίπτουν, πνίγονται καρδία τε και νοῦς. Ὡς έν πολέμῳ βρίπτομαι έντός της κοινωνίας— ο πίπτων συγκάλυπτεται μετ' άκρας άπαθείας.

Πλην δέν καταναλίσκομαι εις έρευαν ματαίαν, ὡσεῖ λαμπάς, ήν θέτουσιν εις άβυσσον μετ' (γᾶλην) κ' άντι φωτός βρίπται σκιάς, άλλ' οὔτε θαρραλίαν

καρδίαν επιδεικνύμι, ως ναυτης ὅστις πάλιν συνάπτει μετὰ παγερὰ των πόλων ξένα μέρη κ' εκεί τό ψυχος θάνατον σκληρόν τῷ επιφέρει.

Έν μέσω τύρβης, εις χορούς και εις διασκεδάσεις, ζητῶ την άδολον χάραν' εκεί άρκει ώραία να ήνε μόνον ή γυνή διὰ να την θαυμάσης' ένεί ύπάρχ' ή άκριθίς του έρωτος ιδέα. Ὑποκρισία, άπελθε! καρπὸς της ηλικίας, δν περιβάλλει της ὀρθης φρονήσεως μανούσας!

Και όμως.. των νεανικῶν έτών μου ή σπατάλη, τό μάταιον των εὐτελεῶν πολυπληθῶν έρώτων, καθ' οὓς εις βόρβορον έντός το θεῖον ῥόδον θάλλει, καθ' οὓς φωτίζει σκελετῶν σῦρα εν πληθος (φώτων, ποτὲ δέν ήθελον συμπῆ, αν με ήγάπας φίλη, αν μοι έδώρουν συμβουλάς τὰ ῥόδινά σου χεῖλη.

Ποτὲ! άλλ' ήδ' ὑπο ψυχρὰν καλύπτραν της (καρδίας) έγκλείω σκέψεις θλιθεράς βαθυερίζωιμένας. — Ο πάγος ο παχύτερος εις τὰς επιφανείας των ποταμῶν συμπήγγυται' ποτὲ εις τοὺς (πυθμένας! Δέν μ' έκοψεν ο πέλεκυς τοὺς κλάδους της ελπίδος) τό δένδρον ὅλον ήγινε βορᾶ της γαταιγίδος.

Ματαίως τώρα προσπαθῶ διὰ της εὐθυμίας τὸν βίον μου ήδονικόν, γλυκὺν ἀπὸ πικροῦ να δείξω! Εἶμ' έρείπιον προγονικῆς ευκλείας, ὅπερ κισσὸς εκάλυφεν, ως σάβανον νεκροῦ...

(Έκ των «Λευκανθέμων.»)

Ο άνθρωπος πρέπει και τὰ όνειροπολήματα αυτά να βασιζή επί πραγμάτων στερεῶν, ὑποσχομένων την άνεσιν έν τῷ βίῳ. Ἀλλά πόσα πάσχει ο δια των ιδίων του ὄνυχων σχίζων την καρδίαν, ὅπως φωτισθῆ επί της αλήθειας, ως ιατρός άνατέμνων πτωμα και πλοῦτον γνώσεων επί της ζωῆς ἀπὸ του θανάτου άντλων!

Ο μη συνηθίσας να ζῆ έν τῷ κόσμῳ έχοντι ὅπως έχει, αλλά ζῶν έν κόσμῳ, δν εκείνος πλάττει, αδυνατεῖ να εκθέσῃ τὰ αἴτια της άπωλείας του' εἶνε μυστηριώδη ταῦτα, αιθήρια, έχουν σχέσιν προς την πλάσιν, προς τὸν Θεόν. Διαφεύγουν την όξυτέραν ὄρασιν, ως άστέρες άπομεμακρυσμένοι μόλις διαφαινόμενοι, άλλ' αἴτιοι ίσως κινήσεως ὀλοκλήρου ήλιακοῦ συστήματος. Ἀλλ' άρά γε ο τοιοῦτος, αν τύχη νέος

ων, πῶς κατώρθωσε πριν ἴδη καλῶς τοὺς πραγματικούς ανθρώπους, να πλάσῃ άλλους διαφόρους, ως μη ὑποφέρων τοὺς ήδη ὄντας; Ἐμφοτός άρά γε έν αὐτῷ ήν ή δύναμις αὐτή, ήσθάνθη δηλαδή την άνάγκην της κοινωνικότητος, ὅποιαν την έφαντάσθη, και άνεπαισθήτως άποστρέψας ἀπὸ της κοινωνίας τό βλέμμα, πριν ή την αίσχρᾶν αὐτῆς ἴδη ὄψιν, έπλασεν άλλην τοιαύτην, — ή επόλκισε να ἴδῃ ένωρίς πολὺ και κακῶς την εἶδε κατ' επιφάνειαν μόνον; Ὑπῆρξε καλὸς εξ' αρχῆς παρατηρητής, μη άρκεσθείς δε εις ὅσα εἶδε έφαντάσθη και άλλα καλλίτερα, ή εξ' αρχῆς κακῶς εἶδες, — αν τό πρώτον, τότε ο θεοῦς αὐτῷ την δύναμιν ταύτην του φαντάζεσθαι θά τῷ άποδώσῃ ποτὲ ὅ,τι έφαντάσθη, διότι άλλως προς τί ενεφύσησεν αὐτῷ αἴσθημα, ὅπερ οὐδέποτε θά ἴδῃ πραγματοποιούμενον; Μέγα μέρος της φιλοσοφίας κρημνίζεται. — αν τό δεύτερον, τότε του χρόνου παρερχομένου, θ' άπακτήσῃ εμπειρότερον τό βλέμμα. Και αἱ δύο ὑποθέσεις εἶνε παραμυθητικά. Ἀλλως, πρέπει να ποθῆ τὸν θάνατον, την μεγίστην παραμυθίαν!

Φεῦ! εἶδον και γέροντας τὰ αὐτὰ πάσχοντας' δέν εἶνε νεανικῆς ὀρμῆς παραπλανήσεις!

Ο άποσκληρυνθείς άπαξ, τυφλοῦται και προσπαθεῖ διὰ των κακῶν ν' άποπλύνῃ τὰ κακά, και προχωρεῖ φοβούμενος να στρέψῃ ὀπίσω, διότι επί τῆ θεᾶ μάνῃ της άγρίας ὄψεως της ὁδοῦ, ήν διάνυσε, θά νεκρωθῆ— και φοβεῖται ο τοιοῦτος τὸν θάνατον, έν αντιθέσει προς τὸν πλάττοντα ἴδιον ένθεον κόσμον.

Η φρικώδης εἰκὼν του παρελθόντος παρίσταται αὐτῷ: έν ὄνειρῳ πάντοτε, εἶπε και μωμένῳ εἶτε και έγρηγοροῦντι πολλὰ και τὸν ταρασσει. Οὗτος δὲ λέγει: Ὡς συνηθίσω λοιπὸν εις τοιαύτας εἰκόνας καθ' εκάστην τὰ αὐτὰ πράττων, ίσως λυτρωθῶ των δεινῶν άπασαῶν: — Ο εις εκλυτον βίον παραδοθείς τυφλῶς βλέπεται έν πρώτοις ὑπὸ των καταχρήσεων, άλλ' άντι να παύσῃ αὐτῷ ζῶν, επειδὴ βλέπει ὅτι φρονίμως να ζῆσῃ αδυνατεῖ, λέγει: Ὡς συνη-

θίσω την οἰνοποσίαν, τὰς διαφόρους άλλας καταχρήσεις, ίνα μη άσθενῶ.

Ναί! παρῆλθε πλέον ή εποχή! καθ' ὅσον γηράσκει τόσῳ μάλλον σκληρύνεται. Δέν τὸν κατακρίνω, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι πολλά ὑπέφερεν έν αρχῇ ήθικῶς, πριν ή αλλάξῃ φρονήματα και άσπασθῆ της κακίας τὰς αρχάς. Εἰς πᾶσαν αὐτου πράξιν φαίνεται ὅτι επίτηδες κοπιάσας έμελέτησε καλῶς τὸν τρόπον κῆτόν του ζῆν έν Σατανικῇ καταστάσει και ὅτι δέν ήτο τοιαῦτη ή φύσις αὐτοῦ.

Ναί! έμελέτησε παλὺ, διότι εἶνε εμπειροσ πολὺ' οἱ δε φύσει κακοὶ και σκληροὶ δέν εξασκοῦνται' χάνουν μάλλον τὰς δυναμεις των, καθ' ὅσον γηράσκουσιν. Ἀλλ' ὁ περι οὐ ο λόγος άποσκληρυνθείς ήτο ποιητής, ήτο αγαθός, ὑπέφερε πολλά, ο κῆσμος τὸν ήπάτησε, άπεγοπτεύθη ο τάλας!

Καί ήδη, ήδη ως ο πεσὼν άγγελὸς θλίπει την πτώσιν του και άγέρωχον αἶρει μέτωπον, ίνα αὐτὸς έαυτὸν καταπέσῃ και δυνηθῆ να ὑποστῆ τὸν άβίωτον βίον αὐτόν. Μη δέν ποθεῖ άρά γε ήμέραν μιαν άθωότητος, αγαθότητος, ως και ο Σατανᾶς άκτινα μιαν ήλιου; Δέν θέλει άρά γε να χύσῃ έν δάκρυ; δέν εγονουπέτησε παρακαλῶν τὸν ὕψιστον να δώσῃ δάκρυα αὐτῷ, ὅπως ικετεύει ο γεωργὸς τὸν Θεόν και βροχὴν εξαίτεται, ὅταν διψᾷ ή γῆ περι αὐτόν και οἱ στάχεις καίνοντες ὑπὸ μολύβδινον ούρανὸν ὡχροὶ κατακλίνονται; Ἀρά γε δέν λυπεῖται βλέπων ὅτι ή καρδία του ως ὕελος συντετριμμένος κατὰ τεμάχια, ατελῶς άντανακλᾶ τῆς εὐρείαν του Θεοῦ εἰκόνα;

Ἀρά γε θ' αγαπήσῃ πλέον ποτὲ, δέν θα αισθανθῆ παλμούς ευγενεῖς ὑπὲρ της ανθρωπότητος, ὑπὲρ των δυστυχούντων αδελφῶν του; Ἐσκληρύνθη επί τοσοῦτον, ὡστε οὐδὲ της αθώας παιδικῆς του ηλικίας αναμνησκειται; ...

ΑΣΤΑΤΟΣ.

ΠΟΙΗΤΗΣ

ΤΩ: ΦΙΛΩ: ΠΟΙΗΤΗ: ΣΠΥΡΙΔΩΝΙ
Π. ΛΑΜΠΡΩ.

(*Απάντησις εἰς τὰς ἐπιστολάς του.*)

Μὴ μ' ἐνθυμίζῃς τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῆς εὐ-
(δίας
ότε φαιδρὸς διήνουν τὰς ἀτραποὺς τοῦ βίου·
εἴν' ἢ νεότης μας ἀυγὴ ἑαρινῆς πρωίας
καὶ σβύνει μόλις ἢ ἀκτίς τὴν ψαύση τοῦ ἡλίου.

Μὴ μ' ἐνθυμίζῃς τοὺς καιροὺς ἐκείνους· φεῦ,
(ἐκείνοι
τὸ παρελθὸν καλύπτουσι καὶ ἔχουσι κοιτίδα·
ἢ λήθη κλαίει ἐπ' αὐτῶν καὶ ἡ πικρὰ ὀδύνη
ἀνασκαλεύει μεταξύ τῆς τέφρας τὴν ἐλπίδα.

Γνωρίζεις ἢ ἀνάμνησις τί εἶναι;—Εἶνε μνήμα
ὅπου ἀτάκτως βρίπτομεν τὰ βράκη τῆς ζωῆς μας
καὶ ἔπειτα ἐπέρχεται βαρὺ θανάτου κύμα
καὶ τὰ σωρεύει λείψανα ἐπάνω τῆς ταφῆς μας·

Τί χρησιμεύει ἢ χαρὰ ὅταν παρῆλθε πλέον;
εἶναι πικρότερον πολὺ ὅπταν συναντᾶται
τὸ δάκρυ τὸ σημερινὸν μετ' ἡλῶτα ἀρχαίου·
—τὸ δάκρυ πλύνει τὴν χαρὰν καὶ ἡ χαρὰ ἡτ-
(τᾶται.

Τί χρησιμεύει ἢ ζωὴ ὅπταν καταντήσῃ
ἡχῶ τοῦ τάφου, ὄρυγῃ ἀπαίσιον σκορπῶσα,
ὅταν κἀνέν τῆς ὄνειρον δὲν βλέπῃ νὰ ἀνήσῃ
καὶ τῆς ἐλπίδος ἢ τερπνῆ δὲν τὴν θωπεύει
(γλώσσα;

Μὴ πλέον εἰς τὸ στήθος μου καρδίαν μὴ ζητήσης,
καθὼς παρθένος ἔκλινε καμουῖσα καὶ κοιμᾶται·
μάτην τῆς νέας σου ψυχῆς τὸ μῦρον θὰ σκορ-
(πίσης·
ὁ λίθος μετ' αὐτὰ δὲν διασπᾶται.

Εἶναι φρικτὸν, ὦ φίλε μου, τὸ τῆς καρδίας
(γῆρας,
ὅπου τὰ πάντα σημεῖοι ἢ σῆψις μετ' ἡλῶτα,
εἶναι τὰ στήθη μου νεκρά· καὶ ἐξαπλῶ τὰς
(χεῖρας
καὶ ἐπαίτῳ ἐν ὄνειρον μίαν μικρὰν ἐλπίδα.

Καὶ ἀνὰ εἰς διέρχονται οἱ ἄνθρωποι οἱ ἄλλοι
καὶ τὸνειρόν του ἕκαστος συμπύσσεται.· Ὁ γλυκύη!
'Εγὼ δὲν ἔχω ὄνειρον κανὲν ἐν τῇ ἀγκάλῃ,
δὲν ἔχω· ἡ καρδία μου κοιμᾶται, δὲν πιστεύει.

Καὶ θέλεις εἰς τὰ χεῖλη μου ὁ γέλωσ νὰ καθίσῃ,
καὶ θέλεις ἄσματα χαρᾶς ἢ Μοῦσα νὰ τονίσῃ
ἐνῶ πενθίμως ἢ ψυχὴ ἀγωνιᾷ ἀσθμαίνει,
δὲν σκέπτεται πλὴν ληθαργεῖ ὡσεὶ ἐκκελυμένη.

Ὁ Μοῦσα, ἐὰν οὐ ποτε γελῶσα μετ' προσεῖδες
μὴν ἔλθῃς πλέον· ὕπαγε εἰς νεκρὰς καρδίας,
ἐσκόρπισα τὸν πλοῦτόν μου· παρῆλθον αἱ ἐλπίδες
καὶ τὸν ναὸν σου ἢ σιγῇ κρατεῖ τῆς ἐρημίας ...

Φίλε Σπυρίδων, ἄλλοτε ἤμην κι' ἐγὼ παιδίον
—πλὴν τότε μετ' ἐθώπευεν ὁ μάγος σὰς ὀρίζων—
ἐλπίδας εἰς τὰ στήθη μου καὶ ὄνειρα ἐγκλείων
ὑψοῦμην εἰς τοὺς οὐρανοὺς ποῦ τρέχω μὴ γνω-
(ρίζων.

Ἄλλοτε ἔβλεπον κι' ἐγὼ τὸ δάκρυ καὶ τὸν
(στόνον
ὡς νέφη διαβαίνοντα τῆς λίμνης τὴν γαλήνην
καὶ πρὸς τὸ πόμα τῆς ζωῆς τὴν χεῖρά μου ἀ-
(πλότων
μεθύων ἔβλεπον ἐντὸς γελῶσαν εὐφροσύνην.

Ἄ, μετ' ἔγνωσεν καλὰ, πολὺ καλὰ οἱ βράχοι
τῆς Ἀκροπόλεως· ἐκεῖ τὸ βῆμά μου εὐθύνων
εἰς τεθλασμένα σιωπῶν ἐκάθισα τεμάχῃ
καὶ ἔκλαυσα τὸ παρελθόν, τὸν σκελετόν ἐκείνον,

Τοῦ Φιλοπάππου ἔβαινον φαιδρὸς τὰς ὑπωρείας,
καὶ ἔβλεπον τὸν οὐρανὸν ἐκείνον μειδιῶντα
καὶ τὴν ἀγκάλῃν ἔτεινα αὐτῷ ἐξ εὐτυχίας·
καὶ θελκτικὰ μ' ἐκοίμιζαν μυστηριώδη ὄντα—

Τοῦ ρύακος τὸν ψῆθρον ἠκροαζόμεν τρέμων
ὥρας πολλὰς, καὶ μ' ἔθελγε μικρὰ τις ἀνεμῶνῃ,
καὶ ἄσμα ἦδεν ἢ ἡχῶ, τὸ στόμα τῶν ἀνέμων,
παντοῦ ἀστέρα ἔβλεπον τὸν βίον νὰ χρυσόνη.

Τί μ' ἐνθυμίζεις τοὺς καιροὺς ἐκείνους τὸρα
(πάλιν
τὸ ἔλαιον ταχύτερον τὴν φλόγα ἀναλίσκει,
δὲν εἶμαι πλέον ὁ αὐτός· ἠττήθην εἰς τὴν πάλιν·
καὶ ἡ καρδία ἔκτοτε δὲν ζῆ καὶ θνήσκει, θνήσκει.

Ὁ, στέλλε τῶν ἐλπίδων σου τὴν θεῖαν ἀρμονίαν
τὸν πόνον μου ἐνίστε γλυκεῖα νὰ φαιδρῶνῃ,
ὡς ἀηδόνος μουσικὴ ἀνὰ τὴν ἐρημίαν,
ὡς ῥόδον, ὃ ἐπὶ νεκροῦ τὸ μῦρόν του ἐκχύνει.
'Εν Ἰσμαηλ' ἡ 16 Ἀπριλίου 1869.

Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΔΗΣ.

ΕΙΣ ΚΥΡΙΑΝ

ἔβλεπον διὰ χαρτίων νὰ μαρτυρῶσ
τὸ μέλλον μου.

Πῶς; τὸ μέλλον θὰ προείπη
ἀγνοῦσα τὸ παρόν;
'Ὁ! σοὶ λέγω μετὰ λύπης
ἀληθείας δὲν θὰ εἴπῃς,
πλὴν τὸ λάθος σου μικρόν.

Ἐπειδὴ, ἐὰν γνωρίσῃς
τὸ παρόν μου, παρευθὺς
καὶ τοῦ μέλλοντος θὰ λύσῃς
τὰ γριφώδη καὶ προβόρησις
θὰ προφέρῃς ἀληθείας.

Ναὶ· ἔχθρὸς τῆς ἀστασίας
θέλω τρέφει ἐν ἐμοὶ
τὰς ἐλπίδας τὰς ἰδίας
κ' εἰς τὸ μέλλον τῆς καρδίας
δὲν θὰ παύσουν οἱ παλμοί.

Πλὴν σπουδαίως ἐπιμένεις;
εἰς τοιαῦτα σφαλερὰ
διαβήματα προβαίνεις
καὶ τὴν λύσιν ἀναμένεις
ὡς διδάσκαλος ψυχρά;

Ἄλλ' ὡς φαίνεται γνωρίζεις
τὸ παρόν, πρὶν τὸ εἶπῳ.
Σ' ἀγαπῶ μὴ μ' ἀπελπίζῃς,
τὰ χαρτὰ μὴ ῥυθμίζῃς:—
Πάντοτε θὰ σ' ἀγαπῶ.

(Ἐκ τῶν «Λευκανθίμων.»)

ΙΩ. ΚΑΜ.

ΑΝ Μ' ΑΠΑΤΑΣ.

— Sarà tardi il tuo petimento
Donna vile crude spietata.
'Ανέκθ.

Ἄν μ' ἀπάτῃς, ὦ ἀπλαγχνος, καὶ μετ' ὀ-
(λίαν φράσεις
τὴν φλόγα τῆς καρδίας μου ζητεῖς νὰ κατευ-
(νάσῃς,
φοβοῦ, φοβοῦ τὸ μέλλον
μὴ ἀνατεῖλῃ τρομερὰς θυέλλας ἀναγγέλλον.

Ἐὰν ἐνῶ φιλήματα θερμὰ μοὶ δίδεις, φίλη,
κρύπτῃς τὸ δηλητήριον εἰς τὰ ἄδρα σου χεῖλη
φοβοῦ τὴν ἐπιούσαν,
μὴ σὲ εὐρῆ τὸ σφάλμα σου ἀνωφελῶς θρηνοῦσαν.

Μὴ φρόνει ὅτι διαρκῶς ὁ πάσχων ἀπατᾶται,
καὶ μ' ἔπη μειστόλακτα πῶς πάντοτε πλα-
(νᾶται·

Καὶ ἂν μετ' ἀπατήσης,
δακρύων παρειοφλεγῶν κρουνοὺς πολλοὺς θὰ χύ-
(σης.

Ναὶ· σοὶ ἐρῶμαι ἐμμανῶς, καὶ τὸ γνωρίζεις
(ἴσως...
ἀλλ' ἂν ποτὲ ὁ ἔρωσ μου μετατραπῆ εἰς μῖσος,
ὦ! τὴν στιγμὴν ἐκείνην,
θὰ κύψῃς βαρυστένουσα ὑπὸ φρικτῆν ὀδύνην,

Ὁ πρῶνν τότε φίλος σου θὰ καταστῆ ἔχ-
(θρὸς σου·
ἔχθρὸς δεινὸς, ἀμειλικτος, δυνάστης, τύραννός σου·
καὶ μετ' ἄγριαν,
θέλει σπαράσσει ἀπῆνῶς τὴν πλάνον σου καρ-
(δίαν,

Ἔως οὐ τοῦ προσώπου σου τὰ ῥόδα μαρπ-
(θῶσι
κ' οἱ λάμποντές σου ὀφθαλμοὶ διὰ παντός σβε-
(σθῶσι.

Ἄλλὰ καὶ τότε πάλιν,
ἐνῶ σὺ θὰ κατέρχεσαι ε' τοῦ τάφου τὴν ἀγκά-
(λην,

Θὰ ἔλθω, σκωληκόδροτον καὶ παγετῶδες χῶμα
νὰ ρίψω εἰς τὸ ἄλαλον καὶ ἄμορφόν σου πτώμα,
ὡς τελευταῖον δῶρον,
τοῦ μίσους καὶ τοῦ ἔρωτος πανύστατόν μου φόρον.

Ι. Χ. ΚΟΥΡΤΕΛΗΣ.

ΠΑΝΔΑΙΣΙΑ.

Γεωπονία. — Εὐχαρίστως μαυθάνομεν
ὅτι ὁ Ἰπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν προτί-
θεται τὴν σύστασιν γεωπονικῆς περὶ τὰς
'Αθήνας σχολῆς, ἐν ἣ θὰ διδάσκονται ἰ-
δίως γεωπονικὰ μαθήματα.

— Πρό τινων ἐτῶν ἀνεφάνη εἰς πολλὰ
μέρη τῆς Εὐρώπης ἀσθένειά τις τῶν γεω-
μῶν, ἣς ἀποτέλεσμα εἶναι ἢ καταστρο-
φὴ πασῶν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν τοῦ ὤφε-
λίμου τούτου προϊόντος. Ἐσχάτως ὅμως
τυχαίως παρατηρήθη ἐν Βόγοτα ὅτι εἶδος
τι γεωμῶν ἐκεῖ φυόμενον οὐ μόνον δὲν
ὑπόκειται εἰς τὴν ἀσθένειαν ταύτην, ἀλλὰ

καὶ σπειρόμενον παρὰ τὰ ἀσθενῆ γεώμηλα
ιατροῦσι αὐτά. Τὸ κέαρ τοῦτο εἶδος γεω-
μήλων σπαρὲν ἐν τῷ βοτανικῷ κήπῳ τῶν
Παρισίων ἡυδοκίμησε τὰ μέγιστα.

— Ἐπληροφόρησαν ἡμᾶς ὅτι ἴχνη τῆς
φθίσεως τῶν ἀμπέλων, ἀσθενείας ἦν ἀνε-
φέραμεν ἐν τινι προηγουμένῳ φυλλαδίῳ,
ἀνεφάνησαν εἰς δύο ἀμπέλωνας περὶ τὰς
Ἀθήνας, τὸν μὲν παρὰ τὸν Ἅγιον Σάββαν,
τὸν δὲ παρὰ τὸν Πύργον τῆς Βασιλίσσης,
Δημοσιεύομεν μετ' ἐπιφυλάξεως τὴν εἶδη-
σιν ταύτην πλείοτερα μετ' ἐπιτοπίους ἀ-
κριβεῖς ἐρεῦνας.

— Ἡ Γεωπονικὴ Ἐταιρία τῶν Βορδι-
γάλων (Bordeaux) προεκήρυξε διὰ τὸν Σε-
πτέμβριον γεωπονικὴν ἔκθεσιν, ἥτις θέλει
λάβει χώραν ἐν Βορδιγάλις ὑπὸ τὴν ἄμε-
σον αὐτῆς διεύθυνσιν.

— Τὴν 18 Μαΐου ἤρξατο καὶ τὴν 22
ἔληξεν ἡ ἐτησίαι ἐκθεσις τῆς Αὐτοκρα-
τορικῆς Κεντρικῆς Ἐταιρίας τῆς ἐν Γαλ-
λίᾳ Φυτοκομίας. Ἡ ἔκθεσις αὕτη κατὰ
τὰς περιγραφὰς τῶν ἐφημερίδων ἦτο κατὶ
τι ἔξοχον. Τὰ ἐν αὐτῇ ἄνθη ἐθαυμάστησαν
παρὰ πάντων· ἰδίᾳ δ' ἀναφέρεται πλουσιω-
τάτη συλλογὴ γερανίων, δι' ἣν οἱ ἐκθέ-
σαντες αὐτὰ ΚΚ. Chaté καὶ Dufoy ἔλα-
θον ὁ μὲν χρυσοῦν, ὁ δ' ἀργυροῦν μετάλ-
λιον· τὸ διπλοῦν γεράνιον Madame Lemoine
χρώματος ροδίνου ἡδυτάτου καὶ διαπερα-
στικωτάτου ἐξέπληξε τοὺς πάντας. Ἀξιο-
σημείωτος ἦτο καὶ συλλογὴ πολυειδῶν
πανσέδων (pensées.)

— Ἐν τῇ ἐν Πετροπόλει διεθνεῖ ἐκ-
θέσει τῆς φυτοκομίας ὁ καθηγητὴς Κ. Θ.
Ὀρφανίδης ἔλαβε χρυσοῦν μετάλλιον διὰ
τοὺς παρ' αὐτοῦ ἐκτεθέντας ἐσπεριδοειδεῖς
καρπούς τῆς Ἑλλάδος.

— Ἐξ Ἰωαννίνων ἀγγέλλεται ὅτι τὸ ἐ-
φεινόν προῖον τῆς μετὰ τὴν κατὰ τὴν πο-
σότητα θέλει ὑπερῆ τὰ ἄλλα ἔτη, εἰ καὶ
αἱ τιμαὶ τῆς μετὰ τῆς ὑψώθησαν ὡς ἐκ τῆς
ἐπελθούσης ἐνιαχοῦ βλάβης τοῦ σκώ-
ληκος.

— Μετ' ἀνευδότους προσπάθειας κα-
τωρθώθη τέλος ἐν Λαρίσῃ ἡ παραγωγὴ
σακχαροκαλάμου μετ' ἰκανῆς ἐπιτυχίας.
Ἐπειδὴ ἄμας ἐν τῷ ἔξ αὐτοῦ ἐξαγομένῳ
σάκχαρι ὑπῆρχε μικρὰ ὀσμὴ καλάμου ἐ-

λήφθησαν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς τοῦτο
συστάσης ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδημόνων.

— Καταστρεπτικωτάτη ἀκρις ἀνεφάνη
εἰς τοὺς δήμους Οἰχαλίας καὶ Μεθώνης
τῆς ἐπαρχίας Μεσσηνίας. Εἰ καὶ ἐλήφθησαν
τὰ κατάλληλα πρὸς ἐξαφάνισιν αὐτῆς μέ-
τρα δυσκόλως θέλει κατορθωθῆ τοῦτο κα-
θότι εἶναι πολυπληθεστάτη.

— Ἡ ἐφετεινὴ ἐασιδία τῆς σταφίδος ἐ-
σεται κατὰ τὰ ἀγγελλόμενα πολλῶ ἦσαν
τῆς περυσινῆς, καθότι τὸ προῖον ἐβλάβη
ἐν Αἰγίῳ, Κορίνθῳ, Ἡλείᾳ καὶ Ἐπτανήσῳ
ἕνεκα τοῦ μεγάλου καύσωνος καὶ τῆς ἐ-
πελθούσης ἀνομβρίας.

* * *
Ἐταιρία καὶ Σύλλογοι. — Τὴν 8 Ἰ-
ουνίου ἐγένετο ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἡ α'.
ἐτησίαι συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Ἀρ-
χαιολογικῆς Ἐταιρίας. Ἐν ταύτῃ ἀνεγνώ-
σθησαν αἱ ἐκθέσεις τοῦ Διοικητικοῦ συμ-
βουλίου ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος συμβάντων
ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ, καὶ ἐξελέχθησαν ὡς ἐλεγ-
κταὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ συμβουλίου οἱ
ΚΚ. Γ. Μαντζαβίνος, Ι. Ἀγγελοπούλος
καὶ Κ. Χρυσίδης. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ
γραμματέως Κ. Σ. Α. Κουμανοῦδης σημει-
οῦμεν τὰ ἀκόλουθα περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος
γενομένων ἀνασκηφῶν. Τοιαῦτα κυρίως
δύο ἐγένοντο ἢ μὲν παρὰ τὰς Πλαταιάς
καὶ Θήβας, ἀνασκαφὴ τάφων ἐν οἷς εὐρέ-
θησαν διάφορα ἀγγεῖα καὶ κοσμήματα, ἢ
δὲ ἐν τῷ ΝΑ ἄκρῳ τῆς παρὰ τὴν πύλην
τῆς Ἀγορᾶς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου· ἐν
ταύτῃ εὐρέθησαν δύο κορμοὶ γυναικείων ἀ-
γαλμάτων τεθωρακισμένων μεγέθους ὑπὲρ
τὸ φυσικόν, ὧν ὁ ἕτερος ἔχει καὶ ἐπιγρα-
φὴν ΙΑΣΩΝ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΕΠΟΙΕΙ, ἐπιγρα-
φαὶ πάμπολλοι ὧν τινες σπουδαιόταται
συμπληροῦσαι καὶ ἐπεξηγοῦσαι τὰς ἐκεῖ ἐν
ἔτεσι 1860 καὶ 1862 εὐρεθείσας, τεμά-
χια γλυπτικῆς ὧν ἐξέχει ἐν φέρον ἀναγλύ-
πτους μακροῦς βοστρύχους πιθανῶς μέρος
προσωπεῖου καὶ δύο εὐμεγέθεις κεφαλαὶ
Σιληνῶν. — Τὴν 29 δ' Ἰουλίου ἐγένετο ἡ
β'. ἐτησίαι συνέλευσις καθ' ἣν ἀνεγνώσθη ἡ
ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ
ἐξελέχθη τὸ νέον Διοικητικόν συμβούλιον.
Καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέχθη ὁ Κ. Φίλιπ-
πος Ἰωάννου, ἀντιπρόεδρος ὁ Κ. Σ. Φιν-

τακτῆς, γραμματεὺς ὁ Κ. Α. Κουμανοῦδης,
ταμίας ὁ Κ. Γ. Καραμάνος καὶ σύμβου-
λοι οἱ ΚΚ. Ι. Πανταζίδης, Π. Εὐστρατιά-
δης, Ε. Καστόργης καὶ Α. Κουταντζόγ-
λους.

— Ἐν Κερκύρα συνέστη σύλλογος Κερ-
κυραϊκῆς ριπῆς, προτιθέμενος τὴν ἐκγόμενα-
σιν τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἐπὶ σκοπὸν ριπῆν.

— Ἐν Γαλλίᾳ συνέστη περιέργος ἐται-
ρία yacht-Club καλουμένη καὶ σκοποῦσα
τὴν ἐνθάρρυσιν τῆς χάριν διασκέδασις
ναυτιλίας. Πρόεδρος τῆς ἐταιρίας ταύτης
ἐγένετο ὁ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργὸς τῆς
Γαλλίας.

— Τὸν προσεχῆ Αὐγούστον θέλει συ-
νέλθει ἐν Βιέννῃ διεθνῆς συνέδος τῶν Φαρ-
μακοποιῶν. Κύριον μέλημα τῆς συνέδου
ταύτης ἔσται ὁ σχηματισμὸς γενικῆς τινοῦ
διεθνούς φαρμακοποιίας.

— Τὴν 27 Αὐγούστου θέλει συνέλθει
ἐν Κοπενάγῃ ἀλλολεθνῆς σύλλογος τῆς
προϊστορικῆς ἀρχαιολογίας, ὑπὸ τὴν προε-
δρείαν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας. Τὴν Ἑλ-
λάδα προσεκλήθησαν νὰ ἀντιπροσωπεύσω-
σιν οἱ ΚΚ. Γ. Τυπάλδος Ἡρετεντέρης, Ι.
Δεκιγγάλλας καὶ Γ. Κασσιμάτης.

— Τὴν 20 Σεπτεμβρίου θέλει συγκρο-
τηθῆ ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ β'. σύνοδος τοῦ ἰα-
τρικοῦ συνεδρίου ἀπάντων τῶν ἐθνῶν.
Ἐπιτετραμμένος τοῦ συνεδρίου ἐν Ἑλλάδι
διωρίσθη ὁ ἰατρός Κ. Η. Καλλιθούρτζης.

* *

Δημόσια ἔργα. — Εἰς τὸ ἐνταῦθα πε-
δίον τοῦ Ἄρεως ἀνεγείρεται στρατῶν τοῦ
ἰππικοῦ, τοῦ τῆος παρὰ τὴν ἀγορὰν ὑπάρ-
χοντος καταστάματος λίαν στενοχώρου. —
Τὸ σχετικόν σχέδιον ὑπεβλήθη ὑπὸ τὴν
ἐγκρισιν τῆς Α. Μ. καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀρ-
χονται αἱ ἐργασίαι.

— Ὁ δῆμος Κερκυραίων ἐψήφισε τὴν
ἀνεγερσιν ἀνδριάντος τῷ αἰοδίμῳ Κυβερ-
νήτῃ τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννῃ Καποδιστριαῷ
ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας Ἐνώσεως. Κα-
τέθηκε δ' ὡς πρώτην προσφοράν τὸ ποσόν
6,000 δραχμῶν.

— Ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ ἄκρου τῆς νή-
σου Σφακτηρίας παρὰ τὴν μεγάλην εἰσο-
δον τοῦ λιμένος τῆς Πύλου θέλει προσεχῶς

ἀνεγερθῆ φάρος πρὸς ὁδηγίαν τῶν ναυτιλ-
ομένων.

— Ἡ ἐταιρία τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ
σιδηροδρόμου προτιθέται νὰ κατασκευάσῃ
σιδηροδρομικὴν γραμμὴν μετὰ τὴν Πύργον
καὶ Κατακόλου. Αἱ ἐπὶ τούτῳ προκαταρ-
κτικαὶ ἐργασίαι ἤρξαντο κατ' αὐτάς.

— Εἰς τὸν δῆμον Γαλαξειδίου παρεχω-
ρήθη κατὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ λιμένος Γαλα-
ξειδίου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐθνικὸν γή-
πεδον ἐκτάσεως ἐνὸς στρέμματος καὶ 160
μέτρων πρὸς ἀνεγερσιν λιθοκτιστοῦ ἀγορᾶς.
Αἱ ἐπὶ ταύτης ἐργασίαι ἤρξαντο καὶ δρα-
στηρίως προβαίνουν.

— Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης προτί-
θεται ὅπως ἀνεγείρῃ ἐνταῦθα δημόσιον
κτίριον ὅπερ νὰ περιλάβῃ πάντα τὰ δικα-
στήρια. Ἐπὶ τούτῳ συνεστήσατο ἐπιτρο-
πὴν συγκείμενὴν ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Ἀρείου
Πάγου, τοῦ προέδρου τοῦ Ἐφετείου, τοῦ
προέδρου τοῦ Πρωτοδικείου καὶ δύο μηχαν-
ικῶν διὰ τὰ περαιτέρω.

— Τὴν 7 Ἰουνίου κατετέθη ἐν Πειραιεῖ
ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως ὁ θεμέλιος λί-
θος τοῦ Ναυτικοῦ Ἀσύλου ἢ ὁ Κωνσταν-
τῖνος.

* *

Διαγωνίσματα. — Ἡ ἐν Παρισίοις ἐται-
ρία ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν Ἑλλήνων γραμ-
μάτων ἀπένευσε τὸ ὑπὸ τοῦ φιλογενούς Κ.
Ζωγράφου προτεθεῖν ἄθλον εἰς τὸ περὶ
Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ριζῶν περισπού-
δαστον σύγγραμμα τοῦ Κ. Anatole Bailly
καθηγητοῦ ἐν Αὐρηλίᾳ.

— Ὁ ἐν Τεργέστῃ Κ. Δ. Α. Οἰκονόμου
συνέστησεν διαγώνισμα 1500 δραχμῶν
κατὰ διετίαν, δοθησόμενον εἰς τὸν ὅστις ἀν-
ἄριστος καὶ κάλλιστος μεθερμηνεύσῃ ἐκ τοῦ
πρωτοτύπου εἰς τὴν καθομιλουμένην ἑνα
τῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἢ ἐκ
τῶν πρωτεύοντων νεωτέρων κλασικῶν ποιη-
τῶν τῆς Ἑσπερίας Εὐρώης.

— Τὸ διαγώνισμα τοῦ Συμβουλίου
βραβείου ἐτελέσθη πρὸ μικροῦ ἐνταῦθα.
Ἐκ τῶν παρουσιασθεῖσων διατριβῶν τὸ
ἄθλον ἔλαβεν ἡ τοῦ ἰατροῦ Κ. Γ. Καρα-
μήτσα φυλολογία. Τοῦ λοιποῦ δ' ὁ ἀγὼν
οὗτος θέλει τελεῖται κατὰ διετίαν ἐπὶ
δισχιλιοδράχμῳ γέρατι.

— Μὴ παρουσιασθείσης οὐδεμιᾶς διατριβῆς ἐν τῷ *φετειῷ* *Ῥοδοκανακίῳ* *δι-αγωνισμῷ*, τὸ περὶ λατρείας τοῦ θεοῦ καθ' Ὅμηρον θέμα ἀνεβλήθη διὰ τὸ 1873. Διὰ τὸ 1871 προσδιωρίσθη ὡς θέμα ἡπεριγραφῆ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ἡ παραβολὴ αὐτῶν πρὸς τὰ ἀρχαῖα.

— Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἀπένευσε τὸ ἐξ 20,000 φράγγων βραβεῖον εἰς τὸν *K. Henri Martin* διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθεῖσαν *ιστορίαν τῆς Γαλλίας*.

Φιλολογικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς κόσμος.

— Εἰς τὴν ἔδραν τοῦ διασήμευ *Troplong* ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐξελέχθη ὁ *K. Valette* καθηγητῆς τῆς Νομικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων.

— Τὸ προσχεδῶ φθινόπωρον ἐξέρχονται εἰς φῶς τὰ ἐξ πρώτα βιβλία τῆς *Αἰνεΐδος* μεταπεφρασμένα εἰς Γερμανικοὺς στίχους ὑπὸ τοῦ Πρώσσου πρωθυπουργοῦ *Bismarck*. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀφιεροῖ ὁ μεταφραστὴς εἰς τὸν ἐνδοξον στρατηγὸν *Moltke*. — Ἡ *Revista contemporanea italiana* ἐδημοσίευσεν μετάφρασιν τῆς κωμωδίας τοῦ Δ. Παπαρόγγου τοῦ *τῆς ἐπιγραφομένης* «Ἐκλογὴ συζύγου.» Τὴν κωμωδίαν ταύτην ἦν ὁ *De Gubernatis* καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν Τουρίνῳ ὠνόμασεν Ἀριστοφάνειον, οἱ Ἴταλοὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀνέγνωσαν. Εἰς Φλωρεντίαν ἐτυπώθη εἰς φυλλάδιον καὶ εἰς διάστημα 15 ἡμερῶν ἐπωλήθησαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας δώδεκα χιλιάδες ἀντιτύπων.

— *Πρύτανις* τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου διὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1869 — 1870 διωρίσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐκ τῶν τριῶν προταθέντων ὑποψηφίων ὁ *K. Παῦλος Καλλιγᾶς* καθηγητῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

— Ὁ *K. Διμίλιος Burnouf* διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς ἐκδίδει προσεχῶς *ιστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας*, ἐν ἣ ἀξία σημειώσεως ἔσται ἡ παραβολὴ τῆς Βραχμανικῆς ποιήσεως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν.

— Παρέχομεν περίληψιν τοῦ ἐν τῷ φι-

λολογικῷ Συλλόγῳ ὁ Παρνασσὸς ἀναγνωσθέντος ὑπομνήματος περὶ τῆς βολίδος τῆς 416 Μαΐου ὑπὸ τοῦ *I. Καμπόουρογλου*. Ἡ βολὴ αὕτη ἀνεφάνη περὶ τὴν 8 1/2 ἑσπερινὴν ὥραν τὸ φῶς αὐτῆς ἦτο φαῖον, ἔσυρε δ' ὀπίσθεν στήλην φωτὸς τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν χρώματος, ἀσθενεστέραν μὲν τὴν λάμψιν ἐν ἀρχῇ, μείζονα δὲ καὶ λαμπροτέραν πρὸς τὸ τέλος. Διηυθύνετο δ' ἡ βολὴ ἐξ Α. πρὸς Δ. διαγράφουσα καμπύλην οὐχὶ κανονικὴν καὶ πλησιάζουσα πρὸς τὴν ἄνω τοῦ ὀρίζοντος ἀρκετὰ πρὸς Δ. σελήνην πλησίον τῆς ὁποίας καὶ ἐσβέσθη. Κρότος οὐδεὶς παρηκολούθησε τὴν ἐξαφάνισιν αὐτῆς.

Στατιστικά. — Ἀναγινώσκομεν περίεργον στατιστικὴν περὶ τῆς ἐν *Παρισίοις* *ἐταιρίας τῶν Λεωφορέων*. Ἡ ἐταιρία αὕτη κέκτηται 8,729 ἵππους καὶ 682 ἀμάξας. Ἡ εἰσπραξίς ἐκάστης ἀμάξης ἀναβαίνει κατὰ μέσον ὄρον καθ' ἐκάστην εἰς 84 φράγκα καὶ 32 ἑκατοστά. Κατὰ τὸ 1868 αἱ ἀμάξαι αὗται διέτρεξαν 62,206 χιλιόμετρα καθ' ἐκάστην καὶ 22,764,477 χιλιόμετρα καθ' ἅπαν τὸ ἔτος. Μετήνεγκον 113, 348, 041 ὀδοιπόρους, ἢ 309,694 καθ' ἐκάστην ἡμέραν, 454 ἀνὰ ἐκάστην ἀμάξαν καὶ 31 τοῖς ἑκατὸν ἀνὰ ἑκαστον δρόμον. Ἐκ τῶν 113, 348, 041 ὀδοιπόρων 64, 361, 799 μετέβησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, 48, 986, 242 εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ 18, 401, 522 ἀπλῶς χάριν τῆς συγκοινωνίας μετέβησαν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς ἄλλο μέρος τῆς πόλεως.

— Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν *Παρισίοις* ἀρτοποιῶν ἀναβαίνει εἰς 950· οὗτοι ἔχουσι 4, 508 ἐργάτας καὶ κάμνουσιν ἐργασίας πλέον ἢ 100,000,000 φράγκα κατ' ἔτος. Αἱ γυναῖκες αἱ μεταφέρουσαι τοὺς ἄρτους εἶναι 1200· αὗται ἀνατιοκαταβαίνουσι καθ' ἐκάστην 150—200 πατάματα καὶ κερδίζουσι 1—3 φράγκα καθ' ἐκάστην. Τῶν ἐργατῶν ἡ ἐργασία διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 8 ἑσπερινῆς ὥρας μέχρι τῆς 6 πρωϊνῆς καὶ κερδίζουσι 3—5 φράγκα τὴν ἡμέραν.

M.